

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MALİYE ANABİLİMDALI
MALİ HUKUK BİLİM DALI**

**SİGORTA TEKNİK KARŞILIKLARININ TÜRK VERGİ
MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞEN GEDİK

Danışman: PROF. DR. NİHAL SABAN

İSTANBUL, 2003

ÖNSÖZ

Sigorta teknik karşılıkları, gerek sigortacılık mevzuatında ve gerekse vergi mevzuatında tanımlanmış olup, sözkonusu düzenlemelerin temel amacı, bir taraftan sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunarak, almaya hak kazandıkları tazminatlar için bir güvence oluşturulması, diğer taraftan, sigorta şirketlerinin yükümlülüklerini karşılayabilmek amacı ile kendi hesaplarında karşılıklar ayırarak, mali dengesinin korunmaya çalışılmasıdır.

Sigorta şirketleri, bilanço döneminde elde etmiş oldukları prim gelirlerinin bir kısmı ile, henüz tazmin edilip edilmeyeceği kesinleşmemiş olan bazı hasarları ve hayat sigortalarında, elde ettiği primlerden aktüerya prensiplerine göre belirlenen tarzda hesaplanan tutarları “karşılık” olarak ayırmakta ve böylece, gelecekteki yükümlülüklerine karşılık önceden tedbir almaktadırlar. Bu durum, başta Anayasa’nın “sosyal güvenlik” ilkesinden hareketle “kişilere güvence sağlanması” ve aynı zamanda temel muhasebe ilkelerinden “dönemsellik” ve “ihtiyatlılık” ilkeleri çerçevesinde işletmelerin hesap planlarını daha doğru bir şekilde yaparak, mali yükümlülüklerinin karşılanabilmesi amaçlarına hizmet etmektedir. Bu çalışmada, “sigorta teknik karşılıkları” tüm yönleri ile irdelenerek, sigortacılık mevzuatı ve vergi mevzuatı açısından önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamı oluşturmamda, değerli fikirleri ile sürekli desteklerini gördüğüm başta hocam Sayın Prof. Dr. Nihal Saban ve Bayındır Hayat Sigorta A.Ş. Genel Müdürü Sayın Ahmet Naim Oktay’a ve tüm yardımlarından dolayı Sayın Birol Güleç’e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Gülşen GEDİK

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	4
1. GİRİŞ	5
2. SİGORTA TEKNİK KARŞILIKLARI	7
2.1. Kavram ve Terim.....	7
2.1.1. Kavram	7
2.1.2. Terim	9
2.2. Sigorta Teknik Karşılıkları Kavramının Yakın Kavramlardan Ayırt Edilmesi	10
2.2.1. Kar Payı Karşılığından Ayırt Edilmesi	10
2.2.2. Kıdem Tazminatı Karşılığından Ayırt Edilmesi	11
2.2.3. Sabit Kıymet Yenileme Fonundan Ayırt Edilmesi	13
2.2.4. Yedek Akçeden Ayırt Edilmesi	13
2.2.5. Şüpheli Alacaklardan Ayırt Edilmesi	16
3. TARİHÇE VE AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNA TOPLU BAKIŞ	18
3.1. Tarihçe	18
3.1.1. Bir Hak Olarak: Sosyal Güvenlik	18
3.1.2. Bir Sosyal Güvenlik Tekniği Olarak : Sosyal Güvenlik Kurumları	20
3.1.3. Özel Sigorta Şirketlerinde Bir Güvence Olarak Karşılıklar.....	24
3.2. Avrupa Birliği Hukukuna Toplu Bakış.....	25
3.2.1. Avrupa Birliği Hukuku	25
3.2.2. Avrupa Birliği Sürecinde Türk Sigortacılık Sistemi	30
4. SİGORTA TEKNİK KARŞILIKLARININ HUKUKSAL DAYANAĞI	33
4.1. İlkeler.....	33
4.1.1. Hayat Sigortaları Yönetmeliği	33
4.1.2. Tek Düzen Hesap Planı	34
4.2. Yasal Düzen.....	38
4.2.1. Özel Sigorta Hukuku : Sigorta Murakabe Kanunu	38
4.2.2. Vergi Hukuku	47
5. ÖZEL SİGORTA HUKUKUNDA TEKNİK İHTİYATLAR	48
5.1. Sigorta Murakabe Kanunu'ndaki Düzenlemeler	48
5.1.1. Kavram	48
5.1.2. Teknik Karşılıkların Çeşitleri	49
5.1.3. Hesaplanma İlkeleri	61
5.1.4. Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklar	63
5.2. Sigorta Denetleme Kanunu Taslağı'nda Yer Alan Düzenlemeler	68
5.3. Özel Sigorta Hukukunda Düzenlenmemiş Diğer Sigorta Teknik Karşılıkları	73
5.3.1. Devam Eden Risk Karşılığı	73
5.3.2. Gerçekleşmiş Ancak İhbar Edilmemiş Hasar Karşılığı : IBNR.....	74
5.3.3. Katastrof Karşılığı:	75
5.3.4. Hasar Tasfiye Giderleri Karşılığı.....	76
5.3.5. Hasar Dengeleme Karşılığı ve Gizli Karşılıklar : Claims Equalisation Reserve	77
5.3.6. Ertelemiş İstihsal Masrafları Karşılığı : Deferred Acquisition Reserve	78
5.3.7. Uzun Süreli İşler Karşılığı : Polianüel Karşılıklar	80

6. VERGİ HUKUKUNDA SİGORTA TEKNİK KARŞILIKLARI.....	81
6.1 Kurumlar Vergisi Kanunu	81
6.1.1. Özel Sigorta Şirketlerinin Kurumlar Vergisi Kanunu’na Göre Nitelendirilmesi.....	81
6.1.2. Sigorta Teknik Karşılıkları ve Kurum Kazancı	82
6.1.3. Sigorta Teknik Karşılıkları ve İndirilecek Giderler	84
6.1.4. Değerlendirme	99
6.2. Tek Düzen Hesap Planı	101
6.2.1. Bilançonun Pasif Kalemler Hesabında İncelenmesi	102
6.2.2. Teknik Karşılıkların Tek Düzen Hesap Planı Uygulamasında Değerlendirilmesi.....	105
6.3. Vergi Usul Kanunu	114
6.3.1. Değerleme.....	114
6.3.2 Sigorta Teknik Karşılıklarının Değerlemesi	117
7. SONUÇ.....	121
KAYNAKÇA	124

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
Ayr.	: Ayrıntılı
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
E.	: Esas
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
HSY	: Hayat Sigortaları Yönetmeliği
IBNR	: Incurred But Not Reported Reserve (Gerçekleşmiş Ancak İhbar Edilmemiş Hasar Karşılığı)
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
No :	: Numara
R.G.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SMK	: Sigorta Murakabe Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
VUK	: Vergi Usul Kanunu

1. GİRİŞ

Sigorta şirketlerinin, sigorta ettirenler ile akdetmiş olduğu sözleşmelerden kaynaklanan temel yükümlülüğü, sigortalanan mal veya cana zarar gelmesi halinde teminat kapsamı dahilindeki giderleri tazmin etmesi ya da sözleşmede belirtilen süre sonunda ödemeyi taahhüt ettiği meblağları ödemesidir. Sigorta şirketlerinin bu yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri de mali bünyelerinin güçlü olmasına bağlıdır.

Sigortacılık Mevzuatı'nda şirketlerin mali yeterlilikleri ile ilgili düzenlemeler, esasında sigortalıların korunması gayesini gütmektedir. Zira, sigorta "güven" esasına dayanan bir finans sistemidir ve kişilere tasarrufta bulunarak, belirli bir miktar para ödemeleri karşılığında, teminat dahilindeki giderlerin tazmin edileceği taahhüdü verilmişse, bunun zamanında yerine getirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan sigorta teknik karşılıkları, yukarıda özetlenen amaç çerçevesinde yasalarda düzenlenmiş olup, sözkonusu düzenlemelerde, sigorta şirketinin belirli miktarları, hesaplarında ayırmaları suretiyle yükümlülüklerini yerine getirebilme konusunda, kendi hesaplarında bir nevi garanti fonu oluşturacağı esası yer almıştır.

Bu çalışmada öncelikle, sigorta teknik karşılıkları kavramı incelenerek şirketlerin hesap planlarında ayırdığı diğer karşılıklardan farklı yanları ortaya konulacaktır.

İkinci bölümde, Avrupa Birliği'nde sigortacılık alanındaki temel düzenlemelerden hareketle Türk sigortacılık Mevzuatı'nda AB sürecinde yapılacak düzenlemelere yer verilecektir.

Çalışmamızın daha sonraki bölümlerinde, teknik karşılıkların Türk Sigortacılık Mevzuatı ile Türk Vergi Mevzuatı'nda nasıl düzenlendiği ve bu düzenlemelerin temel dayanakları incelenerek, hukuksal yapısı ortaya konulacaktır.

Dördüncü bölümde , Türk Sigortacılık Mevzuatı’nda teknik karşılıklar ile ilgili düzenlemeler ayrıntıları ile incelenmeye başlanacak ve karşılıkların hangi sisteme göre, nasıl ayrıldıkları belirtilecektir. Yine bu bölümde, Türk Sigortacılık Mevzuatında düzenlenmemiş diğer karşılık çeşitleri de incelenecektir.

Son bölümde ise, sigorta teknik karşılıkları, Türk Vergi Mevzuatı çerçevesinde, öncelikle temel düzenlemenin bulunduğu Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 14.maddesinde yer alan “indirilecek giderler” kaleminde incelenecektir. Aynı bölümde, şirketlerin muhasebe kayıtlarında esas aldığı Tek Düzen Hesap Planında karşılıkların nasıl hesaplandığı ve bilançoda nasıl gösterildiği, son olarak da VUK’nun değerlendirme ile ilgili hükümleri çerçevesinde, sistemin daha iyi işleyebilmesi için mevzuatta yapılması gereken değişiklik önerilerine yer verilecektir.

2. SİGORTA TEKNİK KARŞILIKLARI

2.1. Kavram ve Terim

2.1.1. Kavram

Sigorta, kişilerin hayatta bazı şartlar altında karşılaşacakları zararların ekonomik sonuçlarından kendilerini koruyabilmeleri için önceden tedbir almalarıdır¹. Aynı tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin belirli bir miktar para ödemesi yoluyla toplanan tutar, sadece o tehlike sonucu zarara uğrayanların zararlarını karşılamada kullanılır. Bu sayede, sigortalanan kişilerin uğradığı zararların, birçok kişinin katkılarıyla karşılandığı bir riziko devri sağlanmış olur².

Sigorta himayesinin sağlanabilmesi ancak bir sigorta sözleşmesi ile mümkün olmaktadır. Sigorta sözleşmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun³ 1263.maddesinin 1.fıkrasında şöyle tanımlanmıştır: “Sigorta, bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli birtakım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır”.

Doktrinde ise sigorta sözleşmesi, “sigortacının sigorta himayesini ve sigorta ettirenin de prim ödeme borcunu üzerine aldığı, karşılıklı taahhütleri havi (tam iki taraflı) borç doğuran (iltizami) bir sözleşme⁴ olarak tanımlanmıştır.

Sigortacı ile sözleşmeyi akdeden ve bu sözleşmeden doğan sorumlulukları taşıyan kişi, sigorta ettirendir. Sigorta ettiren prim ödeme yükümlülüğünü üstlenmiş olan kişidir. Sözleşmenin tarafı olması ve primi de ödemesinin doğal sonucu olarak,

¹ Rayegan Kender, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku**, 6.Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 1999, s.1.

² Cahit Nomer ve Hüseyin Yunak, **Sigortanın Genel Prensipleri**, İstanbul: 2000, s.14.

³ 6762 Sayılı Yasa: 09.07.1956 Tarih ve 9353 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴ Mehmet Somer, **Sigorta Hukuku Notları**, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayını, s.11.

sigorta sözleşmesinden doğan haklar, sigorta ettirene aittir⁵. Sigorta şirketi, sözleşme süresi içinde zararın ortaya çıkması halinde, hasar bedelini veya süre sonunda belirli bir miktar ödemeyi taahhüt etmiş ise, bu miktarı ödemekle yükümlüdür.

Ancak sigortacının sorumluluğu, her zaman risk süresinin sona ermesi ile bitmez. Sigorta sözleşmesinin devam ettiği süre içerisinde zarara uğrayan sigortalıların söz konusu zararlarının tazmin edilebilmesi için, buna ilişkin belgelerin sigorta şirketine iletilmesi ve sigorta şirketi tarafından, zararın sözleşmede belirtilen esaslara uygunluğunun incelenerek, karar verilmesi gerekmektedir. Zira, sigorta, sadece öngörülemeyen riskler ile sözleşmede belirtilen teminat kapsamındaki giderlerin tazmin edildiği bir finans sistemidir.

Sigorta şirketine iletilen tazminat taleplerinin değerlendirilerek karar verilmesi, belirli bir sürece bağlı olup, bu incelemelerin yapılması sırasında bazı gecikmeler meydana gelebilmektedir.

“Konuya şirketin mali tabloları açısından baktığımızda bilançoda ilan edilen karın, tüm hasarlar tazmin edilinceye kadar bir tahminden ibaret olduğunu söyleyebiliriz. Bu gecikmeler nedeniyle sigorta şirketleri, bilançolarında, devam eden riskler ile ileride gerçekleşmesi muhtemel hasarlar için “karşılıklar” ayırmak suretiyle yükümlülüklerini yerine getirme konusunda önceden tedbirlerini almış olurlar”⁶.

Karşılık (provision) gerçekleşmiş; ancak kesinleşmemiş giderler ve zararlar için genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden “ihtiyatlılık” kuralı uyarınca karşılık

⁵ Samim Ünan, **Hayat Sigortası Sözleşmesi**, İstanbul: Beta Yayınevi, 1998, s.19.

⁶ Ahmet Naim Oktay, **Sigorta Teknik Karşılıkları ve Türk Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu**, Yayınlanmamış Eseri, İstanbul: Şubat 2001, s.3.

ayırmayı, ihtiyat ise ileride gerçekleşme ihtimali bulunan zararlar için karşılık ayırmayı ifade etmektedir⁷.

Karşılık ve ihtiyat kavramları çoğunlukla birbirleriyle veya birbirinin yerine ikame edilerek kullanılmaktadır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun⁸ 14.maddesinde, “muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları” ve “cari rizikolar ihtiyatı” ile “riyazi ihtiyatlar” kavramları kullanılmıştır. Oysa Vergi Usul Kanunu'na⁹ baktığımızda 288. maddede, “Karşılık” başlığı altında, düzenlemenin yer aldığı görülmektedir¹⁰. Biz bu çalışmamızda, “karşılık” kavramını kullanarak, değerlendirmelerimizi bu kavram çerçevesinde yapmayı daha uygun gördük.

“Karşılıklar, sigorta şirketlerinin sigorta poliçesi sahiplerine karşı mükellefiyetlerinin güvencesi olmakla, bir yandan karı düşürerek sigorta şirketinin vergi yükümlülüğünü hafifletir ya da ertelerken, bir yandan da buna bağlı olarak şirketin pay sahiplerine dağıtılacak karı azaltıcı etki yaparlar”¹¹.

2.1.2. Terim

Karşılık kelimesinin sözlük anlamı, bir iş için ayrılmış para, ödenek¹²; ihtiyat kelimesinin anlamı ise herhangi bir konuda ileriye düşünerek ölçülü davranma, sakınma¹³ demektir. İngilizcede, “ihtiyat” kelimesi yerine “reserve, karşılık kelimesi yerine de “appropriation” sözcükleri kullanılmaktadır¹⁴. Almanca'da ise karşılık

7 Şükrü Kızılot, **Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması**, C.2, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000, s.1353.

8 5422 Sayılı Yasa: 10.06.1949 Tarih ve 7229 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

9 213 Sayılı Yasa: 10.01.1961 tarih ve 10703-10705 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁰ Oktay, s.3. Ayrıca Oktay, “Sigorta Teknik Karşılıkları” çalışmasında: “Yabancı yayımlarda da rastlanan bu olguyu, sigorta teknik karşılıklarının kimi zaman ihtiyat niteliği taşımasına bağlamanın yerinde olacağını” ifade etmiştir.

¹¹ Nomer- Yunak, s.149.

¹² Ali Püsküllüoğlu, **Çadaş Türkçe Sözlük**, 7.Baskı, Ankara : Arkadaş Yayınevi, 1999, s.301.

¹³ Püsküllüoğlu, s.261.

¹⁴ Redhouse Sözlüğü, 34.Baskı, Temmuz 2002,Redhouse Yayınevi, s. 40.

manasına gelen “deckungskapital” veya “deckungsrücklage” kelimeleri kullanılmaktadır¹⁵. Bu çalışmada, kavramın içeriğini en iyi karşılayan terim olması nedeniyle “karşılık” kelimesi kullanılacaktır.

2.2. Sigorta Teknik Karşılıkları Kavramının Yakın Kavramlardan Ayırt Edilmesi

Sigorta teknik karşılıkları, yukarıda açıklandığı üzere, sigorta şirketinin sigortalılara olan yükümlülüklerini karşılayabilmesi açısından mali bünyesinin güçlü olmasını gerektirmektedir. Şirketler, hesaplarında yasa da belirtilen çerçevede ayırmış oldukları teknik karşılıkların haricinde, diğer yükümlülükleri için de karşılıklar ayırmak zorundadırlar. Aşağıda, sigorta şirketinin mali bünyesinin güçlü olması ilkesinden hareketle, ayrılması gereken bazı karşılık çeşitlerinin teknik karşılıklar ile karşılaştırılmasına yer verilmiş olup, bu karşılaştırmada seçilen kavramlarda, “yükümlülük karşılayabilme amacı” esas alınmıştır.

2.2.1. Kar Payı Karşılığından Ayırt Edilmesi

Kar payı; aktüeryal matematik karşılıklara yapılan bir çeşit eklentidir. Dönem içerisinde elde edilen kar payı, sigortalıların birikimlerine eklenmemekte ve geçici bir hesapta takip edilmektedir¹⁶.

Kar payı karşılıkları, sigorta şirketlerinin hayat sigortası sözleşmesi yapmış olduğu sigortalılarına bu sözleşmeden kaynaklanan ve “kar payı” olarak vermeyi taahhüt ettikleri ödemeler için, söz konusu yükümlülüklerine istinaden ayrılan

¹⁵ Ünal Tekinalp, **Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979, s.267: “Isaac, Alman Hukuku’nun “Deckungsrückstellung” kelimelerinin ifade ettiği kavram için “pim karşılıkları” kelimesini kullanmaktadır. Kanaatimce, yabancı hukuklarda kullanılan kelimeler çok daha geniş bir kavramı ifade eder. Prim karşılıklarının içine, cari muhataralar, muallak hasar tazminatları için ayrılan karşılıkları sokmak mümkün değildir. Bu sebeple, bütün bu alt ve yan karşılıkları ifade etmek için güvence karşılıkları terimi tarafımdan teklif edilmektedir. Bu deyim, “karşılıklar” kelimesine yer verdiği için yedeklerden ayrılacak ve matematik bir büyüklüğü ifade ettiği için esas sermaye ile arasında ilişki kurulabilecektir. Aktif karşılıklar için de karşılıklar fonu denilebilir”.

¹⁶ Deniz Gökçe, **Para ve Finans Ansiklopedisi**, İstanbul: Creative Yayınları, 1998, s.748.

karşılıkların, yatırıldıkları varlıkların gelirlerinden, şirketin kar payı dağıtım teknik esaslarına göre hesaplanan miktardır¹⁷.

Sigorta şirketlerinin sigortalılarına, yüksek miktarlarda kar payı vermeleri enflasyonist ortamdan kaynaklanan bir zorunluluktur. Çünkü, bu tür ortamlarda sigortalılar, satın alma gücü yüksek para ile ödedikleri primlerle, sigorta sözleşmesinin sona erdiği bir tarihte sigorta gelirine sahip olmak isterler; ancak süre sonunda bu gelirin hangi değerde olacağını bilemediklerinden bazı tereddütlerle karşılaşır¹⁸. Bu nedenle sigorta şirketlerinin, sigortalıları, paranın değerindeki düşüşten korumak için yüksek oranda kar payı vermeleri gerekmektedir.

Türkiye’de uygulanan kar payı dağıtım sisteminde, kar payları, sigorta sözleşmesinin sonunda sigortalılara ödenmek üzere geçici bir hesapta tutulmaktadır. Bu nedenle de sözleşme süresinden önce ayrılma halinde ödenen miktarlara da süre sonunda alınan birikimlere de önceden ayrılmış olan kar paylarının tamamı dahil edilmektedir. Dolayısıyla sigortalının poliçesini süre sonunu beklemeden iptal etmesi halinde birikmiş kar payı karşılıkları bakımından herhangi bir kaybı olmamaktadır¹⁹.

Sigorta teknik karşılıkları ise, şirket hesaplarında, taahhütlerini yerine getirebilmenin bir garantisi olarak tutulmaktadır; sözleşme süresi sonunda sigortalılara ödenme gayesi ile tutulmamaktadır.

2.2.2. Kıdem Tazminatı Karşılığında Ayırt Edilmesi

İş Kanunu’nun²⁰ 14.maddesine göre; aynı işyerinde en az bir yıl süre ile çalıştıktan sonra mezkur kanunda belirtilen diğer koşulların da gerçekleşmesi halinde hizmet sözleşmesi sona eren işçiye, kıdem tazminatı ödenmesi gerekmektedir. Bu nedenle şirketler, söz konusu yükümlülüklerini karşılayabilmek amacıyla hesaplarında, belirli bir miktar kıdem tazminatı karşılığı ayırırlar.

¹⁷ Gökçe, s.747.

¹⁸ Recep Koçak, **Sigorta Muhasebesi**, İstanbul: Can Matbaa, 2000, s.258.

¹⁹ Gökçe, s.748

²⁰ 1475 Sayılı Yasa: 01.09.1971 tarih 13943 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4857 Sayılı İş Kanunu²¹ ile 1475 Sayılı İş Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmış olup, sözkonusu kanunun Geçici 6.maddesinde kıdem tazminatı ile ilgili şu düzenlemeye yer verilmiştir: “Kıdem tazminatı için bir kıdem tazminatı fonu kurulur. Kıdem tazminatı fonuna ilişkin Kanunun yürürlüğe gireceği tarihe kadar işçilerin kıdemleri için 1475 sayılı İş Kanununun 14. maddesi hükümlerine göre kıdem tazminatı hakları saklıdır”.

Sermaye Piyasası Kanunu'na²² tabi kuruluşların, Sermaye Piyasası Kurulu'nun Muhasebe Standartları ve Mali Tablolara İlişkin Tebliği doğrultusunda “kıdem tazminatı karşılığı” ayırmaları zorunludur. Sözkonusu Tebliğin 42.maddesinde yer alan düzenleme şöyledir: “ İşletmelerin ilgili bulunduğu hesap dönemleri ve sonu itibariyle cari dönemde ortaya çıkan kıdem tazminatı artışları için karşılık ayırmaları şarttır”.

“Hangi nedenle sona ereceği belli olmayan ve ileriki bir dönemde ödenmeleri ihtimal dahilinde olan bu tazminat bedellerinin bir kısmı, her an ödenebilir birer borç niteliği taşımaktadır”²³.

SPK dışında yer alan sigorta şirketleri için ise 1999 yılına kadar Kıdem Tazminat Karşılığı ayırma zorunluluğu bulunmamakta idi Ancak, Sigortacılık Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'ne tebliğ edilen 28.05.1999 tarih ve 38047 sayılı yazı ile, “halka açık şirketler ile halka açık olmayan şirketler arasında mali tablolar arasında birliğin sağlanarak gerçek analizlerin yapılmasını teminen 1999 yılından itibaren tüm sigorta şirketlerince kıdem tazminatı karşılığı ayırma zorunluluğu getirilmiştir”²⁴.

Kıdem tazminatı karşılığı, sigorta şirketlerinin kendi çalışan personelinin haklarını koruyabilmek amacıyla ayırdığı karşılıklar olmasına karşın, sigorta teknik karşılıklarının ayrılmasında amaç, sigortalıların korunmasıdır.

²¹ 10.06.2003 tarih ve 25134 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²² 2499 Sayılı Yasa: 30.07.1981 Tarih ve 17416 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²³ Mehmet Kahya , **Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz**, İstanbul: 2001, s. 179.

²⁴ Koçak , s.263.

2.2.3.Sabit Kıymet Yenileme Fonundan Ayırt Edilmesi

Sabit değerlerin satışından elde edilen karların Vergi Usul Kanunu'nun göre şirketin ihtiyacı doğrultusunda yeni sabit kıymet alımında kullanılmak üzere ayrılan karşılıktır²⁵.

Vergi Usul Kanunu'nun konu ile ilgili 328/1.maddesi hükmü şöyledir: “ Amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satılması halinde alınan bedel ile bunların envanter defterinde kayıtlı değerleri arasındaki fark kar ve zarar hesabına geçirilir. İşletme hesabı esasında defter tutan mükelleflerle serbest meslek kazanç defteri tutan mükellefler bu farkı defterlerinde hasılat veya gider olarak kaydederler”.

Sabit kıymet yenileme fonu karşılığı, şirketlerin amortismanına tabi mallarının satılmasından sonra kar elde edilmesi halinde, ihtiyaçları için ayırdıkları bir karşılık hesabı olmasına karşılık, sigorta şirketlerinde teknik karşılıklar, sigortalıların korunması gayesi ile ayrılırlar. Teknik karşılıkların ayrılması için şirketin kar elde etmiş olup olmamasının herhangi bir önemi yoktur.

2.2.4. Yedek Akçeden Ayırt Edilmesi

Ticari işletmeler, faaliyetlerine devam ederken, ileride karşılaşılabileceği çeşitli mali zorlukları da düşünerek hareket etmek zorundadırlar. Bu zorunluluğun bir sonucu olarak, mali durumunda bir takım tedbirler alması gerekmektedir.

İşletmelerin, ileride karşılaşılabileceği iktisadi zorluklar ile karşılaşılabileceği zararlara bir önlem olarak, kar elde ettikleri yıllarda bu karların bir kısmını pay sahiplerine dağıtmayarak şirket bünyesinde tutmak suretiyle oluşturulan kaynaklara “ihtiyat akçeleri-yedek akçe” denilmektedir²⁶.

²⁵ Emin Işık Atmaca , **Sigorta Muhasebesi**, İstanbul: Can Matbaa, 1996, s. 180.

²⁶ M. Refik Görgülü, **Açıklama ve Uygulamaları ile Anonim, Limited ve Holding Şirketlerin Kuruluşu ve Faaliyet Rehberi**, İstanbul: Kitap Matbaacılık, s. 568.

Anonim Şirketler Hukukunda esas sermayeyi aşan net aktifler²⁷ olarak da tanımlayabileceğimiz yedek akçeler, bilançonun pasif kaleminin özkaynaklar bölümünün içinde yer alırlar.

Yedek akçeler, şirketin elde ettiği kardan yapılacak zorunlu veya isteğe bağlı ayırmalarla oluşabileceği gibi, aktiflerdeki değer artışları yahut değerlendirme ilkelerinin müsaade sınırı içinde düşük değerlendirmeden kendi kendine de oluşabilir. Başka bir deyişle, yedek akçenin kaynağı sadece kar değil, değer artışları da olabilir²⁸.

Türk Ticaret Kanunu sistematığında yedek akçeler aşağıdaki şekilde bir ayırıma tabi tutulmuştur:

1- Kanuni yedek Akçeler : TTK 466.maddesinde düzenlenmiştir. Anılan hükme göre: “Her yıl safi karın yirmide birini, (%5’i) ödenmiş sermayenin beşte birini (%20’si) buluncaya kadar umumi yedek akçe ayırmaları mecburidir”.

2- Esas Sözleşmeye dayanılarak ayrılan yedek akçeler : Kanunen ayrılması zorunlu yedek akçelerden fazla olarak ayrılan yedek akçelere denir²⁹.

3- Genel Kurul Kararı ile ayrılan (olağanüstü) yedek akçeler : TTK469/2.maddesindeki düzenlemeye göre, şirketin devamı, gelişmesi veya istikrarlı kar paylarının dağıtımını temin bakımından uygun ve faydalı olduğu takdirde, Genel Kurul’un alacağı bir karar ile, kanun ve ana sözleşmede zikredilenlerden başka yedek akçeler ayrılabilir ya da yedek akçelerin kanun veya sözleşme ile belirlenmiş sınırının artırılmasına karar verilebilir³⁰.

²⁷ Fahiman Tekil, **Anonim Şirketler Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul: 1998, s 488.

²⁸ Reha Poroy , Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu , **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 7.Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 1997, s.714. Eserde, yedek akçe kavramı ile ilgili olarak şu tanıma da yer verilmiştir: “Yedek akçeler, esas sermaye yanında Anonim Ortaklığın özvarlığının bir parçasını teşkil ederler. Öz varlık deyimi ile, Anonim Ortaklığa ait olan, üçüncü kişilerin üzerinde herhangi bir alacak hakkı bulunmayan varlık anlaşılır”.

²⁹ Görgülü, s. 573.

³⁰ Tekil, s. 491. Ayrıca Tekil,s. 491 : “ GK’un böyle bir yetkiyi kullanması yolu ile oluşturulan yedek akçeler, doktrinel alanda “olağanüstü yedek akçeler” olarak tanımlanmaktadır”.

Karşılıklar ile yedek akçeleri karşılaştırdığımızda, karşılıkların, yedek akçelere nazaran daha sınırlı tutulmuş olduğunu görmekteyiz. Yedek akçeler şirketin uğrayabileceği her türlü zarara karşı oluşturulurken, karşılıklar, ileride ortaya çıkma ihtimali bulunan ödeme mükellefiyetleri ile bu gibi tazminat taahhütlerinden doğabilecek zararlar için ayrılırlar³¹.

Karşılıklar, yasada sınırlı olarak belirtilmiş olmasalar da , şirketler açısından yedek akçelere nazaran daha dar bir nitelik taşımaktadırlar. Yedek akçelere baktığımızda, sadece belirli zararlar için değil, işletmenin uğrayabileceği çeşitli zararlar göz önüne alınarak ayrılmış olduklarını görmekteyiz. Karşılıklar ise, her türlü zarar tehlikesi için değil, yalnız “ileride yerine getirilecek tazminat mükellefiyetlerinden ve bunlara benzer taahhütlerden doğan zararlar için” ayrılabilirler. “Geçerli bir karşılık ayırmak için maksadın zarar ile ilişkisi gözden uzak tutulmamalıdır”³².

Yedek akçeler ile karşılıklar arasındaki bir diğer farklılık ise, karşılıkların yedek akçelerin aksine kar olsun veya olmasın ayrılması ve kardan tenzil edilmesidir. Oysa, yedek akçeler sadece kar bulunması halinde ayrılırken, ticari işletmenin zarar etmesi halinde ayrılmazlar. “Karşılıklar, ayrıldıklarında mutlaka karı/ zararı etkilerler”³³.

TTK 465.maddesi hükmü şöyledir: “Kefaletten ve garanti taahhütlerinden doğan mükellefiyetler ve üçüncü şahıs lehine tesis olunan rehinler, bilançoda veya ilavesinde birer kalem olarak ayrı ayrı gösterilir.

Bunlardan veya ileride yerine getirilecek teslim veya tesellüm mükellefiyetlerinden veyahut bunlara benzer taahhütlerden doğması muhtemel zararlara karşılık olmak üzere bilançoaya yedek akçe konur”.

³¹ Görgülü, s. 569. Ayrıca Tekil., s. 489: “ Karşılıklar, yedek akçeler gibi genel anlamda bir tedbirliliği değil, gerçekleşme olasılığı dikkatten uzak tutulamayacak derecede yüksek bir özel riski veya riskleri karşılamayı amaçlar. Kanun metinlerinde dahi terminoloji karışıklıklarına yol açan, birbirlerine yaklaşır bünyedeki bu iki kavram arasındaki ayırıcı nokta budur”.

³² Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, s.715. Aynı konuda Görgülü ,s. 577: “Yedek akçelerin kullanılmasındaki öncelik sırası kanuni zorunluluktan ziyade işletmenin mali bünyesinin gerek ve icaplarına uygun olmalıdır”.

³³ Nurettin Eroğlu , **Açıklamalı ve İçtihatlı Vergi Usul Kanunu**, 2.Baskı, Ankara: 1995, s.460.

“Hükmün ifadesi, karşılıkların, temelde ve kökenleri itibariyle yedek akçe olsalar bile, gerek amaç gerek sarf yöntemleri yönlerinden onlardan farklı olduklarını ortaya koymaktadır. Bu fark, karşılığın ayrılmasına sebep olan olayın gerçekleşmeyeceğinin kesinleşeceği ana kadar açıkça varlığını sürdürür. Ancak olayın gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması ile “serbest kalan” karşılıklar, asıllarına yani yedek akçeye dönüşürler”³⁴.

2.2.5. Şüpheli Alacaklardan Ayırt Edilmesi

Vergi Usul Kanunu’nun 323.maddesindeki³⁵ düzenleme şöyledir: “Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

- Dava veya icra safhasında bulunan bütün alacaklar ile³⁶

- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen, borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar- zarar hesabına intikal ettirilir”.

Tahsili şüpheli durumda olan bu alacaklar, kayıtlı bulundukları hesaplardan çıkartılarak şüpheli alacaklar hesabına geçirilirler. Böylece, işletmenin tahsili kesin alacakları ile tahsili şüpheli olan alacakları birbirinden ayrılmış olur³⁷.

³⁴ Tekinalp, s.250. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp , s.251 vd.

³⁵ 30.12.1980 Tarihli 2365 Sayılı Kanun’un 55.maddesi ile değiştirilmiştir.

³⁶ 01.05.1981 Tarihli 2455 Sayılı Kanun’un 3.maddesi ile değiştirilmiştir.

³⁷ Sedat Sağlam, **Sigorta Muhasebesi**, 3.Baskı, s.113.

Kanunda belirtilen her iki şartın birlikte gerçekleşmesi halinde alacak, şüpheli alacak kalemine kaydedilir ve şüpheli hale gelen alacaklar için değerlendirme günü itibariyle karşılık ayırma şartlarının bulunup bulunmadığına bakılarak şartların gerçekleşmesi halinde “şüpheli alacak karşılığı” ayrılabilir³⁸.

Şüpheli alacak karşılığı ayrılması konusunda, Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği’nin³⁹ “Mali Bünye” başlıklı Altıncı bölümünde yer alan 27/2.maddesinde aşağıdaki düzenleme yer almaktadır: “ Sigorta ve reasürans şirketleri Vergi Usul Kanunu’nun 323.maddesinde tanımlanan şüpheli hale gelmiş alacaklarının tamamı kadar şüpheli alacak karşılığı ayırmak zorundadırlar.”

Yukarıdaki hükmün incelenmesinden, Vergi Usul Kanunu’nda şüpheli alacak ayrılması ihtiyari olmasına karşın, Yönetmelik’te sigorta şirketleri için özel bir düzenleme getirilerek söz konusu alacakların, bir hesapta tutulmasının mecburi hale getirildiği anlaşılmaktadır.

Ticari işletmelerin, bilanço gününde tahsil edileceği kesin olmayan alacaklar, “şüpheli alacaklar” olarak değerlendirilmeli ve bu hesaba alınarak beklenen risk kadar karşılık ayrılmalıdır. “Ancak alacağın tahsili gecikmiş bile olsa tahsilinden herhangi bir şüphe duyulmuyorsa , sırf dava veya icra aşamasında olması nedeniyle şüpheli alacak karşılığı olarak değerlendirilmemelidir”⁴⁰.

³⁸ Garip Ayaz, “Şüpheli Alacaklar”, **Vergi Dünyası**, Sayı 244, Aralık 2001, s. 125.

³⁹ 26.12.1994 Tarih ve 22153 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴⁰ Zeki Doğan “Mükelleflere Vergi Avantajı Sağlayacak Bir Yöntem: Şüpheli Alacak İçin Karşılık Ayrılması ve Muhasebeleştirilmesi” , **Vergi Dünyası**, Sayı: 234, Şubat 2001, s. 122. Konu ile ilgili Danıştay Dördüncü Daire’sinin 1998/939 Esas ve 1999/1985 K. No’lu kararı şöyledir : “Ödenmeyen alacak senetlerinin yenilenmesi sonucu alınan alacak senetlerinin icra takiplerinin yapılmasına rağmen tahsil edilemeyerek, şüpheli hale gelmesi üzerine karşılık ayırarak gider yazılması yerindedir”.

3. TARİHÇE VE AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNA TOPLU BAKIŞ

3.1. Tarihçe

3.1.1. Bir Hak Olarak: Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik, gelirleri ne olursa olsun, kişilere belirli sosyal riskler karşısında ekonomik güvence sağlama görevine sahip kurum ve kurumlar topluluğudur⁴¹. “Sosyal güvenlik kavramı, hem bir tedbirler programını ifade etmekte, hem de bu programın amacı olan insanın içerisinde yaşadığı anın ve istikbalin tehlikelerinin sonuçlarına karşı korunmuşluğunu ifade etmektedir”⁴².

Temel amaç ise, toplumda yaşayan her kesimi hiçbir ayırım gözetmeksizin hayatın çeşitli sosyal risklerine karşı ekonomik güvence altına alarak gelecek endişesinden kurtarmak, toplumda yoksul ve muhtaç insanlara yardım ederek onlara insan onuruna yaraşır en az yaşam düzeyi sağlamaya çalışmaktır. “Bu sayede sosyal güvenlik, bir ülkede sosyal adaletin ve sosyal devlet ilkesinin gerçekleşmesine hizmet eder”⁴³.

1982 Anayasası⁴⁴, kişinin sosyal güvenlik hakkını düzenleyen 60.maddesinin birinci fıkrasına göre: “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliğı sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar”.

Maddenin incelenmesinden sosyal güvenliğı, tüm insanların sahip olduğı, vazgeçilemeyen ve devredilemeyen bir hak olduğı, herkesin bu hakka sahip olması nedeniyle, sosyal güvenliğı sağladığı tüm imkanların kişiler arasında her hangi bir

⁴¹ Kenan Tunçomağ., **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, 5.Baskı, İstanbul :1990, s.5.

⁴² Kadir Arıcı, “**Sosyal Güvenlik**”, Ankara: Tes-İş Sendikası Eğitim Yayınları, 1999, s.2.

⁴³ A.Can Tuncay, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 9.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, Ocak 2000, s.5.

⁴⁴ 09.11.1982 Tarih ve 17863 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

ayırım yapılmaksızın devlet tarafından sunulması gerekliliği sonucunu çıkarmaktayız. “Bu hususa sosyal güvenlikte genellik ilkesi⁴⁵ denir”.

Anayasa’nın 60. maddesinin 2.fıkrasındaki düzenlemede belirtilen esas ise, devletin kişilere sosyal güvenlik hakkı sağlama konusunda gerekli çalışmaları yapma ödevi bulunduğuudur.

O halde, sosyal güvenliğin, vatandaşlara tanınmış bir hak, devlete ise bu güvenliğı sağlamak konusunda gerekli tedbirleri almak ve teşkilatlandırma yapma konusunda yüklenmiş bir görev olduğunu söyleyebiliriz⁴⁶.

Anayasamızın 61.maddesinde de, sosyal güvenlik bakımında özel olarak korunması gereken kişiler sayılmış ve bunların korunması görevi de devlete yüklenmiştir. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunacak kişiler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri, malul ve gaziler, sakatlar, yaşlılar ve korunmaya muhtaç çocuklardır. Devlet, bu kişileri sosyal yardım ve hizmetler yoluyla koruyacak ve gözetecektir. Ayrıca 62.madde de, devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının ve yakınlarının sosyal güvenliklerinin korunması konusunda da gerekli önlemleri almakla ödevli kılınmış bulunmaktadır⁴⁷.

Anayasa’nın 65.maddesinde yer alan, “Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen ödevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek, mali kaynaklarının yeterliliğı ölçüsünde yerine getirir”⁴⁸, şeklindeki düzenlemesi ile sosyal güvenliğin sağlanmasına genel bir sınırlandırma getirmiştir.

Cumhuriyetin nitelikleri başlığı altında düzenlenen Anayasa’nın 2.maddesinde: “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde,

⁴⁵ Tuncay, s.66

⁴⁶ Mehmet Akat, **Teoride ve Uygulamada Sosyal Güvenlik Hakkı**, İstanbul: Kazancı Yayınları, Hukuk:112, 1992, s.,55. “Sosyal hukuk devletin iki yapısal unsurunun, doktrinde belirtildiğı ve Anayasa sistematığı açısından da kanıtlandığı gibi, sosyal güvenlik ve sosyal adalet olduğunu biliyoruz. Bu durumda sosyal güvenlik hakkının tanımında gördüğümüz gibi, toplumdaki yoksul ve muhtaç insanlara insan onuruna yaraşır asgari yaşam düzeyini sağlamak, devletin en başta gelen temel görevidir.”Ayr.bilgi için bkz. Akat, s.56 vd.

⁴⁷ Tuncay, s.67.

⁴⁸ 03.10.2001 Tarih ve 4709 Sayılı Kanun ile değiştirilmiştir.

insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir” denilmektedir.

Sosyal devletin temel ödevlerinden birisi, sosyal güvenliğin sağlanması olup, Anayasa Mahkemesi de vermiş olduğu bir kararda; “sosyal güvenliğin yarattığı gelecek güvencesiyle kişilerin mutluluğunu sağlama amacına hizmet eden bir araç olduğunu vurgulamıştır”⁴⁹.

Anayasa Mahkemesi, yine bir kararında, sosyal güvenlik ile Anayasa’nın 17.maddesiyle düzenlenen yaşama hakkı arasında bağlantı kurmuş ve “Hukuk devletinın amaç edindiği yaşama hakkının korunması, sosyal güvenliğin sağlanmasıyla gerçekleşecektir. Sosyal güvenliğı sağlayacak olan kuruluşların yasal düzenlemeleri, yaşama hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma haklarını zedeleyecek veya ortadan kaldıracak hükümler içermemesi gerekir” şeklinde karar vermiştir⁵⁰.

Yukarıda belirtilen açıklamalarımıza dayanarak, Anayasa’nın sosyal güvenlik ilkesi ile ilgili 60.maddesinin, devletin sosyal hukuk devleti olma ilkesi ilgili 2.madde ile paralel bir düzenleme olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal devlet, vatandaşlarına sosyal güvenliğin sağlanması konusunda gerekli tedbirleri almak zorunda olup, bu husus Anayasa Mahkemesi kararlarında da tüm yönleri ile belirtilmiştir.

3.1.2. Bir Sosyal Güvenlik Tekniğı Olarak : Sosyal Güvenlik Kurumları

Devlet, sosyal güvenliğı sağlama ödevini iki şekilde yerine getirmektedir:

a) Sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler

b) Sosyal sigortalar⁵¹.

⁴⁹ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, 3.Baskı, Ankara:1993, s.105. “Anayasa Mahkemesi , E . 1986/16, K. 1986/25, K.T. 21.10.1986, AMKD, Sayı:22, s. 290-291”

⁵⁰ Özbudun, s. 105. “Anayasa Mahkemesi, E.1990/27, K.1991/2, K.T.17.1.1991, AMKD, S: 27, C.1, s. 13-3”

⁵¹ Tuncay, s.5. “Bir başka deyişle, sosyal güvenlik bir amaç olup, sosyal sigortalar ile sosyal yardımlar ve hizmetler onun en önemli araçlarıdır”.

Sosyal yardım ve sosyal hizmetler, kendi gücü ve imkanlarıyla kendisinin ve ailesinin geçimini hiç sağlayamayan veya yeterli ölçüde sağlayamayan insanları, devletin sıhhi ve iktisadi bakımdan korumaya alınmasıdır⁵².

Sosyal sigortalar ise, devletin kurmuş olduğu kurumların, kişilerin çalıştıkları kuruluşlar itibariyle tabi olacakları bir takım güvenceleri ifade etmekte olup, bu kurumlar, aşağıdaki bölümde açıklanacaktır.

3.1.2.1. Kollektif Teknikler: Kamusal Sosyal Güvenlik Kurumları

Sosyal güvenlik tekniklerinden birisi olan sosyal güvenlik kuruluşları, bir ülkede çalışan kişilerin maruz kalabilecekleri riskleri, zorunlu olarak işçi ve işverenlerin katılım ile devlet tarafından kurulup, örgütlenen ancak özerk yönetilen bir kurum tarafından karşılanmasına yöneliktir.

Sosyal sigorta kuruluşları, işçi- işveren ve devlet üçlüsünün mali desteğiyle gerçekleştirilir ve katılımı zorunludur. Bu zorunlu katılımdan dolayı da özel sigortalardan ayrılır⁵³.

Devlet, Anayasa ile kendisine verilmiş olan sosyal güvenlik hakkının kullanılmasını sağlama konusundaki ödevini yerine getirebilmek amacıyla tek bir teşkilat değil, üç farklı kurum oluşturmuştur. Bunlar:

1- İşçilerin sosyal güvenliğini sağlamaya çalışan Sosyal Sigortalar Kurumu:

Ülkemizde primli sosyal güvenlik rejimi içinde yer alan Sosyal Sigortalar Kurumu kurulmuş olup⁵⁴, hizmet akdiyle çalışanların sosyal güvenliğini sağlamak amacını gütmektedir⁵⁵.

⁵² Ali Nazım Süzer, **Sosyal Sigortalar İlişkisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, N: 906, İzmir: 1991, s.7. Ayr. bilgi için bkz. Süzer, s. 8 vd.

⁵³ Tuncay, s.12.

⁵⁴ 506 Sayılı Yasa: 31.7.1964 ve 1.8.1964 Tarih ve 11766-11779 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁵⁵ Ömer İzgi ve Zafer Gören, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Yorumu**, C. 1, Ankara: 2002, s.620.

2- Bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini temin etme amacıyla kurulmuş olan Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur): Bağ-Kur⁵⁶, 1972'den beri, bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini sağlamaya yönelik faaliyetlerine devam etmektedir.

3- Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı (TCES)⁵⁷: Kural olarak Devlet memurlarına uzun dönemli riskler açısından güvenlik sağlama amacını gütmektedir⁵⁸.

3.1.2.2. Bireysel Teknikler : Özel Sosyal Güvenlik Kurumları / Özel Sigorta Şirketleri

Dünyada ticaretin başlaması ile birlikte önemi artan mala yönelik tehlikelere karşı tedbir arayışı özel sigortanın doğuşuna zemin hazırlamıştır. Kişiler malvarlığının zarar görmesi, hasar uğraması veya yok olması tehlikesine karşı teminat sağlayacak bir teknik olarak sigorta tekniğini bulmuşlardır⁵⁹.

Ekonomik şartların itmesi ile Avrupa'da XIV. Yüzyıldan itibaren ticaret hayatında çok önemli gelişmeler meydana gelmiştir. “O dönemlerde, deniz ticaretinde en ileri olan İtalya'da sigortaya duyulan ihtiyaç, deniz sigortası kavramının doğmasına yol açmıştır. Kara sigortalarının doğuşu ise daha sonra, İngiltere'de büyük Londra yangını sonucu olmuştur. XIX. Yüzyıldan itibaren yangın ve hayat sigortaları yanında, kazaya karşı sigorta kaza sebebiyle mesuliyet sigortası gibi farklı sigorta kolları da gelişmeye başlamıştır”⁶⁰.

⁵⁶ 1479 Sayılı Yasa: 14.09.1971 Tarih ve 13956 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁵⁷ 5434 Sayılı Yasa: 08.06.1949 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁵⁸ Müjdat Şakar, **Sosyal Sigortalar Uygulaması**,4 .Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, s.60.

⁵⁹ Arıcı, s. 77.

⁶⁰ Kender, s.14.

XIX. yüzyıl ortalarından itibaren yaşlılık, hastalık ve ölüm gibi risklere karşı, ilk kez İngiltere’de başvuru alan özel sigorta tekniği sonradan öteki ülkelere de yayılmıştır⁶¹.

Ülkemizde ise, Selçuklular döneminde ticareti desteklemek amacı ile bir dizi ulaşım ve konaklama yeri güvenceleri verilmiş, yapılan kervansaraylarda konaklayanların güvenliği devlet tarafından sağlanmıştır⁶². Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise Lonca teşkilatı kurularak; üyelerinin zararı karşılanmaya çalışılmış; hastalık ve ölüm durumlarında fondaki paralardan kalanlarına verilmiştir⁶³.

Bugünkü anlamda sigorta ise ancak 19. yüzyıl sonlarında başlamıştır. İlk Türk sigorta şirketi olan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi, 1893 yılında kurulmuş olmasına karşılık, cumhuriyete kadar sigortacılık, esas olarak yabancı şirketlerin elinde kalmıştır⁶⁴.

30.12.1959 tarihinde yürürlüğe giren 7397 sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun⁶⁵ ile sigorta şirketlerinin kuruluş ve denetlenmesi konusunda yeni esaslar getirilmiştir.

1993 yılında 510 sayılı Kanun Hükmünde Kararname⁶⁶ ile sigortacılık mevzuatında köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu kanun hükmünde kararnamenin aynı yıl iptalinden⁶⁷ sonra yerine 1994 yılında 539 sayılı kararname⁶⁸ getirilmiştir. 1994 yılından sonra tarife konusunda tanzim rejimi uygulanan ülkemizde serbest tarife rejimine geçilmiştir⁶⁹.

⁶¹ Ali Güzel ve Ali Rıza Okur, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 4.Baskı, İstanbul: 1994, s.13

⁶² Kender, s.15.

⁶³ Hakan Özcan, **Sigorta Sektöründe Acente - Şirket İlişkileri**, İstanbul: 1996, s.6.

⁶⁴ Ömer Sacan, **Sigortacılıkta Aktüerinin Yeri**, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1994, s.8

⁶⁵ Bu kanunun adı, 11.06.1987 Tarih ve 3379 Sayılı Kanun’un 1.maddesi ile “Sigorta Murakabe Kanunu” olarak değiştirilmiştir.

⁶⁶ 15.9.1993 Tarih ve 21699 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁶⁷ 510 Sayılı KHK, Anayasa Mahkemesi’nin 22.12.1993 Tarihli, 1993/ 45 E., 1993/47 K. Sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

⁶⁸ 22.06.1994 Tarih ve 21968 Mük. Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁶⁹ Melih Algüney, **Temel Sigortacılık Kavramları Ders Notları**, Ankara:2001, s.9.

Özel sigorta tekniği, tarihi gelişim itibarıyla mal ve eşyaların maruz kalabileceği tehlikelere karşı teminat sağlamak için tesis edilmiş bir tekniktir. Ancak günümüzde sosyal sigorta tekniğinin konusu olan riskler de özel sigorta ile güvence altına alınmaya başlanmıştır⁷⁰.

Özel ve sosyal sigortaların ortak özellikleri, belirli bazı riskleri kapsamaları, farklı yönü ise bu çerçevede uygulamış oldukları metotlarıdır. “Özel sigortada tehlikelere karşı iştirakler ihtiyari olarak ödenir ve aynı tehlikeye maruz insanlar için aşağı yukarı aynı nispetler uygulanır. Halk daha küçük veya daha büyük miktarlar için sigorta yaptırabilir ve buna bağlı olarak, kendi kaynaklarına, şartlarına ve tehlikeye maruz kalma hususundaki tahminlerine göre daha geniş veya daha dar ölçüler içinde prim öder”⁷¹.

Özel sigorta işlemleri, yasal mevzuata uygun şekilde ve “Anonim Şirket” olarak kurulmuş olan sigorta şirketlerince yapılmaktadır ve özel sigorta sistemine kişilerin katılımı ihtiyaridir. Ancak, karayolları mali mesuliyet sigortası, deprem sigortası gibi yasada katılımın zorunlu olduğu belirtilen sigortalar, bu kuralın istisnasını oluşturmaktadırlar.

Özel sigortayı sosyal sigortalardan ayıran en önemli fark, ticari bir nitelik taşıması ve bunun doğal bir sonucu olarak da belirli bir kar elde etme amacına yönelik olmasıdır.

3.1. 3. Özel Sigorta Şirketlerinde Bir Güvence Olarak Karşılıklar

Özel hukuk hükümlerine göre kurulan ve belirli alanlar dışında katılımın zorunlu olmadığı özel sigorta sisteminde, sigorta şirketlerinin tahsil ettikleri prime

⁷⁰ Arıcı, s.81. Aynı eserde, “Hatta, sosyal sigortaların ortaya çıkardığı finansal yükün azaltılması için özel sigorta tekniğinin sosyal sigorta amaçlı olarak kullanılmasının milletlerarası kamuoyunda da teşvik edilmesi benimsenmiş durumdadır”.

⁷¹ J. Henry Richardson, “İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik”, Çev. Turan Yazgan, İ.Ü. Yayın No: 1524, İktisat Fakültesi Yayın No: 277, İktisat ve İhtimaiyat Enstitüsü Yayın No: 56, s.47.

karşılık riskin gerçekleşmesi ihtimalinde tazmin etmeyi taahhüt ettikleri bedeli ödeyebilmeleri için, öncelikle güçlü bir mali yapıya sahip olmaları gerekmektedir.

Bu nedenle özel sigorta şirketleri , ilerideki taahhütlerini karşılayabilmek amacıyla, bünyelerinde sigorta tekniği ve sigorta muhasebesi esaslarına uygun olarak hesapladıkları değerleri, hesap planlarında “karşılık” olarak ayırmakta ve rizikonun gerçekleşmesini müteakip ödeme yapma mükellefiyetlerini en kısa zamanda yerine getirebilmek amacıyla bir nevi “kendi bünyeleri içinde garanti fonu” oluşturmaktadırlar.

Karşılık ayrılması, sigorta şirketlerinin hasar ödeme yükümlülüklerini yerine getirme konusunda şirket için yasal bir zorunluluk teşkil ederken, sigortalılar için de güvence sağlamaktadır.

3.2 Avrupa Birliği Hukukuna Toplu Bakış

3.2.1. Avrupa Birliği Hukuku

Malların, bireylerin, sermayenin ve hizmetleri serbest dolaşımının sağlanması için 1957 tarihli Roma Antlaşması ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) zaman içerisinde “Avrupa Topluluğu” olarak anılmaya başlamış, 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması’ndan itibaren de Avrupa Birliği ismini almıştır⁷².

“Başlangıçta 6 devlet arasında kurulan bu örgütlenme, giderek kıtasal bir boyut kazanırken, üye devletler arasında ekonomik entegrasyonun geliştirilmesi için yapılan hukuki düzenlemeler, otonom özelliği taşıyan bir Topluluk Hukuku’nun doğmasına yol açmıştır”⁷³.

⁷² S. Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 1996, s.78.

⁷³ Çağatay Ergenekon, “Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği’ne Geçişte Sektörün Durumu”, **Sigorta Sektörü**, IMKB, Sektör Araştırmaları Serisi, N:5, Ekim 1995.

“Avrupa Topluluğu’nun hukuk düzeni, Topluluk üyesi devletlerin, iç hukuklarında sahip oldukları yetkilerinin bir kısmını Topluluğa devretmeleri sonucu oluşan “sui generis” bir hukuk sistemi olup, ulusal hukuka üstün, doğrudan uygulanabilir, ulus üstü bir hukuk düzeni olarak tanımlanır”⁷⁴.

Avrupa Birliği’nin kurulmasında amaç, farklı ulusal pazarlardan hareket ederek tek bir Ortak Avrupa İç Pazarı’nın gerçekleştirilmesidir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için gereken çalışmalar Avrupa Birliği’ni kuran Roma Antlaşması’nın 3.maddesinde sayılmış olup, söz konusu maddede üye ülkeler arasında kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını sınırlayan engellerin kaldırılmasına ilişkin kurallar yer almaktadır⁷⁵.

Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması’nın 2.maddesinde, “Topluluğun görevinin “bir ortak pazar kurulması” ve “üye devletlerin ekonomik politikalarının tedricen birbirine yaklaştırılması yoluyla, Topluluk içerisinde ekonomik hayatın ahenkli bir şekilde gelişmesini sağlamak, devamlı ve dengeli bir ekonomik büyümeyi, daha ileri bir istikrarı gerçekleştirmek, hayat seviyesini süratle yükseltmek” olduğu belirtilmiştir”⁷⁶.

Sigortacılık sektörüne baktığımızda ise, Avrupa Birliği’nde Roma ve Maastricht Anlaşmaları ile diğer yasal düzenlemeler çerçevesinde sigortacılığın hedefleri olarak aşağıdaki unsurların benimsendiği görülmektedir:

- “- Bir üye ülkede yerleşik bulunan sigorta işletmeleri, engelleme olmaksızın herhangi bir ülkede şube açabilmeli
- Sigorta işletmeleri şube açmak zorunda olmadan, tüm sigorta hizmetlerini AB çapında satabilmeli

⁷⁴ Billur Yaltı Soydan, **Avrupa Birliği’nde Dolaysız Vergiler**, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, Kasım 2002, s.1

⁷⁵ Necdet Sağlam , **Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği’ne Uyum**, Eskişehir: Etam Yayınevi, 1996, s. 31.

⁷⁶ Ünal Tekinalp ve Gülören Tekinalp , **Avrupa Birliği Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınları, 1997, s.540. Aynı eserde : “Gerek üye devletlerin ekonomik politikalarının tedricen yaklaştırılması, gerek ekonomik hayatın ahenkli gelişmesi ve ekonomik büyüme kavramları, herhangi bir hukuki içerik ve güçleri olmasa da ekonomik hedefler niteliğini taşıyordu” s. 541.

- Sigorta işletmeleri, fiyat, hizmetin yapısı ve sunulan hizmet konularında adil ve eşit koşullarda rekabet edebilmeleri.
- Farklı sigorta vergisi oranları ve vergi toplamada farklı idari düzenlemeler, sigorta işletmesi tercihinde etken bir faktör olmamalı
- Poliçe sahiplerine ve sigortalılara uygulanan vergi düzenlemeleri, üye ülkelerin sigortalıları arasındaki rekabeti bozucu etki yapmamalı”⁷⁷.

Avrupa Birliği’nde üye devletlere verilen direktiflerde her bir sektöre özgü konuların uyumlaştırıldığını görmekteyiz. Şirketler ve bankaların mali tablolarının hazırlanması ve konsolidasyonuna ilişkin düzenlemelerini, sigorta işletmelerine tamamıyla uygulamak mümkün olmamış ve bu nedenle Sigortacılık Direktifi’nin hazırlanması için açık ve teknik nedenler ortaya çıkmıştır ve bu direktifin hazırlanması sonucunda AB’de muhasebe uyumlaştırılmasında önemli bir yol alınmıştır. Sigortacılık direktifinin en önemli etkisi, üye ülkelerde farklı biçimde uygulanan muhasebe standartlarının uyumlaştırılması ve sigortacılıkta bir uyum sağlanmasıdır”⁷⁸.

“Tek bir Avrupa sigorta pazarının yaratılması için Avrupa sigorta mevzuatı kanun koyucuları, yükümlülük karşılama yeterliliği konusunu üç büyük Avrupa Komisyonu projesi ile ele almaktadırlar. Bunlardan ilki, sigorta müesseselerinin bir sigorta grubu bünyesinde çalışıp ek olarak denetlenmesi konusunda verilen direktif, ikincisi banka ve diğer finansal firmalarla iş yapan sigorta şirketleri grupları gibi finansal grupların denetlenmesi konusunda verilen direktif, üçüncü olarak ise halihazırda var olan sigorta şirketlerinin, örneğin kendi başına çalışan sigorta şirketleri, Avrupa yükümlülük karşılama yeterliliği kuralları ve olası değişiklikler hakkında düzenlenen bir rapordur”⁷⁹.

⁷⁷ Sağlam N, s. 34.

⁷⁸ Sağlam N., s.46.

⁷⁹ Sevim Savaşçı.,”Dünyada ve Türkiye’de Sigorta Şirketi’nin Mali Açıdan Değerlendirilmesi ve Öneriler” Milli Reasürans Türk A.Ş. “ **Sigorta Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması**, Özel Sayısı- 1998” s,86.

Topluluk hukukundaki düzenlemelerde sigortacılık faaliyetleri, bankacılık ve menkul değerler kurumlarıyla birlikte “hizmet sektörü”⁸⁰ düzenlemesi altında incelenmektedir.

Avrupa Adalet Divanı da, 1986 tarihli kararında, sigorta sektöründe hizmet serbestisinin uygulanabilmesi için belirli bir derece koordinasyon ve uyumun sağlanmasının kamu yararı ve tüketicinin korunması açısından “conditio sine qua non” (olmazsa olmaz şart) olduğunu vurgulamıştır⁸¹.

Avrupa Birliği’nde Sigorta teknik karşılıkları ile ilgili düzenlemelere baktığımızda, bilanço gününde meydana gelmeleri olası veya kesin olan; ancak miktarları ve meydana geliş zamanları kesin olarak belirlenemeyen karşılıklar ile cari yıla veya önceki dönemlere ilişkin olan ve nitelikleri kesin olarak bilinmesine karşılık, bilanço gününde meydana gelmeleri olası ya da kesin olan; fakat miktarları ve meydana gelme zamanları kesin olarak bilinmeyen borç ve zararları karşılamak için ayrılan karşılıklardan söz edilmektedir⁸². Ayrıca AB Direktiflerinde teknik karşılıkların yatırılacağı alanlar, varlıklar, değerlendirme esasları ve döviz yükümlülükleri de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir⁸³.

“Teknik Karşılıkların yatırıma ilişkin düzenlemeler üç prensibe dayandırılmıştır:

1- Para birikimine uyum prensibi

2- Çeşitlilik Prensibi

3- Mahalli Olma Prensibi

⁸⁰ Ergenekon, s.50. Aynı eser: “Roma Antlaşması’nın 52-66.maddeleri kuruluş, yerleşme ve faaliyette bulunma hakkının, sigorta sektörü açısından üye ülkelerin farklı hukuksal düzenlemeleri arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi ve koordinasyonun sağlanmasından sonra geçerli olacağını öngörmüştür”s.51.

⁸¹ Ergenekon, s.52.

⁸² Sağlam N, s.91.

⁸³ Meral Varış Tezcanlı ve Oral Erdoğan, “**Arupa Birliği Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası**”,İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Araştırma Yayınları, N:8, s.39.

Direktiflerde yer alan ve Avrupa Birliği üye ülkeleri kanunlarına bağlanan yükümlülük karşılama yeterliliği şartları, özellikle vefat hali ve yaşam durumunda sigorta veya sosyal sigorta fonu gibi tüm sigorta taahhütlerine uygulanmakta olup, vadesi belli hayat sigortası ve endeks bağlantılı sigortalarla ilgili olarak özel karşılıklar içermektedir⁸⁴.

91/674/ AET Sayılı Avrupa Birliği Konsey Yönergesi'nin 7.Bölümünde yer alan 57.maddede , “kazanılmamış prim karşılığının her bir poliçe için ayrı hesaplanması, diğer bir ifade ile hesaplamanın poliçe bazında ve gün esasına göre yapılması gerektiğine” işaret edilmiştir⁸⁵.

91/674/ AET Sayılı Avrupa Birliği Konsey Yönergesi'nin 4.bölümünün 28.maddesi hükmü ise şöyledir: “ Muallak hasar karşılığı, o faaliyet yılının sonuna dek meydana gelmiş veya gelecek (bildirilmiş olsun veya olmasın) hasar olaylarının tazmini için bu tür olaylar nedeniyle ödenmiş tutarlar düşüldükten sonra tahmin edilen masraf tutarıdır”⁸⁶.

Avrupa Birliği'nde teknik karşılıkların yatırılacağı kıymetlerin ayrıntılı düzenlenmiş olmasına karşılık, Türkiye'de yatırım portföyünün düzenlenmeme nedenlerine baktığımızda, bunun nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

“a) Yüksek enflasyon, vergi kanunlarındaki sınırlamalar ve şirketlerin teknik alt yapıları dikkate alındığında ayrılan teknik karşılıkların eksik olabilme ihtimali

b) Teminat sistemi nedeniyle şirketlerin yatırımlarına yönelik düzenlemelere daha az ihtiyaç duyulması”⁸⁷.

⁸⁴ Savaşçı, s.87.

⁸⁵ Kahya, s.126.

⁸⁶ Kahya, s.127.

⁸⁷ Servet Taşdelen, “**Türk Sigorta Sektörünün AB Karşısındaki Durumu**”, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, 1995, s. 52. Ayrıntılı bilgi için bkz. Taşdelen, s.53 vd.

3.2.2. Avrupa Birliği Sürecinde Türk Sigortacılık Sistemi

Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üyelik için 1987 yılında başvuruda bulunmuştur. 1963 yılında yapılan Ankara Antlaşması ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne "ortak üye" sıfatı ile katılmasında aşamalı bir ön ortaklık yaratılmıştır. Ankara Antlaşması, Türkiye ile Topluluk ülkeleri arasında ekonomik bir birleşmeyi, işgücünün serbest dolaşımını ve taraflar arasındaki sosyal bağların kuvvetlendirilmesini öngören Türkiye'nin ileride Topluluğa tam üyeliğini amaçlayan ekonomik ve politik nitelik taşıyan bir sözleşmedir⁸⁸.

Ancak Ankara Antlaşması ile hedeflenen amaçlara henüz ulaşamamış olup, halen tam üyelik için yapılan çalışmalar dış politika hedeflerinde birinci sırada yer almaktadır. Söz konusu üyeliğin gerçekleşmesi halinde, Türk Mevzuatı, AB Hukuku ile uyumlu hale getirilecek ve direktiflere uygun hareket etme zorunluluğu olacaktır.

AB ile Türkiye arasındaki ortaklık ilişkisinin tam üyeliğe dönüştürülmesi hazırlıkları çerçevesinde, AB'nin yerleşme ve hizmet sunma serbestisinden Türk sigorta sektörünün de etkilenmesi kaçınılmazdır⁸⁹.

Türkiye'nin dış politika hedeflerinin birinci sırasında yer alan Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde, sigortacılık mevzuatında da yapılan veya yapılması tasarlanan değişikliklerde Birliğin Yönergelerinin de dikkate alındığını söyleyebiliriz.

Sigorta ve sigortacılık faaliyetleri ile ilgili, riskler, teminat ve hasar ödemeleri gibi işlemler genel bir şekilde düzenlenmiş olduğundan, AB Direktifleri ile Türk Sigorta Mevzuatı arasında büyük bir farklılık bulunmamaktadır⁹⁰. Bu nedenle, Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda, mevzuat açısından çok büyük zorluklarla karşılaşmayacağını söyleyebiliriz.

"Türk sigortacılık sistemi, AB sigorta mevzuatı ile karşılaştırıldığında üç konu ön plana çıkmaktadır:

⁸⁸ Karluk, s. 407.

⁸⁹ Tezcanlı-Erdoğan, s. 198.

⁹⁰ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği , **Banka ve Sigorta Sektörleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu** Temmuz 1996, s.187.

- Türkiye- AB ticari ilişkilerdeki artış; nakliye, mali sorumluluk, hukuki sorumluluk, mühendislik, motorlu taşıt, turistik yardım sigortaları gibi bazı branşlarda Birlik mevzuatında düzenlenen standartlara uyumu gerekli kılmaktadır.

- Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin AB'ye üyelik yolunda bir aşama olması dolayısıyla, Türk sigorta mevzuatının tam üyelikten önce AB sigortacılık düzenlemeleri ile uyumlu hale getirilmesi de öncelik kazanmaktadır.

- AB'ye entegrasyon amacı dikkate alınmadığı takdirde bile, çağdaş düzenleme ve standartlar içeren AB sigorta mevzuatına paralel yasal düzenlemelere gidilmesi, yeniden yapılanma ve gelişme döneminde bulunan Türk sigorta sektörünün hacminin ürün çeşitliliğinin veriminin ve hizmet kalitesinin artırılmasına ağırlık verilmelidir⁹¹.

Avrupa Birliği'ne üye olunması halinde, Topluluğun kuruluş ve hizmet serbestisine ilişkin sigortacılık direktiflerindeki bazı hükümlerden olumsuz etkilenmemeleri açısından Türk sigorta sektörünün bir süre korunması gerekmektedir⁹².

“AB'ne tam üye olunması halinde;

- Sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta teşebbüslerinin sayısı artacak

- Daha yaygın mesleki aracılık faaliyetleri oluşacak,

- Sigorta üretiminde gelişmeler görülecek,

- Serbest rekabet nedeniyle sağlıklı ve tüketici lehine bir piyasa oluşacak,

- Türk sigortacılığı Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde çalışma imkanı bulacak ve bu da üretim ve istihdam açısından ekonomiye daha büyük bir katkı sağlayacaktır.

- Daha geniş ve yaygın bir sigortacılık faaliyeti sonucu, daha kuvvetli yatırım fonları oluşacak ve sermaye piyasası gelişecektir⁹³.

⁹¹ Tezcanlı- Erdoğan, s. 199.

⁹² Banka ve Sigorta Sektörleri Raporu, s. 188.

⁹³ Banka ve Sigorta Sektörleri Raporu, s.191.

“Teknik karşılıklar açısından konuya baktığımızda ise, AB’de teknik karşılıkların poliçe bazında hesaplandığını görmekteyiz. “Ayrıca AB üyesi ülkeler, poliçe bazında yapılan hesaplamalara yakın sonuçları vermesi şartıyla oransal yöntemlerle teknik karşılıkların hesaplanmasına izin verebilmektedirler. Türkiye’de ise sigorta işletmelerinin teknik karşılıklarının hesaplanmasında sigortacılık tekniğinin yeterince kullanılmadığı ve bu nedenle teknik karlılığın daha fazla gözüktüğü belirtilmiştir”⁹⁴.

Sigortacılık mevzuatında, AB’ne üyelik süreci ile ilgili olarak karşılaşılabilecek sorunlar büyük ölçüde yapısal sorunlar olup, bunların da Mevzuat değişikliği ile giderilmesi çok zor olmayacaktır. “Sigorta hukukumuzun Avrupa’dan alınmış olması, poliçelerin büyük ölçüde Avrupa piyasalarına uygunluğu, Avrupa reasürörleri ile sürekli işbirliği nedeniyle piyasalar arasındaki mevcut paralellik, bu anlamda avantajımızı teşkil etmektedir”⁹⁵.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üye olması halinde, Sigorta Murakabe Kanunu’nda kuruluş aşamasından itibaren tüm faaliyet işlemlerinde sigortalıları koruyan ve hizmette kaliteyi arttıran temel düzenlemelerin yapılması zorunluluğu gündeme gelecektir.

⁹⁴ Sağlam N., s.204. “ Bu nedenle, teknik karşılıkların poliçe bazında hesaplanmasıyla, işletmelerin faaliyet sonuçları hakkında bilgi kullanıcılarına daha doğru ve tam bilgi yansır. İşletmeler, fiktif kar çıkmasını engellemeli ve teknik karşılıklar konusunda daha dikkatli davranmalıdırlar”. Ayr. bilgi için bkz. Sağlam, s.204

⁹⁵ Taşdelen, s.53. “ Mevzuatın AB’ye uyumu konusunda AB Mevzuatı doğrultusunda alınacak kararlar, himayeclüğün tedricen kaldırılması yönünde olacağından piyasa yapısını rasyonelleştirecektir”.

4. SİGORTA TEKNİK KARŞILIKLARININ HUKUKSAL DAYANAĞI

4. 1. İlkeler

Sigorta teknik karşılıklarının dayanağı, öncelikle sigortalılara karşı olan yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi yani sigortalıların korunması ve bunun sağlanması için de sigorta şirketinin mali hesaplarının güçlü olmasıdır. Ancak, Sigorta Mevzuatını incelediğimizde, bu amacın açık bir şekilde hükme bağlanmadığı görülmektedir. Bu nedenle, karşılıklar kavramının yasal dayanağını incelemeye başlarken, Yönetmeliklerde yer alan ilkelerden hareketle mevzuattaki düzenlemelerin daha iyi anlaşılabilceğini düşünmekteyiz.

4.1.1. Koruma İlkesi

Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin⁹⁶ “Amaç” başlıklı 1.maddesi hükmü şöyledir: “Bu yönetmeliğin amacı, hayat sigortalılarının, sigorta ettirenlerin ve lehdarlarının hak ve menfaatlerinin korunması ile hayat sigortacılığı faaliyetlerinin düzenlenmesini ve denetlenmesini teminen hayat sigortaları tarifelerinin teknik özelliklerinin belirlenmesini, teknik karşılıkları, hangi aktif değerlerin hangi oranlarda karşılık olarak gösterilebileceğini, kar payına ilişkin usul ve esasları, ilan ve reklamlar ile ilgili sair hususları düzenlemektir”. Bu düzenleme ile Yönetmelik'te; sigortalıların ödemiş oldukları primlerin değerlendirilerek, sözleşmede belirtilen süre sonunda, alacakları miktarlara kavuşabilmelerini teminen sigorta şirketlerine getirilen yükümlülükler yer verildiği anlaşılmaktadır.

⁹⁶ 09.12.1996 Tarih ve 22842 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik, “7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 12, 25, 26 ve Ek 2.maddelerine dayanılarak çıkarılmıştır”.

Yönetmeliğin 2.maddesinde de , sigorta şirketleri için Yönetmelik ile hangi faaliyetlerinin düzenlendiği esası yer almakta olup, anılan hüküm şöyledir: “Bu Yönetmelik, sigorta şirketlerinin ölüm, yaşama, ve her ikisinin birlikte kapsandığı hem ölüm hem de yaşama ihtimallerine bağlı teminatlar ile ek olarak verilen ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının verildiği hayat sigortası tariflerinin esaslarını, bunların hazırlanarak uygulanmasını, bilgilerin kaydını, sözleşme hükümlerinin takibini, mali tabloların hazırlanmasını, istatistiki verilerin toplanarak değerlendirilmesini, hayat sigortacılığı aracılık faaliyetlerini, gelirlerin dağıtılmasını, yükümlülükler ile varlıkların hesaplanmasını ve ilgili sair faaliyetleri kapsar.”

Hayat Sigortaları Yönetmeliği’nde istatistiksel verilerin, primlerin ve primlerin yatırılacağı varlıkların, bunların hesaplama tarzlarının ve sigorta şirketinin diğer iktisadi faaliyetlerinde uyacağı prensiplerin ayrıntıları ile düzenlenmesinin amacı, sigortalıların, haklarının güvence altına alınması ve ödemiş olduğu primlerin, sigorta şirketi tarafından hesaplarına ne şekilde dağıtılacağının önceden belirli esaslar dahilinde tespit edilerek, nihayetinde sigortalıların korunmasıdır.

Söz konusu Yönetmeliğin “Teknik Karşılıklar” başlıklı Üçüncü Bölümü’nde teknik karşılık tanımı ile çeşitlerine yer verilmiş ve bu karşılıkların ne şekilde hesaplanacağına ilişkin belirli ilkeler getirilmiştir. Bu konu, çalışmamızın daha sonraki bölümlerinde ayrıntılı olarak işleneceğinden, bu bölümde fazla ayrıntıya girilmeyecektir.

4.1.2. Tek Düzen Hesap Planı

Vergi Usul Kanunu’nun 175.maddesinde, mükellef ve meslek gruplarının muhasebe usul ve esaslarını belirleme yetkisini Maliye Bakanlığına verilmiş olup, madde hükmü şöyledir: Mükellefler bu kısımda yazılı maksat ve esaslara uymak şartıyla, defterlerini ve muhasebelerini işlerinin bünyesine uygun olarak diledikleri usul ve tarzda tanzim etmekte serbesttirler. Ancak Maliye Bakanlığı; muhasebe standartları, tek düzen hesap planı ve mali tabloların çıkarılmasına ilişkin usul ve esasları tespit

etmeye, bunları mükellef, şirket ve işletme türleri itibariyle uygulamaya ve buna ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye yetkilidir”.

Maliye Bakanlığı, VUK’nun kendisine vermiş olduğu bu yetkiye dayanarak 20.06.1990 tarihinde oluşturulan “Tekdüzen Genel Hesap Planı ve Açıklamaları Komisyonu” tarafından mali kesim dışında kalan tüm işletmelerde kullanılmak üzere 1 Sıra Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’ni⁹⁷ hazırlamıştır.

Tek Düzen Hesap Planı düzenlemesi, bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığıyla ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmasının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması amacıyla yapılmıştır⁹⁸.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’nin muhasebenin temel kavramları bölümünde, sosyal sorumluluk, kişilik, işletmenin sürekliliği, dönemsellik, parayla ölçülme, maliyet esası, tarafsızlık ve belgelendirme, tutarlılık, tam açıklama, ihtiyatlılık, önemlilik ve özün önceliği ilkeleri sayılmış olup, sigorta teknik karşılıkları açısından önemli olan dönemsellik ve ihtiyatlılık ilkeleri olup, aşağıda bu kavramların açıklamasına yer verilmiştir.

4.1.2.1 Muhasebede Dönemsellik İlkesi

Dönemsellik kavramı, işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca, işletmenin ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının, diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasıdır⁹⁹.

Dönemsellik kavramının gereği, şirketin gelir ve giderlerinin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması olup, işletmeler açısından geçerliliğinin bulunmadığı veya

⁹⁷ Tek Düzen Hesap Planı, Maliye Bakanlığı’nın 26.12.1992 Tarih ve 21447 Mük. Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1 Sayılı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile yürürlüğe konulmuştur.

⁹⁸ Sakıp Şeker, **Dönem sonu İşlemleri**, C. 1, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1999, s. 10.

⁹⁹ Orhan Sevilengül, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe**, 7. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 1998, s.23.

ortadan kalktığı durumlarda, bu husus mali tabloların dipnotlarında açıklanmak zorundadır¹⁰⁰.

Sigorta şirketlerinde, teknik karşılıklar açısından bir değerlendirme yaptığımızda, ayrılan teknik karşılıkların, her bir bilanço dönemine ait tabloda, gösterilmesi ve kar-zarar hesaplamasında dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşırız. Zira sigorta şirketlerinin cari döneme ilişkin bilançolarında, gelir ve giderlerinin ayrıntıları, elde etmiş oldukları primler ve bu primlerin ne kadarlık kısmının karşılık olarak ayrıldıkları belirtilmek zorundadır.

4.1.2.2. Muhasebede İhtiyatlılık İlkesi

Bu kavram, muhasebe olaylarında temkinli davranılması ve işletmenin karşılaşabileceği risklerin göz önüne alınması gereğini ifade eder¹⁰¹.

İhtiyatlılık kavramının bir sonucu olarak, işletmeler, muhtemel giderleri ve zararları için karşılık ayırır, muhtemel gelir ve karları için ise gerçekleşme dönemlerine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmazlar¹⁰².

Ayrıca sigorta şirketleri tarafından yükümlülüklerini karşılayabilmenin bir güvencesi olarak ayrılan karşılıklar, işletmenin karını keyfi bir şekilde azaltmak veya bir döneme ait karı diğer döneme aktarmak amacıyla kullanılmamalıdır¹⁰³. Sigorta şirketlerinden asıl olarak beklenen, özellikle poliçe sahiplerine ve teminat almaya hak kazananlara karşı, yükümlülüklerini yerine getirme gücüne sahip olmasıdır. Bu güvenceyi sağlamak doğal olarak sigorta şirketinin üst yönetiminin birinci görevidir; ancak buna rağmen sigortacının yükümlülük karşılama yeterliliği, sigortalı menfaatlerini tehlikeye sokacak derecede bozulabilir¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Koçak , s. 17.

¹⁰¹ Muzaffer Tokmak, **Örnekleriyle Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Vergi Uygulamaları**, Ankara: 1997,s.3

¹⁰² Sakıp Şeker, **Dönem Sonu İşlemleri**, C.4, Ankara: Yaklaşım Yayınları, s. 1402. Aynı eserde, “Ancak bu kavram gizli yedekler veya gereğinden fazla karşılıklar ayrılmasına gerekçe oluşturmaz”.

¹⁰³ Şeker, s.1402. Bu ilke, SPK Tebliği’nde şu şekilde ifade edilmiştir: “Yedekler ve karşılıklar, işletmenin dağıtılabilir karını azaltmak veya bir dönemin karını diğer bir döneme aktarmak amacıyla kullanılamaz”.

¹⁰⁴ Savaşçı , s.82. Aynı eserde yazar şu görüşe de yer vermiştir: “Bir müşteri için hayli güç olmakla birlikte, sigorta şirketinin finansal gücünü değerlendirmek mümkün olabilir. Bunun için birçok ülkede

Sigortalı tarafından ödenen tutarların mühim bir kısmının, ödenecek sermaye miktarlarını bir araya getirmek üzere biriktirilmesi gerekir. Bu suretle, her hayat sigorta şirketi, bir bakıma “tasarruf sandığı” veya “banka” vasfını haizdir¹⁰⁵.

“Hayat sigortalarında tarifelerin hazırlanmasında poliçe satışın, primlerin toplanmasından biriken fonların idaresine kadar yapılan işlemleri devlet sıkı bir denetim altında tutmakta; böylece sigortalıların haklarının zedelenmesine karşı başlangıç aşamasından itibaren önlemler almış bulunmaktadır. Bu önlemlerden bazıları şunlardır:

1- Şirketlerce hazırlanan yeni tarifelere piyasaya sürülmeden önce mutlaka Sigorta Murakabe Kurulu’na; Kurulca incelendikten ve uygun görüldükten sonra da tasdik için Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’na gönderilir. Hiçbir tarife Müsteşarlıkça tasdik edilmeden poliçelendirilemez.

2- Şirketler, her yıl Sigorta Murakabe Kurulu’nun aktüer ve uzmanlarınca, tasdik edilen tarife şartlarına uyulup uyulmadığı ve sigortalıların haklarının korunup korunmadığı konusunda mutlaka inceleme ve kontrole tabi tutulurlar. Bu incelemelerde özellikle sigortalı adına oluşan riyazi ihtiyatlar ve kar payları ile ödenmesi gereken tazminatlar ve şirketin mali yapısı konuları üzerinde durulmaktadır.

3- Hayat sigortası şirketleri bir taraftan ölüm ve maluliyet teminatı verirken, diğer taraftan da hayatta kalan sigortalılar için emeklilik kapitali biriktirmektedir. Riyaзи ihtiyat olarak adlandırılan bu birikim, ödenen primlerden teknik esaslar dahilinde riziko primleri ile üretim ve idare masrafları düşüldükten sonra kalan tasarruf priminden ve bu primler üzerine her yıl eklenen teknik faiz ile kar payından oluşur. Yani, riyaзи ihtiyat, şirketin sigortalılarına karşı olan taahhütlerinin peşin kıymetidir”¹⁰⁶.

sigortacının yükümlülük karşılama yeterliliği konusunda özel şartlar getirilmiştir. Bu şartların yerine getirilmesi kamu denetimi yoluyla kontrol edilmektedir. Son birkaç yıldır aralarında belirli bir uyum sağlanmasına rağmen, bu şartlar bir ülkeden diğerine farklılık göstermektedir. Yükümlülükler, genellikle sigortacının kendine has özelliklerine, örneğin sözkonusu sigortacının ne türde bir sigorta işi yaptığına çok da fazla bakılmaksızın belirlenmektedir”.

¹⁰⁵ Alfred Isaac, **Sigorta İşletmesi**, C.1, İstanbul: Kenan Matbaası, 1946 s.16. Aynı eserde: “Nitekim Almanya’da kurulan ilk sigorta şirketlerinin ticaret unvanlarında “banka” kelimesinin de yer almış olması, bir tesadüf eseri değildir”.

¹⁰⁶ Hasan Eşkil, “**Türkiye’de Hayat Sigortaları**”, Seminer , Tebliğler, Panel, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Yayın No: 93, İstanbul: 1993, s. 34.

4- “Bu kıymet, Sigorta Murakabe Kanunu’nun 15.maddesinde öngörülen gayrimenkul ya da menkul değerlere yatırılmak ve Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı adına gayrimenkuller üzerine ipotek konulmak, menkul değerler ise milli bir bankada bloke edilmek suretiyle devlet kontrolüne alınır. Bu değerler üzerinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın izni olmadıkça tasarrufta bulunulamaz”¹⁰⁷.

4.2. Yasal Düzen

4.2.1. Özel Sigorta Hukuku : Sigorta Murakabe Kanunu

4.2.1.1. Özel Sigortanın Temel İlkeleri

Sigorta, yukarıda sözü edilen amacına hizmet edebilmesi için bazı teknik esaslara dayandırılmıştır. Sigortacılık tekniğinin prensibi, aynı veya benzer rizikolarla karşı karşıya bulunan çok sayıdaki insan topluluğundan tahsil edilecek primlerin, sigorta ile teminat altına alınan menfaatin, hasara uğraması halinde , meydana gelen zarar oranında tazmin edilmesidir.

Sigortanın bu amacına hizmet edebilmesi için öncelikle, riskin gerçekleşme ihtimalinin gerçeğe en yakın şekilde tespiti gerekmektedir. Bu tespitin yapılmasında istatistik, ihtimaller hesabı ve büyük adetler kanunu gibi ilmi esaslar kullanılmaktadır¹⁰⁸.

“İstatistik, geçmişteki olaylara dayanılarak ihtimaller hesabı ile bir rizikonun gelecekteki bir zaman içinde ve belirli adette şahıslar bakımından gerçekleşme ihtimalini tespit edebilir. İstatistiklere dayanarak yapılan ihtimal hesabı ne kadar çok sayıda olay üzerinde olursa, o kadar gerçeğe uygun netice verecektir ki, buna da büyük adetler kanunu¹⁰⁹ denir”.

¹⁰⁷ Eşkil., s. 33.

¹⁰⁸ Şebnem Güler Duman , “Sigorta Sektörü Sorunları Yoğun Bakım Gerektiriyor” , M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Hakemli Dergi, **Öneri Dergisi**, C.5, S.17, Ocak 2002, s.231.

¹⁰⁹ Kender , s.3.

Sigorta, herşeyden önce bir risk transfer mekanizmasıdır ve sadece, sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra meydana gelebilecek riskleri teminat altına alır.

Bu nedenle sigortanın, sağlayacağı teminatlar konusunda bir takım prensiplere uyulması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu temel prensipler; “hasarın tesadüfi olması”, “riskin belirgin ve somut olması”, “riskin maddi açıdan ölçülebilir olması”, “sigortalanacak riskin mevzuata uygun olması” ve “primin makul olması” şeklinde sıralanabilir¹¹⁰.

4.2.1.1.1. Hasarın Tesadüfi Olması

Bir menfaatin sigortalanabilir olması için, öncelikle sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra gerçekleşecek bir zarar (hasar) olması ve bu hasarın ne zaman ve nasıl gerçekleşeceğinin bilinmemesi yani tesadüfi olması gerekmektedir. Önceden gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi muhtemel olan olayların sigortalanması mümkün değildir¹¹¹.

Örneğin önceden varolan kronik hastalığın yeni bir sözleşme ile teminat altına alınması , hasta yatağında ölmek üzere olan bir kişinin hayat sigortası ile sigortalanması nasıl mümkün değilse aynı şekilde kaza yapmış ve zarara uğramış bir araç için de kasko sigortası yaptırılması mümkün değildir. Çünkü bu durumlarda kişiler ya da mallar için artık tesadüfe bağlı olarak gerçekleşecek bir riskten söz edilemez, tehlike meydana gelmiştir.

Hasarın tesadüfi olması prensibi ile ilgili hayat sigortalarında karşılaşılan bir problem, ölümün gerçekleşmesinin şansa bağlı olmayıp tüm insanlar için kaçınılmaz olduğudur. Fakat ölüme bağlı hayat sigortalarında, sigortalının kendi ölüm tarihini önceden bilmesi mümkün olmadığından, ölümün, risk kavramı içerisinde mütalaa edileceğini söyleyebiliriz.

¹¹⁰ Kender, s.4.

¹¹¹ Ahmet Naim Oktay, **Sigortanın Temel Prensipleri Ders Notları**, İstanbul: 1998, s.3.

4.2.1.1.2. Riskin Belirgin ve Somut Olması

Sigortalanabilir bir riskin belirli ve somut olması, sigortacının muhtemel bir hasarı ne oranda ve ne zaman karşılayacağını belirlemesi açısından son derece önemlidir. Sigorta şirketi risk hakkındaki bilgilerden hareketle poliçe sahibinin ödemesi gereken prim tutarını tespit edecek ve bu prim hesabı üzerinden sigorta sözleşmesini hazırlayacaktır.

“Sigorta şirketleri ödenecek hasarın miktarını belirlemek üzere iki çeşit sözleşme öngörmektedir. Bunlardan birincisi tazminat kontratı (**contract of indemnity**) olarak adlandırılan, ödenecek tazminat tutarının hasarın gerçekleşme anında ortaya çıkan ekonomik kayba eş değer olduğu varsayılan sözleşme tipidir. Bu sözleşme tipinde kontrat sahibinin ödenmesini talep edebileceği tazminat tutarı oluşan zarar miktarından fazla olamaz.¹¹² Örneğin; bir sağlık sigortalısının oluşan 50.000 USD’lik hastane masrafları için talep edebileceği tutar, sözleşmesinde hastane masrafları için verilen maksimum 100.000 USD teminat olması halinde bile sadece oluşan zarar kadar yani sadece 50.000 USD’dir. Sorumluluk, mal ve sağlık sigorta planları sözleşme tipi olarak tazminat kontratı niteliğindedir

Diğer sözleşme çeşidi ise, hayat sigorta sözleşmeleridir. Burada, sigortacı, riskin (ölüm ve/veya hayatta kalma halinde birikmiş primlerin iadesi ya da aylık belirli bir miktarda ödeme) gerçekleşmesi durumunda, poliçe üzerinde daha önceden belirlenmiş tazminat tutarının tamamını ödemekle yükümlüdür. Hayat sigortasında bir menfaat (sigorta) değeri yoktur. Bu nedenle kişileri hayatlarını diledikleri bedelle sigorta ettirebilirler¹¹³.

¹¹² H. Ufuk Mahir, “**Hayat Sigorta Şirketlerinde Fon Yönetimi, Yatırım Araçları, Vergi Uygulamaları ve Türk Sigorta Sektörü Üzerinde Bir Uygulama Örneği: Bayındır Hayat Sigorta A.Ş.**”, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı, Y.Lisans Tezi, İstanbul: 2002, s.8.

¹¹³ Ünan, s.16

4.2.1.1.3. Riskin Maddi Açıdan Ölçülebilir Olması

Sigorta sözleşmesinin yapılması ile sigortacı, sigorta konusu olan mala gelecek olan zarardan sonra söz konusu malın değerini tazmin etme mükellefiyetini üstlenmiştir. Örneğin; arabası kaza yapan kişi, kaza sonucu araçta meydana gelen gerçek zarar ne ise, onun tazminini talep edebilecektir. Çünkü, sigorta sözleşmesi yapılırken, aracın maddi değeri üzerinden hesaplanan prim borcunu ödemiştir.

Arabasının kendisine hediye olması gibi manevi sebepler, kayıp olarak sigorta kapsamında değerlendirilmeyecek ve sigortalı, mala gelen zararların dışında ayrıca manevi zararının tazminini talep edemeyecektir¹¹⁴.

4.2.1.1.4. Sigortalanacak Riskin Mevzuata Uygun Olması

Sigorta şirketi ile sigorta ettiren arasında akdedilen sigorta sözleşmesinin geçerliliği için gerekli olan ilk şart, yasal mevzuata uygun olması ve genel ahlak ve adaba aykırı şartlar içermemesidir. Örneğin eroin ticareti yapan bir örgüt, bu mallar için nakliyat sigortasını yaptıramaz.

Sigorta sözleşmelerinde uygulanacak olan “Genel Şartlar”, sözleşmenin kurulmasından önce sigorta şirketlerinin bağlı bulunduğu T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından onaylanmış ve tüm şirketlerinde, aynı türden sigortalar için uygulanması emredici nitelik taşıyan hükümlerdir.

Bunun dışında, sigorta şirketleri, akdedilecek olan sözleşmelere, bu Genel Şartlar’a aykırı olmamak üzere, farklı hükümler (Özel Şartlar) koyabilirler. Ancak bu Özel Şartlar, her halükarda, Genel Şartlar’a aykırı ve sigortalı aleyhine olmamalıdır. Sigorta şirketlerinin aksi tutumları, genel şartlar dışında işlem yapılması anlamına gelir ki bu da Murakabe Kanunun ihlali anlamındadır. Herhalde dahi sigorta sözleşmesinin konusu yasalara aykırı hükümleri kapsamamaktadır¹¹⁵.

¹¹⁴ Mahir, s. 8.

¹¹⁵ Ünan, s.78.

4.2.1.1.5. Primin Makul Olması

Taraflar arasında yapılmış olan sözleşme uyarınca sigorta ettirenin ödemek zorunda olduğu primler, sigortalanan malın değeri ile orantılı ve makul düzeyde olmalıdır. Bir aracın kasko sigortası, o aracın gerçek bedeline yakınsa araç sahibi sigorta sözleşmesi yapmak istemeyecektir. Ancak sigorta şirketi çok düşük primler karşılığında aktüeryal prensiplere aykırı olarak aracı sigortalarsa, bu kez hasar ödeme yükümlülüğünü yerine getirmekte zorlanacaktır. Sigorta bedeli ile sigortanın kapsamı arasında bir denge bulunması gerekmektedir¹¹⁶.

4.2.1. 2. Özel Sigorta Şirketleri

4.2.1.2.1. Şirket Biçimi

Sigorta Murakabe Kanunu'nun 2.maddesinde, sigorta şirketlerinin kuruluş ve faaliyet izni verilmesi ile ilgili esaslar düzenlenmiş olup, madde hükmü şöyledir: "Türkiye'de bir sigorta veya reasürans şirketinin kurulması, yabancı ülkelerde kurulmuş bir sigorta veya reasürans şirketinin Türkiye'de faaliyette bulunması Bakanlığın iznine tabidir.

Türkiye'de kurulacak sigorta ve reasürans şirketlerinin;

Münhasıran sigortacılık veya reasürans işleri yapmak üzere anonim ortaklık şeklinde kurulmaları,

1- Kurucularının taksirli suçlar hariç olmak üzere; affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis yahut sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla ağır para cezasına mahkum edilmemiş olmaları; cezası ne olursa olsun zimmet, ihtilas, rüşvet, irtikap, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi

¹¹⁶ Mahir, s. 9.

yüz kızzartıcı suçlar ile resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştıırma, istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı hüküm giymemiş, iflas ve konkordato ilan etmemiş olmaları,

2- Ödenmiş sermayelerinin 8 trilyon liradan az olmaması¹¹⁷

3- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve nama yazılı olması

4- Anasözleşmelerinin bu Kanun hükümlerine uygun olması şarttır.

Sigorta şirketleri, ortak sayısı 200’den az olmamak üzere kooperatif şirketlerin tabi olduğu esaslara göre karşılıklı (mütüel) şirket olarak da kurulabilir.

Yabancı sigorta şirketleri Türkiye’de ancak şube açmak suretiyle faaliyet gösterebilirler.”

SMK’nun yukarıdaki madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, sigortacılık alanında faaliyette göstermek için anonim şirket şeklinde kurulmak şarttır. Anonim şirket, “ bir ünvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir.

Ortakların mesuliyeti, taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur” (TTK 269).

Anonim Şirketler ile ilgili TTK’nun 269- 475.maddeleri arasında düzenlemeler yapılmış olup, sigorta şirketleri her türlü iş ve işlemlerinde Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Şirketler ile ilgili düzenlemelerine, -SMK ve sigortacılık alanı ile ilgili Yönetmelikler’de düzenlenen özel hükümler istisna olmak üzere- uygun hareket etmek durumundadırlar. Bu husus, TTK 270.maddesinde şöyle açıklanmıştır: “ Hususi

¹¹⁷ Bu bentteki sermaye miktarı Kanun metninde 200 milyar iken, Sigorta Murakabe Kanunu’na ilişkin 11.11.1995 R.G. tarihli 1 Sayılı Tebliğ ile 350 Milyar, 18.6.1996 RG tarihli 2.S. Tebliğ ile 500 Milyar, 5.2.1998 RG tarihli 3 S. Tebliğ ile 1.6. Trilyon, 15.7.1999 RG tarihli 4S.Tebliğ ile 3 Trilyon, 10.4.2001 RG tarihli 5 Sayılı Tebliğ ile 5 Trilyon lira, 23.7.2002 tarihli 6.S.Tebliğ ile de 8 Trilyon lira olarak değiştirilmiştir.

kanunlarla kurulan anonim şirketler, kuruluş kanunlarında aksine hüküm olmadıkça, bu faslın hükümlerine tabidirler.”

TTK 270.maddesi gereğince, Sigorta Murakabe Kanunu yani özel bir kanun ile kurulmuş olan sigorta şirketleri, tabi oldukları Özel Mevzuata uygun şekilde faaliyette bulunacaklar, kendi özel yasalarında hüküm bulunmayan hallerde ise Türk Ticaret Kanunu’nun anonim şirketler ile ilgili düzenlemeleri belirleyici rol oynayacaktır.

4.2.1.2.2. Sigorta Şirketlerinin Yatırım İlkeleri

Sigortalı, sigortanın konusu ile güvenliğinden, faydasından veya sorumluluktan kurtulması açısından bir fayda beklentisi içerisindedir. Ancak, sigortalının zarara uğraması veya sorumluluğun ortaya çıkması halinde bundan zarar görmemesi gerekmektedir. Sigortalı ile sigortanın konusu arasındaki ilişki kanun tarafından kabul edilmiş olmalıdır¹¹⁸.

Sigortanın amacı, tesadüflerin zararlı sonuçlarını önceden alınacak tedbirlerle ortadan kaldırmaktır¹¹⁹. Sigortanın bu amaçlarını gerçekleştirebilmesi için bazı teknik ve ilmi esaslara uyması gerekmektedir.

“ Sigortacılık tekniğinin prensibi, aynı veya benzer rizikolara maruz ve mümkün olduğu kadar çok sayıda şahsın bir araya toplanması ve bunlardan tahsil edilecek primlerin, riziko gerçekleşmesi halinde ödenecek sigorta tazminatlarını karşılayacak şekilde düzenlenmesidir”¹²⁰.

Sigorta şirketlerinin yukarıda söz edilen amaçlarını yerine getirebilmesi için uygulaması gereken bir takım yatırım ilkeleri de bulunmaktadır.

¹¹⁸ Oktay ,Sigortanın Temel Prensipleri, s.4.

¹¹⁹ Somer, s.1.

¹²⁰ Somer, s.2.

Sigorta şirketlerinin en önemli yatırım ilkeleri, banka işletmelerinin de temel yatırım ilkeleri¹²¹ olan likidite, rantabilite ve emniyettir.

“Sigortalılar, bir hasar meydana geldiğinde bunun tazminatını alabileceklerinden emin olmalıdırlar. Bu da sigorta şirketlerinin özellikle sağlam bir mali yapıya sahip olmasına ve mali yatırımlarında emniyet ve likidite ilkelerini uygulamasına bağlıdır”¹²².

4.2.1.2.2.1. Likidite

Likidite, genel anlamda, işletmenin borçlarını ödeyebilme, sigorta işletmeciliğinde ise sigorta şirketinin muhtemel taahhütlerini ve hasar ödemelerini karşılamak için söz konusu tazminat tutarlarını ödeyebilme yeteneği¹²³ olarak tanımlanmaktadır.

“Prim girdileri hasar ödemelerini karşılamaya devam ettiği sürece ilave likite gereksinimi az olacağından hayat şirketleri daha uzun vadeli ve daha az likit varlıklara yatırım yapabilme olanağına sahip olmaktadır. Diğer yandan, hayat şirketlerinin yükümlülükleri çoğunlukla parasal olarak belirlenmiş miktarlarda bulunduğundan, yatırımları daha büyük oranda sabit-getirili (**fixed-income**) varlıklara olabilmektedir”¹²⁴.

¹²¹ Eryaşar Eyüpoğlu, “Sigortacılığa Genel Bir Bakış”, **Mükellefin Dergisi**, Sayı: 60, Aralık 1997, s.60.

¹²² Eyüpoğlu, s.61.

¹²³ Bülent Karacan, **Hayat Sigorta Şirketlerinde Prim Üretimi, Fon Yönetimi, Kar Payı Dağıtımı ve Uygulamadan Bir Örnek (AXA OYAK Grubu)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000), s.16 .Ayrıca Ali İhsan Karacan, **Mali Aracı Kurum Olarak Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1994, s.117. “Likidite ilkesi açısından hayat sigortaları ile diğer branşlardaki sigortalar arasında yapısal bir farklılık bulunmaktadır. Hayat sigortası poliçeleri genel olarak daha uzun vadelidir ödeme yapılana kadar periyodik ödemelerle prim geliri elde edilmektedir. Bu nedenle de hayat dalında hasar ödeme sıklığı ve miktarı genel olarak daha kolaylıkla ve doğruya yakın tahmin edilebilir bir özellik taşımaktadır”.

¹²⁴ Bülent Alabaş, **Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Fon Yönetimi, Yatırım Prensiplerinin Analizi ve Türk Sigorta Sektöründe Bir Uygulama Örneği (Anadolu Anonim Türk A.Ş.)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001),s.92.

4.2.1.2.2.2. Emniyet

Sigorta şirketlerinin kaynaklarını kullanırken emniyet ilkesine uymaları ve yeterli özeni göstermeleri gerekmektedir. Sigorta şirketlerinin kaynakları, büyük ölçüde sigortalılarına olan yükümlülüklerinden oluştuğu için bunları yeterli emniyetin olduğu alanlara yatırmaları ve spekülasyona yol açacak girişimlerden kaçınmaları gerekmektedir.

4.2.1.2.2.3. Rantabilite

Hem hayat hem de hayat-dışı sigorta kuruluşlarının temel hedeflerinden biri karın en yüksek düzeye ulaşmasıdır. Bunun için sigorta şirketleri açısından en önemli yatırım ilkesinin, rantabilite ilkesi olduğunu söyleyebiliriz. Rantabilite, yatırım sahaları ve araçları arasında en karlı olanları seçmek anlamına gelmektedir¹²⁵

4.2.1.3. Özel Sigorta Şirketlerinin Teknik Karşılık Ayırma Yükümlülükleri

4.2.1.3.1. Sigorta Murakabe Kanunu

SMK'nun 25.maddesinde¹²⁶, sigorta teknik karşılıkları, deprem hasar karşılığı, cari rizikolar karşılığı, muallak hasar karşılığı olarak sayılmış ve şirketlerin, muhtemel zararlar karşılığı ile matematik karşılık ayırması gerekliliği ile, bunların ne şekilde hesaplanacağına ilişkin düzenlemeler, yönetmelik hükümlerine bırakılmıştır.

Kanunda sözü edilen Yönetmelik, Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği olup, söz konusu Yönetmeliğin Beşinci Bölümü'nde "Teknik Karşılıklar", cari rizikolar karşılığı, hayat matematik karşılığı, muallak hasar

¹²⁵ Mahir, s.78.

¹²⁶ Söz konusu madde, 20.08.1993 tarihinde 510 Sayılı KHK'nin 18.maddesi ile değiştirilmiş, daha sonra söz konusu KHK, Anayasa Mahkemesi'nin 25.11.1993 tarih ve 1993/45 E., 1993/47 K. Sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Madde, 16.06.1994 tarihli 539 Sayılı KHK'nin 18.maddesi ile yeniden düzenlenmiştir.

ve tazminat karşılığı ile deprem hasar karşılığı şeklinde ayırıma tabi tutulmuş ve hangi usullere göre ayrılmaları gerektiği düzenlenmiştir. Karşılıklar ile ilgili ayrıntılı bilgiler, daha sonraki bölümlerde işleneceğinden, bu bölümde, ayrıntılı bilgi verilmeyecektir.

4.2.2. Vergi Hukuku

4.2.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu

Kurumlar Vergisi Kanunu’nun “Vergi Matrahı” başlıklı İkinci Kısım’ının “Matrahın Tayini” başlıklı Birinci Bölümü’nde yer alan , 14.maddenin 4.bendinde, sigorta teknik karşılıkları olarak, muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları, cari muhataralara mahsus ihtiyatlar ve hayat sigortaları riyazi ihtiyatları olarak sayılmış ve bunlar, kurum kazancının tespitinde indirilecek giderler arasında gösterilmiştir. Madde metninde, söz konusu karşılıkların nasıl hesaplanacağına ilişkin düzenlemeye de yer verilmiş olup, Yasa’daki düzenlemeler, vergi hukuku ile ilgili bölümde ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

4.2.2.2. Vergi Usul Kanunu

Vergi Usul Kanunu’nun özel olarak sigorta teknik karşılıkları ile ilgili bir düzenlemesi bulunmamasına karşılık, alacak ve borçların değerlendirilmesi ve “karşılıklar” başlıklı hükümlerinin değerlendirilmesinden, vergi matrahının tespitinde bu tür karşılıkların da dikkate alınacağı sonucunu çıkarabiliriz. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler, çalışmamızın vergi mevzuatının irdelendiği ileriki bölümlerinde verilecektir.

5. ÖZEL SİGORTA HUKUKUNDA TEKNİK İHTİYATLAR

5.1. Sigorta Murakabe Kanunu'ndaki Düzenlemeler

5.1.1. Kavram

Türk Sigortacılık Mevzuatında “karşılıklar” konusunda temel düzenleme, SMK’nun 25.maddesinde yer almakta olup, anılan hüküm şöyledir:

“Sigorta ve reasürans şirketleri yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı karşılığında aldıkları ve kendi saklama paylarında kalan primlerle bu primlerin net gelirleri on beş yıl süre ile deprem hasar karşılığı olarak ayırmak zorundadırlar. Deprem hasar karşılıkları ayrılmasına esas primler ve prim gelirlerinin hesaplanma usulleri ile karşılık oranı Müsteşarlıkça belirlenir.

Sigorta ve reasürans şirketleri, bir yıldan uzun süreli hayat sigortaları ve deprem teminatları dışındaki taahhütleri için cari rizikolar karşılığı; tüm sigorta dallarındaki muallak hasarları için muallak hasar karşılığı ayırmak zorundadırlar.

Cari rizikolar karşılığı, yürürlükte bulunan sözleşmeler için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre ertesi yıla sarkan kısmından oluşur; ancak poliçe bazında cari rizikolar karşılığının ayrılamaması halinde hesap dönemi itibariyle tahakkuk eden primlerden iptal ve süresi sona eren sözleşmelere ait primlerin düşülmesinden sonra kalan tutar üzerinden nakliyat branşında asgari %25, diğer branşlarda asgari %33.5 oranlarında cari rizikolar karşılığı ayrılır.

Muallak hasarlar karşılığı, tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş tazminat bedellerinden veya bu hesap yapılmamışsa tahmini değerlerinden ibarettir.

Sigorta şirketleri, sigorta acenteleri ve sigortalılar üzerindeki prim alacakları için muhtemel zararlar karşılığı ve hayat branşında faaliyet gösteren sigorta şirketleri Müsteşarlığın uygun göreceği genel kabul görmüş aktüerya hesaplarına göre matematik karşılık ayırmak zorundadır.

Karşılıklar ile bunların kullanımına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle tespit edilir.”

Yukarıdaki hükmün incelenmesinden kanunda, Sigorta ve Reasürans Şirketleri’nin Deprem Hasar Karşılığı, Cari Rizikolar Karşılığı, Muallak Hasar Karşılığı, Muhtemel Zararlar Karşılığı ve Matematik Karşılık olmak üzere toplam 5 karşılık çeşidinin düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz. Şimdi bunları ayrı ayrı inceleyelim.

5.1.2. Teknik Karşılıkların Çeşitleri

5.1.2.1. Deprem Hasar Karşılığı

Sigorta ve Reasürans Şirketleri’nin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği’nin 26.maddesine göre: “Sigorta ve reasürans şirketleri yıl sonu itibariyle yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verdikleri deprem teminatı karşılığında yazdıkları ve kendi saklama paylarında kalan primlerin üçte birini ödenen komisyon ve diğer masraf payı düşükten sonra kalan tutarı 15 yıl süre ile deprem hasar karşılığı olarak ayırırlar. Bu karşılığın oluşturduğu fonların net gelirleri de bu hesapta gösterilir.

Bu hesapta toplanan fonlar, gayrimenkuller hariç olmak üzere bu yönetmeliği 19.maddesinde belirtilen kıymetlere yatırılır.

Verilen deprem teminatı nedeniyle ödenen hasar ve tazminatlar deprem hasar karşılıklarından düşülür”

Yukarıdaki madde hükmü incelendiğinde, sigorta ve reasürans şirketlerinin, akdetmiş oldukları deprem sigortası sözleşmelerinde, sigorta ettirene verilecek deprem teminatı karşılığında, almış olduğu primin üçte birini, komisyon ve masraf payları düşükten sonra hesaplanan miktardaki parayı, 15 yıl süre ile deprem hasar karşılığı olarak ayıracağı sonucuna ulaşmaktayız.

Sigorta şirketleri, hesaplarında ayırmış oldukları bu deprem hasar karşılıklarından sonra, verdikleri teminat gereği hasar sonucu tazminat ödemeleri halinde, bu miktarı, ayırdıkları karşılıklardan düşeceklerdir.

5.1.2.2. Cari Rizikolar Karşılığı

Bilanço yılının son günü olan 31.Aralık'ta çeşitli dönemlerde tanzim edilmiş olan sigorta poliçelerinden büyük bir çoğunluğu henüz sona ermemekte, gelecek yıla da sarmaktadır. Örneğin, Mayıs 2003 sonunda bir yıl süreli yapılmış olan sigorta, 31.12.2003 tarihinde değil, 2004 yılı Mayıs ayı bitiminde son bulacaktır ve sigortacının sorumluluğu da bu sözleşme süresinin bitimine kadar devam edecektir.

Sigorta poliçeleri, yılın 365 günü ve farklı sürelerde devam edecek şekilde tanzim edilebilir. Yapılmış olan birçok sigorta sözleşmelerinde sürelerin kısa vadeli olduğunu kabul edersek, bu süre en fazla bir yıl olur. Ancak poliçelerin tanzim tarihi, yılın her günü farklı sürelerde olabilir. 1 Mayıs 2003'te saat 12'de kabul edilen bir yıl süreli poliçe, 1 Mayıs 2004'te saat 12'de sona erecektir.

1 Mart 2002 tarihinde yaptırılan 1 yıl süreli sigorta poliçesi, 2003 tarihinde iki ay süre ile yürürlükte bulunacak ve bu poliçeye ait primin 10/12'si 2002 ve 2/12'si de 2003 tarihinde gerçekleşecek rizikoları karşılamak için ayrılacaktır¹²⁷.

Dönem içerisinde yazılmış olan prim gelirlerinin bir sonraki döneme ait olan ve kazanılmayan kısmını oluşturan Cari Rizikolar Karşılığına "kazanılmamış prim karşılığı" adı da verilmektedir¹²⁸.

Sigorta ve Reasürans Şirketleri'nin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'nin 23.maddesinde cari rizikolar karşılığı ile ilgili düzenleme şu şekildedir: "Sigorta ve Reasürans Şirketleri bir yıldan uzun süreli hayat sigortaları ve deprem teminatları dışındaki yükümlülükleri için cari rizikolar karşılığı ayırmak zorundadırlar.

Cari rizikolar karşılığı, yürürlükte bulunan poliçeler için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre ertesi yıla

¹²⁷ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 4.

¹²⁸ Koçak, s.222.

sarkan kısmından oluşur. Ancak, poliçe bazında cari rizikolar karşılığının hesaplanmaması halinde hesap dönemi itibariyle tahakkuk eden primlerden iptal ve süresi sona eren poliçelere ait primlerin düşülmesinden sonra kalan tutar üzerinden nakliyat branşında asgari yüzde 25, diğer branşlarda asgari yüzde 33.5 oranlarında cari rizikolar karşılığı ayrılır.”

Anılan hükmün incelenmesinden, cari rizikolar karşılığı ayrılmasında, gün esaslı karşılık ayırma metodunun ve “tahakkuk etmiş primlerden komisyonların düşürülmesi” prensibinin benimsendiği görülmektedir. Burada yönetmelik , istihsal (prim üretimi) giderlerinin tahakkuk ettikleri yılın dönem kar-zararına aktarılması prensibini benimsemiştir¹²⁹.

Bu açıklamalardan hareketle, cari rizikolar karşılığını , gelecek yıla devreden sigorta sözleşmelerini, yukarıda açıklanan şekilde bir ayırıma tabi tutmak suretiyle, sigortacı bakımından sorumluluğu sona ermeyenlere isabet eden tutarının cari yıl gelirleri arasından çıkartılarak, gelecek yıla bir karşılık olarak devredilmesi şeklinde tanımlayabiliriz.

Teknik yönü itibariyle gelecek yıla sarkan riske düşen portföy priminin hesaplanmasında başlıca iki sistem vardır:

5.1.2.2.1. Sekiz Sistemi

“Bu sistemde üçer aylık (trimestir) dönemler itibariyle düzenlenen poliçelere ait rizikoların dönemin ortasında başladığı varsayılır ve komisyonlar düşüldükten sonra gelecek yıla sarkan rizikoların karşılanması amacıyla aşağıda belirtilen oranlarda ayrılması suretiyle hesaplanır.

1. Trimestir (Ocak- Mart) dönemi için 15 Şubat'ta, prim istihsalinin (üretiminin) 1/8'inin

2. Trimestir (Nisan- Haziran) dönemi için 15 Mayıs'ta prim istihsalinin 3/8'inin

¹²⁹ Koçak, s.223.

3. Trimestir (Temmuz- Eylül) dönemi için 15 Ağustos'ta prim istihsalinin 5/8'inin

4. Trimestir (Ekim- Aralık) dönemi için 15 Kasım'da prim istihsalinin 7/8'inin"¹³⁰.

5.1.2.2.2.Yirmidört Sistemi

“Bilgi işlem kullanımının günümüzdeki kadar yaygın olmadığı dönemlerde poliçe dönemi boyunca riskin sabit olduğu varsayılır ve başlangıç maliyetlerinin indirilmesinden sonra primin belirli bir oranının ihtiyat olarak ayrılması suretiyle sorumlulukların karşılanması amaçlanarak, bir muhasebe döneminin “m” ayında tanzim edilen bir poliçeye tekabül eden riskin ilgili ayın ortasında başladığı varsayıldı. Bu durumda kazanılmamış prim karşılığı şöyle hesaplanır:

$$\frac{(2m-1)}{24} .p. (1-E/100)$$

Burada p: Yıllık prim ve E % komisyon da dahil başlangıç maliyetlerini kapsar. Böylece kar marjı, hasar işlem maliyetleri ve hizmet maliyetleri gerçek risk yılı ile ilişkilendirilmiş olur"¹³¹.“Gerçeğe yakın olan bu sistem de aynı esasa dayanmakla beraber, gelecek yıla sarkan primin hesaplanmasında 3'er aylık dönemler yerine aylık istihsalleri her ayın 15'inde dikkate almakta ve;

Ocak ayı prim gelirinin 1/24'ü gelecek yıla 23/24'ü cari yıla,

Şubat ayı prim gelirinin 3/24'ü gelecek yıla 21/24'ü cari yıla

*Aralık ayı prim gelirinin 23/24'ü gelecek yıla 1/24'ü cari yıla ait riskleri karşılayacağı varsayılmaktadır. Her iki sistem de portföyün oluşumuna (uzun veya kısa vadeli poliçelerin çoğunlukta olması) göre yanıltıcı sonuçlar verebilir"*¹³².

¹³⁰ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları , s.5.

¹³¹ Benjamin ,**General Insurance**, Redwood Press Limited, Melksham, Wiltshire, İngiltere 1991, s:234.

¹³² Sağlam S., s.120.

“Daha doğru bir hesaplama için ise, yılın 15 günlük bölümünü esas alan 1/48 ya da yılı haftalar itibariyle değerlendiren 1/96 sistemleri de uygulanabilir”¹³³.

Bu metod, günümüzde bilgisayar şirketlerinin sistemlerinin geliştirilmesi sayesinde artık daha kısa dönemleri kapsar hale gelmiş, hatta güne eşitlenmiştir¹³⁴.

“Uzun bir zaman, kazanılmamış prim karşılığının yazılan primin %40’ı kadar olması yolunda genel bir kural vardı. Bu sonuca, bir muhasebe döneminde, primin %20’sinin başlangıç maliyetleri ve komisyon tarafından tüketildiği ve bir yıl boyunca işin dengeli bir dağılımı olduğu varsayılarak, risk döneminin yarısının tüketilmediği kabul edilmekte ve böylece bakiye %80’in yarısının ihtiyat olarak ayrılması gerektiği düşünülüyordu”¹³⁵.

“Yüksek enflasyon dönemlerinde, özellikle 1/24 modeli yetersiz kalabilir. Eğer primlerin yılda bir kez revize edildiğini kabul edersek, bu prim oranlarından yazılan poliçeler tanzim edildikten sonra 2 yıla kadar bir süre içinde tükenecektir”¹³⁶.

“Enflasyonu da hesaba katmak istersek, izleyeceğimiz yöntem şöyle olacaktır:

Eğer “C” ’yi hasar dosyası başına tahmini maliyet olarak belirlersek ve “i” yi sabit bir beklenen hasar oranı olarak görürsek, “i” nin de enflasyon oranı olduğunu varsayarsak, o takdirde ; $P = r.C. (1 + i)$ olarak öngörülebilir”¹³⁷.

Düzenli ve dengeli bir iş akışının olduğu durumlarda ve hasar enflasyonunun %20 olduğu durumda, yukarıdaki yöntemle göre hesaplanan kazanılmamış prim karşılığı 1/24 metoduna göre hesaplandığı rezerve göre risk priminin %5’i civarında olmaktadır”¹³⁸.

¹³³ Nomer - Yunak., s.151.

¹³⁴ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s.7.

¹³⁵ Benjamin, s. 238.

¹³⁶ Benjamin, s.238. “ Bu arada enflasyonun tek neden olmadığını, deneyimlerde gözlemlenen değişikliklerin sonucu olarak kazanılmamış primler karşılığının yetersiz kalabileceğini not etmek gerekir”.

¹³⁷ Benjamin, s. 239.

¹³⁸ Benjamin, s. 240.

“Gün yöntemine göre poliçe bazında hesaplama ise aşağıdaki şekilde yapılacaktır:

$$\text{Kazanılmamış Primler Karşılığı} = \frac{\text{Gelecek döneme ilişkin poliçe günü} \times \text{Alınan Primler}}{365}^{139}$$

“Tartışılan bir düşünce ise, geleceğe matuf kazanılmamış primler meblağını belirlerken, maliyetler için bir indirimin yapıp yapılmadığı ile ilgilidir. Bu soruya her ülke tarafından farklı cevaplar verildiğini görmekteyiz. ABD ve İtalya’da şirketler, indirecekleri maliyetler için bir tutar ayrılmaksızın rezerv hesaplamak zorundadırlar. Almanya’da denetim ve vergi otoriteleri daima bu tür bir indirimi talep etmişlerdir ve tek tartışma bu indirilmiş dışsal maliyetler yanında içsel maliyetlerin de içerilip içerilmeyeceği noktasındadır. Almanya’da halen yürürlükte olan ticari ve mali mevzuat bu tür bir indirimi gerekli kılarken, gerekçe yıllar itibariyle değişmiştir : İlk gerekçe, eğer primler bir indirim olmaksızın ileri matuf kabul edilebilirse, ileriye taşınan miktar, şirket kullanımında prim içindeki payı azaltacaktır. Mevcut yasal karşılıklar, her ne kadar sigorta kuvertürü sağlamak görevine ek olarak sigorta şirketinin borçlandığı ilave görevler olarak değerlendirilirse de, vergi otoriteleri, Sigorta Denetim Bürosu ve Sigorta Endüstrisi tarafından aynı şekilde değerlendirilmemektedir. Bu görevlerden bazıları mali yıl bitiminden önce yerine getiriliyor ise kazanılmamış primler karşılığı içinde yer alan maliyetler ertelenmiş kalemler içinde hesaba katılmalıdır. İşte bu nedenle, Almanya’da komisyonların ve acentelere diğer ödemelerin %85’i kazanılmamış primler karşılığı ayrılmadan evvel bu tutardan indirilmektedir”¹⁴⁰.

¹³⁹ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s.8.

¹⁴⁰ Oktay., Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 9. Ayrıca, adı geçen eserde: “Komisyonun esas olarak tahakkuk üzerinden peşin ödense dahi poliçe süresi tamamlanmadıkça başka bir deyişle poliçenin süresi dolmadan feshi halinde kistelyevm ile istirdadı söz konusu olduğuna göre, aslında bu uygulama dönemsellik ilkesi açısından tartışmalıdır” görüşüne de yer verilmiştir.

5.1.2.3. Muallak Hasar Karşılığı

Sigorta şirketine ilişkin belirli bir yıl hesabının kapatılması sırasında, o yıl içinde ödenmiş hasarlar dışında kalan, henüz tasfiye edilmemiş hasarlar için ayrılan karşılıklara, muallak hasar karşılığı denir¹⁴¹.

Sigorta şirketlerinde, muallak hasarlar ihtiyatını belirlemenin en yaygın metodu belirli bir hesap tarihi itibarıyla bireysel değerlendirmelerin yapılması ve sonuca göre karşılık ayrılmasıdır. Bu bireysel değerlendirmeler ise sigorta şirketinde, hasar taleplerini değerlendirerek, tazmin edilmesi konusunda karar veren hasar departmanı çalışanlarınca yapılmaktadır.

Söz konusu değerlendirmeyi yapanların, hasarın ciddiyeti, hasar tasfiye işleminin tamamlanması için gereken muhtemel zaman, muhasebeleştirme tarihi ile tasfiye tarihi arasında geçecek sürede hasar maliyeti üzerinde etkili olacak enflasyon oranı hasarın tasfiyesinde hukuki eğilimler gibi bazı ihtimalleri gözönünde bulundurarak sonuca ulaşmaları beklenir¹⁴².

Sigorta ve Reasürans Şirketleri'nin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'nin 25.maddesine göre: “Sigorta ve Reasürans Şirketleri, tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri veya tahmini değerleri üzerinden Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı ayırmak zorundadırlar.”

Sigorta şirketleri, sigorta kapsamına giren bir hasarın meydana gelmesi durumunda, bu hasarı sigorta poliçesinde belirtilen koşullar dahilinde öderler.

Meydana gelen zararlar nedeniyle ödenecek tazminatın tespiti ise, sigorta eksperleri tarafından yapılır¹⁴³.

¹⁴¹ Nomer- Yunak, s.153.

¹⁴² Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s.11.

¹⁴³ Koçak, s. 232.

Sigorta şirketleri yıl içinde meydana geldiği halde 31 Aralık tarihine kadar çeşitli nedenlerle (belge eksikliği, hakeme gitme, hasar sahibinin müracaat etmemesi gibi) ödenemeyen hasarlar için yıl sonunda hesaplarında, “muallak hasar karşılığı” ayırmak zorundadırlar.

Tesis edilecek muallak hasarların bir bölümünün kesin tutarları belli olabileceği gibi, bir bölümünün tutarları kesin olarak bilinmeyebilir. Bu durumda muallak hasar karşılığı tutarı tahmini¹⁴⁴ olarak belirlenir.

Sigorta şirketine ilişkin belirli bir yıl hesabının kapatılması sırasında, o yıl içinde ödenmiş hasarlar dışında kalan, henüz tasfiye edilmemiş hasarlar için de bir karşılık ayrılması gerekir.

Her ne kadar yıl içinde meydana gelen hasarlardan bazılarının nitelikleri ya da büyüklükleri nedeniyle veya meydana geliş tarihi bakımından her zaman gerçek hasar tutarına eşit bir meblağı karşılık olarak ayırma olanağı bulunamayabilirse de 31 Aralık tarihi itibarıyla elde bulunan bilgilere göre bir öngöründe¹⁴⁵ bulunup bunu hesaplara yansıtması gerekir.

Sigorta şirketlerinin muallak hasar karşılığı belirleme işlemi, otomasyona geçtikten sonra daha da kolaylaşmıştır. Sigortalı hasar ihbarını şirkete yaptığı anda, hasar servisi yetkilisi, sigortalıdan hasarın tahmini tutarını sormakta ve hasar sahibi tarafından bildirilen meblağ, ihbar ile birlikte muallak hasar rakamı olarak kayıtlara intikal ettirilmektedir. Dosya ile ilgili hasar tazminatı sigortalıya ödendiği anda muallak hasar rakamı da otomatik olarak kayıtlardan silinmektedir.

¹⁴⁴ Atmaca, s. 173. Ayrıca Oktay, “Sigorta Teknik Karşılıkları”, s12. “Muallak hasarlara ilişkin hükmün incelenmesinden, gerçekleşmiş ancak henüz ihbar edilmemiş hasarlar karşılığını da kapsadığı sonucunu çıkarabiliriz. Muallak hasar karşılığı, rizikonun gerçekleşmiş olmasından öte hesaben tespit edilmiş hasar ve tazminat bedelleri, bu yapılamamışsa tahmini değerler dikkate alınarak ayrılmaktadır. Her ne kadar maddenin “tahmini değerleri” ibaresi geniş yorumlanarak vuku bulan her hasar, şirketçe bilinsin bilinmesin karşılık ayrılabilir gibi bir sonuca ulaşılabilirse de, maddenin lafzı, IBNR’nın tahminindeki gibi geçmiş yıllar istatistiğine dayanarak bir oranın bulunmasını değil, gerçekleştiği sigorta şirketince bilinen olaylarda henüz hasar ekspertiz ve değerlendirme çalışmaları yapılmadıysa, zarar gören kısmın ve her durumda toplam sigorta bedelinin sınırını aşmadan bir karşılık ayrılmasını ifade etmektedir”.

¹⁴⁵ Nomer- Yunak, s.153.

Ancak sigortalının bildirdiği rakam ile ödenebilecek hasar meblağı arasında aşırı derecede eksi veya artı fark olmaması için hasar servisinin yıl sonunda tahakkuk ettireceği muallak hasarın esasını teşkil eden hasar dosyalarını tek tek incelemesi zorunludur.

Yapılacak incelemelerde, hasar dosyasının içindeki bilgi ve belgelerin ayrılacak muallak hasar rakamı ile karşılaştırılması hemen hemen kesinleşen hasarların bu rakamlara göre belirlenmesi¹⁴⁶ kesinleşmemiş hasar ödemelerinin ise dosyadan veya eksperden alınacak bilgilere göre tahmini olarak belirlenmesi gereklidir.

5.1.2.4. Muhtemel Zarar Karşılığı

Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinin 27.maddesinde “Muhtemel Zararlar ve Şüpheli Alacaklar Karşılığı” başlığı altında yer alan düzenleme şöyledir:

“Sigorta şirketleri, sigorta acenteleri ve sigortalılar nezdindeki prim alacaklarından muaccel olup da iki ay içinde tahsil edilemeyen kısmının tamamı kadar muhtemel zararlar karşılığı ayırırlar.

Sigorta ve Reasürans Şirketleri Vergi Usul Kanunu’nun 323.maddesinde tanımlanan şüpheli hale gelmiş alacaklarının tamamı kadar şüpheli alacak karşılığı ayırmak zorundadırlar”.

Muhtemel zarar karşılığının, şüpheli alacak karşılığı ile birlikte düzenlenmiş olması, beraberinde bazı problemler getirecektir. “Örneğin: Şirket, muaccel olup da iki ay içinde tahsil edilmeyen alacakları için prim alacak karşılığı ayırırken, bu alacakların bir kısmı için de “şüpheli alacak karşılığı” ayırmış ise, şüpheli alacak karşılığı tutarı kadar mükerrer karşılık ayırmış olacaktır”¹⁴⁷.

¹⁴⁶ Koçak, s:156.

¹⁴⁷ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 29.

Şirketin prim alacak karşılığı ayırmış olduğu alacakları içinde, şüpheli hale gelmiş alacağı var ve bunun için de karşılık ayırmış ise, ayrılan şüpheli alacak karşılığı tutarı, prim alacak karşılığı tutarından tenzil edilecek ve böylelikle mükerrer karşılık ayırma durumu ortadan kalkacaktır¹⁴⁸.

5.1.2.5. Hayat Matematik Karşılığı

Hayat sigortalarında, sigortalı, sigortacıya her yıl belirli bir miktar prim sigortacı ise ölüm veya sözleşmede belirtilen vade sonunda, sözleşmede yazılı miktarı sigortalıya veya lehdarlarına ödemeyi taahhüt eder.

Sigortacının, sözkonusu taahhütlerini zamanında yerine getirebilmek için tahsil ettiği primlerden belirli bir oranda karşılık ayırması gerekmektedir ki, bu tür karşılıklara “hayat matematik karşılığı” veya “riyazi ihtiyat”¹⁴⁹ denilmektedir.

Hayat sigortalarında hesap edilen prim, risk primi ile tasarruf priminden oluşmaktadır. Risk primi, cari yılda gerçekleşmesi muhtemel riski karşılamak üzere net primden ayrılan kısım, tasarruf primi ise, net primden risk priminin çıkarılmasından sonra geriye kalan tutardır¹⁵⁰.

Tasarruf primi, sigortacının ileriki yıllarda riskin gerçekleşmesiyle meydana gelecek yükümlülüklerinin karşılığı olup, primlerin yatırımlara yönlendirilebilir kısmını¹⁵¹ oluşturur.

Matematik karşılığı oluşturan tasarruf primi tutarlarına, yıl sonlarında teknik faiz oranı denilen bir faiz oranı uygulanır. Teknik faiz oranlarının yüksekliği sigortacının matematik karşılıkları kullanmak suretiyle yapacağı yatırımların karlılığına

¹⁴⁸ Koçak, s.248

¹⁴⁹ Kamuran Pekiner, **Sigorta İşletmeciliği**, İstanbul: 1970, İ.Ü. Yayın No: 1516, İşletme Fakültesi Yayın No: 4, s.131.

¹⁵⁰ Ercan Alptekin, Sigorta Teknik İhtiyatları ve Vergilendirilmesi, **Mükellefin Dergisi**, Ocak 2002, Sayı:109, s.65

¹⁵¹ Alptekin, s.66

bağlıdır. Bu bakımdan sigortacının yatırım sahalarını seçerken çok titiz davranması gerekmektedir¹⁵².

Günümüzdeki hayat sigortacılığının büyük bir kısmını oluşturan emeklilik tazminatına dayalı birikim sigortalarında matematik karşılık hesabı ise, çok genel olarak sigorta priminden şarjmanların (masraflar, komisyonlar) ve ilgili döneme ait risk priminin (vefat teminatına karşılık alınan prim) düşülmesi ve birikime kalan paranın teknik faize bağlanması ile hesaplanır¹⁵³.

Sigorta şirketinin sigortalılara karşı poliçeden kaynaklanan yükümlülüklerinin bugünkü değeri olarak tanımlanabilecek matematik karşılıklar, Hayat Sigortaları Yönetmeliğinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Söz konusu Yönetmeliğin 19.maddesine göre: “Sigorta şirketleri, sigorta sözleşmelerinden doğan yükümlülükleri için müteakip maddelerde belirtilen esaslara göre teknik karşılık ayırmak zorundadırlar.

Teknik karşılıklar; matematik karşılıklar, muallak tazminat karşılığı ile cari rizikolar karşılıkları toplamından oluşur”.

Bu düzenlemede yer alan muallak tazminat karşılığı ile cari rizikolar karşılığı kavramlarını yukarıdaki bölümde vermiştik. Şimdi matematik karşılıklar kavramının içeriğini belirleyelim:

Yönetmelik Madde 20’de: “Matematik karşılıklar yürürlükte bulunan her bir sözleşme için tarifedeki teknik esaslara göre ayrı ayrı hesaplanan aktüeryal matematik karşılıklar ve kâr payı karşılıkları toplamından oluşur” denilmektedir. Anılan hükmün incelenmesinden, Yönetmelik’te matematik karşılıklar, aktüeryal matematik ve kar payı karşılıkları kavramları ile açıklanmış olduğunu görmekteyiz. O halde şimdi bu kavramları açıklayalım:

¹⁵² Pekiner, s.132.Yazar, “Türk tatbikatında, sigorta işletmelerinin yatırım yapacağı sahalar kanun koyucu tarafından tespit edilmiş olduğundan, sigorta işletmeleri karlılığı arttıracak bir esnekliğe sahip bulunmamaktadırlar”, görüşüne de yer vermiştir.

¹⁵³ Muhittin Yurt, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Ens., Sigortacılık Anabilim Dalı, **TSS’DE Hayat Sigortacılığı, Fon Yaratma Kapasitesi ve Hayat Sigortalarında Karpayı**, Y.Lisans Tezi, İstanbul : 1994, s. 13.

5.1.2.5.1 Aktüeryal Matematik Karşılıklar

Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin 20.maddesinde aktüeryal matematik karşılıkların tanımı aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

“ Sigorta şirketinin üstlendiği riziko için alınan primler ile sigorta ettirenler ile lehdarlara olan yükümlülüklerinin peşin değerleri arasındaki farktır. Aktüeryal matematik karşılıklar, bir yıldan uzun süreli hayat sigortaları için tarifelerin onaylı teknik esaslarında belirtilen formül veya esaslara göre ayrılır.

Aktüeryal matematik karşılıklar, sigortacının ileride yerine getireceği yükümlülüklerinin peşin değeri ile sigorta ettiren tarafından ileride ödenecek primlerin bugünkü değeri arasındaki farkın bulunması şeklinde (prospektif yöntem) hesaplanır. Ancak aktüeryal matematik karşılıkların sigorta ettirenin ödediği primlerin sonuç değeri ile sigortacının üstlendiği rizikonun sonuç değeri arasındaki farkın hesaplanması şeklinde (retrospektif yöntem) veya Müsteşarlıkça kabul edilen genel kabul görmüş aktüeryal yöntemlere göre hesaplanması halinde bulunan aktüeryal matematik karşılıklar toplamı bu toplamdan az olamaz.

Aktüeryal matematik karşılığın negatif olarak hesaplandığı durumlarda bu değer sıfır olarak kabul edilir.

Birikim priminin de alındığı hayat sigortalarında aktüeryal matematik karşılık, primlerin birikime kalan kısmı ile birikmiş aktüeryal matematik karşılıklar toplamıdır. Aktüeryal matematik karşılıklar tarifenin teknik özelliklerine göre tahakkuk veya tahsil esasına göre hesaplanabilir.”

Aktüeryal matematik karşılıklar, sigorta şirketlerinin atüerleri tarafından, yukarıda anılan HSY esaslarına göre hesaplanarak, matematik karşılıklara eklenmektedir.

5.1.2.5.2 Kar Payı Karşılıkları

Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin 20.maddesinde kar payı karşılıkları: “Sigorta şirketlerinin kâr payı vermeyi taahhüt ettikleri sözleşmeler için sigorta ettirenler ile lehdarlara olan yükümlülüklerine istinaden ayrılan karşılıkların yatırıldıkları varlıkların gelirlerinden, onaylı kâr payı teknik esaslarında belirtilen kâr payı dağıtım sistemine göre hesaplanan teknik faiz geliri ile sınırlı olmak kaydıyla garanti edilen kısmın dışında kalan miktar ile önceki yıllara ait birikmiş kâr payı karşılıklarından oluşur” şeklinde düzenlenmiştir.

Ayrıca Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin 20.maddesinin “c” bendinde reasürans ve yurtdışı işleri matematik karşılıkları: “ Sigorta şirketlerinin reasürans yolu ile kabul ettikleri işler için yurtdışında karşılık ayrılmadığı hallerde tariflerin teknik esaslarına göre kabul ettikleri teminatlar ve primlerle orantılı olarak ayrılmaları gereken karşılıklar” olarak tanımlanmışlardır.

HSY'nin yukarıda belirtilen hükmü dikkate alınarak hesaplanacak olan kar payı karşılığı da matematik karşılıklara eklenecektir.

HSY'nin matematik karşılıklar ile ilgili 20.maddesinde, bu karşılığın nelerden ibaret olduğu ve her birinin nasıl hesaplanması gerektiği konusunda ayrıntılı düzenlemeler yapılmış olup, söz konusu hesaplamalar, sigorta şirketlerinin aktüerleri tarafından yapılmaktadır.

5.1.3. Hesaplanma İlkeleri

Sigorta teknik karşılıklarının hangi esaslara göre ayrılacağı hususu, Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin 23.maddesinde; “Sigorta şirketleri teknik karşılıkların hesaplanmasında aşağıdaki genel ilkelere uymak zorundadırlar” denildikten sonra, karşılıkların hesaplanma ilkeleri açıklanmıştır.

5.1.3.1. Ayrı Hesaplama İlkesi

HSY'nin 23.maddesi "a" bendinde yer alan düzenleme şöyledir: "Teknik karşılıklar her bir sözleşmenin onaylı teknik esaslarına göre poliçe bazında hesaplanır. Karşılıkların hesaplanmasında gerektiğinde tahmin yöntemleri ve genelleştirmeler kullanılabilir. Ancak bu şekilde bulunan karşılık miktarları poliçe bazında hesaplanma halinde bulunacak miktarlardan az olamaz".

5.1.3.2. İhtiyatlı Hesaplama İlkesi

HSY'nin 23.maddesinin "b" bendinde düzenlenmiş olup, madde hükmü şöyledir: "Teknik karşılıkların hesaplanmasında kullanılacak, ölüm düzeyi, iskonto edilmiş ölüm düzeyi ve hastalık düzeyi tabloları ve diğer tablolar ile teknik faiz oranı ve gider payları ihtiyatlı olarak seçilir".

HSY 23.maddesindeki düzenlemeyi incelediğimizde, teknik karşılıkların hesaplanmasında uygulanacak olan ilkelerin, seçimlik kullanılacak yöntemler olmadığını, karşılıkların poliçe bazında ayrılması ve bu işlem yapılırken aynı zamanda seçilecek olan tablo, faiz oranı ve gider paylarının ihtiyatlı olarak dikkate alınması gerektiğini söyleyebiliriz.

5.1.3.3. Hesaplama Yönteminin Sözleşme Süresince Devamlılığı

HSY'nin 23.maddesinin c bendinde : "Teknik karşılıkların hesaplanmasında kullanılan yöntemler ve varsayımlar sözleşme süresince sigorta ettirenin ve lehdarın aleyhine değiştirilemez" denilmektedir.

Yönetmelik'te yer alan bu düzenlemenin temel amacı , sigortalıların korunması olan teknik karşılık ayırma yükümlülüğünün, bu amaca aykırı şekilde kullanılmasını önlemekten ibarettir.

5.1.3.4. Hesaplama Dönemi

Yönetmeliğin 23.maddesinin “d” bendinde hesaplama dönemi; “ Birikim priminin de alındığı hayat sigortalarında matematik karşılıklar, her bir sözleşme için, primlerin sigorta şirketine intikal ettiği günü takip eden ilk iş günü itibariyle hesaplanır.

Diğer hayat sigortalarında aktüeryal matematik karşılıkların günlük olarak hesaplanmadığı hallerde, sigorta şirketleri, sigorta ettiren başvurduğu takdirde, sigorta sözleşmesinden doğan tazminat alacağını günü gününe hesaplayarak sigorta ettirenlere beyan edilebilmesi için gerekli her türlü tedbiri almak zorundadırlar.

Yapılan incelemelerde sigorta ettirenlere bu beyanı yapmadığı veya yapmadığı tespit edilen sigorta şirketleri, Müsteşarlığın yazılı uyarısı üzerine en geç üç ay içinde matematik karşılıkları günlük olarak hesaplayacakları bir düzeni tesis etmek zorundadırlar” olarak belirtilmiştir.

Yönetmelik, matematik karşılıkların, primlerin şirkete intikal ettiği ilk günden sonraki işgününde hesaplanmasını, bunun mümkün olmadığı hallerde ise, sigorta şirketinin tazminat alacağı için sigorta ettirenin başvurusu halinde gerekli hesaplamaları, günü gününe yapması gerektiğini hükme bağlayarak, farklı herhangi bir dönem hesaplamasına izin vermemiştir.

5.1.4. Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklar

HSY’nde matematik karşılıklar ile ilgili, hesaplama ilkeleri, hesaplama dönemi konularında ayrıntılı düzenlemelere yer verildiğini yukarıda belirtmiştik. Yönetmelik’te ayrıca, matematik karşılıkların, hangi yatırımlara yönlendirileceği de belirtilerek, sigorta şirketinin yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için ayırdığı karşılıkları nerede kullanabileceği emredici şekilde düzenlenmiştir.

HSY 24.madde hükmü şöyledir: “ Sigorta şirketleri, matematik karşılıkları aşağıda gösterilen kıymetlere yatırır:

- a) Türk Lirası,
- b) T.C. Merkez Bankası tarafından alım satımı yapılan dövizler,
- c) Vadesiz Türk Lirası mevduat,
- d) Vadeli Türk Lirası mevduat,
- e) Döviz tevdiat hesapları,
- f) Poliçe üzerine verilen krediler
- g) Yatırım fonu katılma belgeleri
- h) Kâr-zarar ortaklığı belgesi,
- ı) Hazine bonosu,
- j) Devlet tahvili,
- k) Döviz endeksli tahvil,
- l) Gelir ortaklığı senedi
- m) Özel sektör tahvili,
- n) Banka ve finansman bonoları
- o) Varlığa dayalı menkul kıymetler,
- p) Hisse senetleri
- r) Gayrimenkuller ve gayrimenkul sertifikası
- s) Repo
- t) Gerçek kişilere ipotek karşılığı verilen uzun vadeli krediler,
- u) Müsteşarlıkça belirlenen diğer para ve sermaye piyasası araçları

Buradaki açıklamalardan hareketle, hayat matematik karşılıkları ve kâr paylarının mevzuatta tanımı açık olan tek karşılık kalemi¹⁵⁴ olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Sigorta şirketlerinin sigortalılardan topladıkları primlerden taahhüt ettikleri süre sonu ve vefat kapitalleri ile irat ödemelerinin bugünkü değer olarak ifadesi anlamına gelen matematik karşılık, son tahlilde yatırıma sevk edilerek bu yatırımdan bir gelir elde edilmekte ve daha sonra bu gelirin %90 veya %95'i sigortalıya verilirken, sigorta şirketi küçük ortak olarak %5 veya %10 gibi oranlarla yetinmektedir¹⁵⁵.

Sigortacının yaptığı yatırımlardan yüksek gelir elde etmesi bir şart olarak ortaya çıkmaktadır. Zira küçük ortak olarak bu ticaretten karlı çıkabilmesi ancak yatırımlarının gelirinin yüksek olması ile mümkündür¹⁵⁶. HSY'nin karşılıkların yatırılacağı varlıklar ile ilgili düzenlemelerinin de temel amacı, sigorta şirketinin mali gücünün yüksek olması, yükümlülüklerini karşılayabilmesi ve nihayetinde sigortalıların korunabilmesidir.

Ancak sigorta şirketleri bu varlıklara istedikleri gibi yatırımda da bulunamazlar. Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin 25.maddesinde bu varlıklara ilişkin olarak getirilen sınırlamalar şöyledir: “ Sigorta şirketlerinin bir varlığa veya varlık grubuna ait matematik karşılıklar toplamı aşağıdaki oranları aşamaz.

a) Menkul kıymetlere ilişkin sınırlamalar

1) Sigorta şirketinin, sermayesinin yüzde 10'dan fazlasına sahip olan genel ve katma bütçeli idareler ile kamu iktisadi teşekkülleri dışındaki hissedarlarının, yönetim kurulu başkan ve üyelerinin, genel müdür ve genel müdür yardımcılarının ayrı ayrı ya da birlikte sermayelerinin yüzde 20'sinden fazlasına sahip oldukları ortaklıkların menkul kıymetlerinin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 20'sini,

¹⁵⁴ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 32.

¹⁵⁵ Ahmet Naim Oktay, **Hayat Sigortaları Yatırım Esasları**, İstanbul: Gökhan Matbaası, Şubat 1999, s.29.

¹⁵⁶ Oktay, Hayat Sigortaları Yatırım Esasları, s.30.

2) Bir ortaklığa ait menkul kıymetlerin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 2'sini,

3) Bir ortaklığa ait hisse senetlerinin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 1'ini,

4) Doğrudan veya dolaylı olarak yüzde 10 ortaklık ilişkisi içinde olan bir sermaye grubuna ait menkul kıymetlerin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 10'unu,

5) Sigorta şirketinin yüzde 10 veya daha fazla paya sahip olduğu doğrudan veya dolaylı iştiraklerine ait menkul kıymetlerin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 10'unu,

6) Borsada işlem gören hisse senetlerinin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 25'ini,

7) Borsada işlem görmeyen ve kote edilmemiş hisse senetleri, toplam matematik karşılıkların yüzde 12'sini,

8) Bir kurucuya ait yatırım fonu katılma belgelerinin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 10'unu,

9) Devlet tarafından garanti edilmeyen menkul kıymetler toplam menkul kıymetlerin yüzde 70'ini,

10) Vadeli mevduatın toplamı, matematik karşılıklar toplamının yüzde 75'ini, bir bankadaki vadeli mevduat toplamı ise matematik karşılıklar toplamının yüzde 15'ini aşamaz.

.....

b) Diğer sınırlamalar:

1) Gayrimenkullerin ve gayrimenkul sertifikalarının toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 15'ini,

2) Bir gayrimenkul, birbirne bitişik veya birbirleriyle bağlantılı gayrimenkuller ile bunlardan birine gelecek zararın diğerini etkileyebileceği gayrimenkullerin toplamı, matematik karşılıklar toplamının yüzde 3'ünü,

3) Nakit olarak tutulan Türk Lirası ve efektif döviz varlıklar ile vadesiz mevduatın toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 3'ünü,

4) Efektif olarak tutulan döviz varlıklarının toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 3'ünü,

5) Gerçek kişilere ipotek karşılığı verilen uzun vadeli kredilerin toplamı, toplam matematik karşılıkların yüzde 5'ini, bir gerçek kişiye verilen ipotek karşılığı kredilerin toplamı ise toplam matematik karşılıkların binde 1'ini aşamaz.

Sigorta şirketlerinin sigorta ettirenlere ve lehdarlara olan yükümlülükleri nedeniyle veya zorunlu olarak bu sınırlamaların geçici olarak aşılması Müsteşarlığın iznine tabidir.”

Sigorta şirketleri, yurtdışı işler hariç olmak üzere karşılıkların yatırıldıkları varlıkları serbest hesaplarından ayrı olarak yurt içinde muhafaza ederler. Karşılıkların yatırıldığı varlıklar veya bunlara ilişkin belgeler her an denetime hazır bulundurulur¹⁵⁷.

Yönetmelik'te matematik karşılıkların hangi varlıklara yatırabileceği belirtilirken, bir sınırlama getirilmesinin temelinde, şirketin, ayırmış oldukları karşılıkları kendi mali sınırlarını aşacak ve şirketi zarara uğratacak derecede hareket etmesinin önlenmesi yatmaktadır. Yasal bir düzenleme ile sınırlama getirilmemiş olsa idi, bu durumda, sigorta şirketlerinin, karşılıkları istedikleri varlıklara istedikleri oranda yatırabilmeleri ve tamamen serbest hareket edebilmeleri anlamına gelirdi ki, bu da gayesi sigortalıların çıkarlarının korunması olan temel ilkeye ters düşerdi.

¹⁵⁷ Oktay, Hayat Sigortaları Yatırım Araçları, s.9.

5.2 Sigorta Denetleme Kanunu Taslağı'nda Yer Alan Düzenlemeler

Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan Sigorta Denetleme Kanunu Taslağı, sigorta şirketlerine görüş için gönderilmiş ve son şeklinin verilmesi için yapılan çalışmalar hızlandırılmıştır¹⁵⁸. Taslakta yer alan kavramları sırasıyla inceleyelim:

5.2.1. Teknik Karşılıklar

Taslakta teknik karşılıklar, Madde 12'de şöyle düzenlenmiştir: “Sigorta ve reasürans şirketleri sigorta sözleşmelerinden doğan yükümlülükleri için bu maddede belirtilen esaslara göre teknik karşılık ayırmak zorundadırlar. Teknik karşılıklar; kazanılmamış primler karşılığı, matematik karşılıklar, kâr payı karşılığı, devam eden riskler karşılığı, dengeleme karşılığı, mali riskler karşılığı, muallak hasar ve tazminat karşılıkları ve deprem hasar karşılığından oluşur”.

Teknik karşılıkların çeşitleri, SMK'da, deprem hasar karşılığı, cari rizikolar karşılığı, muallak hasarlar karşılığı, muhtemel zararlar karşılığı ve matematik karşılıklar olmak üzere beş çeşit olarak sayılmış iken, Yasa Taslağı'nda bu sayı dokuzdur.

SMK'a ek olarak Taslak'ta yer alan diğer karşılık çeşitleri, kar payı karşılığı, devam eden riskler karşılığı, dengeleme karşılığı ve mali riskler karşılığıdır. Yine Taslak'ta cari rizikolar karşılığı, kazanılmamış primler karşılığı olarak ve kanımızca daha doğru bir terim ile isimlendirilmiştir.

Şimdi bu karşılık çeşitleri ile ilgili düzenlemeleri inceleyelim:

¹⁵⁸ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 33. “ Ancak kanun taslağı henüz yolun çok başındadır ve Kurumlar Vergisi'nde yapılması gereken değişiklikleri içinde barındırır haliyle çeşitli yönlerden düzeltilmeye muhtaçtır”. *Bu Kanun Taslağı, henüz kamuoyuna açıklanmamış olup, sadece sigorta şirketlerine gönderilmiştir. Hazine Müsteşarlığı'nın internetteki web sitesinde de bulunmamaktadır.

5.2.1.1. Kazanılmamış Primler Karşılığı

Taslakta kazanılmamış primler karşılığı Madde 12’de şöyle düzenlenmiştir: “Yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri için tahakkuk etmiş primlerden gün esasına göre ertesi yıla sarkan kısma tekabül eder”.

Söz konusu düzenlemede, SMK’daki cari rizikolar tanımını benimsenmiş; fakat SMK’daki gibi, karşılığın nasıl ve ne oranda hesaplanacağına ilişkin herhangi bir hüküm getirilmemiştir.

5.2.1.2. Matematik Karşılıklar

Taslakta matematik karşılıklar Madde 12’de şöyle düzenlenmiştir: “Yürürlükte bulunan hayat ve bir yıldan uzun süreli sağlık sigorta sözleşmelerinin her biri için ayrı ayrı tarifelerindeki teknik esaslara ve aktüerya ilkelerine göre hesaplanan şirketin sigortalılara olan yükümlülükleri ile sigortalıların şirkete olan yükümlülüklerinin arasındaki farka tekabül eder”.

Taslak’ta, SMK’nun 25/5.maddesindeki matematik karşılık tanımından farklı olarak, daha açıklayıcı bir tanıma yer verildiğini görmekteyiz.

5.2.1.3. Kâr Payı Karşılığı

Taslakta kar payı karşılığı, Madde 12’de şöyle düzenlenmiştir: “Sigorta sözleşmelerinde belirlenen şartlar çerçevesinde ortaya çıkan fazlalıktan sigortalıların payına düşen tutara tekabül eder”.

SMK’da düzenlenmemiş olan kar payı karşılığı, Sigorta Denetleme Kanunu Taslağı’nda tanımlanmış olup, kavramın, Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği’nin 20.maddesine göre daha net olduğunu görmekteyiz.

5.2.1.4. Devam Eden Riskler Karşılığı

Taslak'ta devam eden risk karşılığı madde 12'de şöyle düzenlenmiştir: “Kazanılmamış primler karşılığının şirketin taşıdığı risk ve beklenen masraf düzeyine göre yetersiz kalması veya alınan prim tutarı tamamen kazanılmış hale gelmesine rağmen şirket üzerindeki riskin devam etmesi halinde ayrılır”.

SMK'da devam eden risk karşılığı için bir düzenleme bulunmaması bir eksikliktir. Zira, sigorta şirketlerinin, karşılık ayırmadaki amaçları kendi mali durumlarını garantiye alırken, sigortalıların haklarına zarar gelmesini de önlemektir. Bu nedenle, hesap planlarını oluştururlarken, devam eden bir risk ile karşı karşıya kalınıyorsa, bunun da karşılık olarak ayrılması gerekmektedir. Bu nedenle, Taslak'ta yer alan düzenleme, son derece yerindedir.

5.2.1.5. Dengeleme Karşılığı

Taslakta dengeleme karşılığı, madde 12'de şöyle düzenlenmiştir: “Hasar ve tazminat taleplerinin yüksek oranda değişim gösterdiği sigortalarda ve deprem dışındaki katasrofik riskler için ayrılan karşılıktır”.

5.2.1.6. Mali Riskler Karşılığı

Taslakta mali riskler karşılığı, Madde 12'de şöyle düzenlenmiştir: Bir yıldan uzun süreli sigortalarda prim tutarını ve şirket yükümlülüklerinin tespiti ve hesaplanmasında öngörülen mali koşul ve varsayımların değişmesi sonucunda doğan risk ve yükümlülükler için ayrılan karşılıklardır.

SMK'da düzenlenmemiş olan bu karşılık türlerinin de Taslak'ta yer almış olması, mevcut yasanın eksikliklerini tamamlar nitelikte olup, yerinde bir düzenlemedir.

5.2.1.7. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılıkları

Tasarıda muallak hasar ve tazminat karşılıkları Madde 12’de: “Tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş ancak henüz ödenmemiş tazminat bedelleriyle bu hesabın yapılamadığı hallerde tahmini tazminat bedelleriyle, tespit edilmiş ve tahmini hasar ve tazminat taleplerinin sonuçlandırılması ile ilgili gider tutarlarının toplamından oluşur.

Muallak hasar ve tazminat karşılıkları gerçekleşmiş ancak kayda geçmemiş hasar ve tazminat karşılıklarını da kapsar” şeklinde düzenlenmiştir.

Burada da SMK’ndaki tanımdan faydalanılarak daha net bir açıklama yapıldığını görmekteyiz.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DUKÜMAN TALEMİN HİZMETİ

5.2.1.8. Gerçekleşmiş Ancak Kayda Geçmemiş Hasar Ve Tazminat Karşılıkları

Tasarıda gerçekleşmiş ancak kayda geçmemiş hasar ve tazminat karşılıklarına ilişkin 12.maddede yer alan düzenleme şöyledir: “Hesap döneminde ortaya çıkan ancak ilgili hesap dönemi sonuna kadar şirkete intikal ettirilmediğinden kayda alınmayan hasar ve tazminat ile gider tutarları için ayrılan karşılıklardır. Bu karşılık, geçmiş dönemlerde tespit edilen gerçekleşmiş ancak kayda geçmemiş hasar ve tazminat tutarları dikkate alınarak hesaplanır”

Burada da, SMK’da yer alamayan bir karşılık çeşidi düzenlenmiş olup, söz konusu düzenlemede, muallak hasar karşılığının farklı bir boyutu olarak düşünülmüş ve şirkete intikal ettirilmediği için, dönem sonunda ne kadar hasar ödemesi yapılacağının bilinemediği durumlarda ayrılmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Bu tür karşılıkların ayrılması, sigortalıların tazminat ödemelerinde şirketin karşılaşacağı mali yükü minimize edecek niteliktedir.

5.2.1.9. Deprem Hasar Karşılığı

Tasarıda deprem hasar karşılığı Madde 12’de şöyle düzenlenmiştir: “Sigorta ve reasürans şirketleri verdikleri deprem teminatı karşılığında aldıkları primlerin kendi saklama paylarında kalan kısmından, Müsteşarlıkça belirlenen komisyon ve diğer masraf payı oranlarına tekabül eden tutarı düşükten sonra bulunan tutarı deprem hasar karşılığı olarak ayırmak ve onbeş yıl süre ile karşılık hesabında tutmak zorundadırlar. Bu hesapta gösterilen karşılıklar Müsteşarlıkça tespit edilecek kıymetlere yatırılarak nemalandırılır. Bu şekilde elde edilecek net gelirler de karşılıkları ilave edilir.

Deprem hasar karşılıkları, münhasıran deprem teminatları nedeniyle ödenmesi gerekli hale gelmiş deprem tazminatları için kullanılır”.

Taslakta deprem hasar karşılıkları ile ilgili düzenlemeye baktığımızda, SMK’nun 25.maddesindeki hüküm ile paralel olduğunu görmekteyiz. Düzenlemenin 2.fikrasında ,deprem hasar karşılığının ödenmesi gerekli hale gelmiş deprem tazminatları için kullanılacağıının belirtilmiş olması, açıklayıcı bir düzenleme niteliğindedir.

Ayrıca Sigorta Denetleme Kanunu Taslağı’nın 12.maddesinde, teknik karşılıklar ile ilgili şu düzenlemeye de yer verilmiştir: “Şirketler reasüröre devrettikleri prim ve risklerle orantılı olarak teknik karşılıklarda ayrıca göstererek reasürörler payı düşebilirler. Ancak, bu fıkranın uygulanmasında Müsteşarlık gerekli gördüğü takdirde tespit ettiği reasürörleri hariç tutabilir veya tespit edeceği koşulların yerine getirilmesini şart koşabilir.

Şirketlerin varlıklarının teknik karşılıklarını karşılayacak düzeyde ve teknik karşılıklarına tekabül eden yükümlölüklerine uygun olması esastır.

Müsteşarlık, karşılıkların hesaplanmasında kullanılacak istatistiki ve aktüeryal yöntemlere ve teknik karşılıkların ayrılmasına ilişkin esas ve usullere ilişkin düzenlemeler yapmaya yetkilidir.

Bu Kanunda düzenlenen teknik karşılıkların 3.6.1949 tarih ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun14.maddesinde belirtilen teknik karşılıkları aşan kısmı ile

bu Kanuna göre ayrılan diğer teknik karşılıklar Kurumlar Vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir”.

Genel anlamda Sigorta Denetleme Kanunu Taslağı’na baktığımızda, sigortacılık alanında mevzuatta düzenlenmemiş olması nedeni ile bazı sıkıntılara yol açabilecek farklı karşılık çeşitlerinin de eklenmesi ve yine Yürürlükteki Yasa’da mevcut karşılık çeşitlerine daha net ve anlaşılabilir bir anlam yüklemiş olması nedeni ile daha aydınlatıcı ve çözüm getirebilecek nitelikte olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

5.3. Özel Sigorta Hukukunda Düzenlenmemiş Diğer Sigorta Teknik Karşılıkları

5.3.1. Devam Eden Risk Karşılığı

Devam eden risk karşılığı (unexpired risk reserve), hakedilmemiş prim rezervindeki herhangi bir eksikliği gidermek için ayrılan karşılık olup, genellikle sigorta şirketinin yürürlükteki bir poliçe için hesapladığı primin, halen devam eden poliçelerden kaynaklanan hasarları karşılamak açısından doğru olmadığını hissettiği zaman ayrılır¹⁵⁹.

“Devam eden riskin yaratacağı gelecek hasarların karşılanması için ihtiyaç duyulan ihtiyat, *hakedilmemiş risk primi x beklenen hakedilmemiş hasar rasyosu* eski deneyimlerden hareketle bulunan hasar oranının ve toplam primin nisbi oranı ile çeşitli alt grupların deneyimindeki değişiklikler, enflasyon gibi etkenlerin payı da hesaba katılarak türetilir. Ve aşağıdaki yöntem ile hesaplanır:

$$\frac{\text{“Hakedilen risk primine tekabül eden toplam vuku bulmuş hasar sorumluluğu”}}{\text{Hakedilmiş risk primi}}^{160}$$

Poliçelerin değerlendirme gününden sonra, bu tarihten önce tanzim edilmiş poliçelerin maruz kalınan riske ilişkin toplam sorumluluğunun (harcamaları da

¹⁵⁹ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 10.

¹⁶⁰ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 11.

kapsayacak şekilde)takdiri değeri, gereken rezervin kazanılmamış primler karşılığından daha büyük veya daha küçük olduğunu gösterebilir. Eğer gereken ihtiyat daha büyükse, bir ilave ihtiyat gerekebilir ve bu ilave ihtiyat “devam eden risk ihtiyatı” olarak adlandırılır¹⁶¹.

Devam eden bir poliçe dönemine ilişkin istihsal masraflarının, poliçe idare masraflarının, hasar ve tasfiye masraflarının kazanılmamış primler ihtiyatı tarafından karşılanamadığı yolunda göstergeler varsa devam eden riskler karşılığı ayrılır¹⁶².

5.3.2. Gerçekleşmiş Ancak İhbar Edilmemiş Hasar Karşılığı : IBNR

Karşılıkların tesis edildiği tarihten önce, bazı rizikolar gerçekleşmiş olmasına karşılık, bu hasarlar çeşitli sebeplerle şirkete ihbar edilmemiş olabilir. Bu tür olaylardan kaynaklanan hasar taleplerine ilişkin gelecekteki sorumluluklar için de bir ihtiyat gereklidir ki, şirket, tazmin edilmesi gereken hasar talebi ile karşılaştığı tarihte yükümlülüğünü yerine getirebilecek likiditeye sahip olsun.

Bir diğer durum ise, belirli bir ödemenin yapıldığı, bakiyesi daha sonra tam olarak tasfiye edilecek hasarlarla ilgili olarak yeniden açılacak hasar dosyaları için de bir karşılık ayırmak durumudur. Bu tür talepler de istatistiksel olarak IBNR hasar talepleriyle aynı türde görülürler ve onlarla birlikte mütalaa edilirler¹⁶³.

İhtiyat hesaplaması genellikle değerlendirme gününden bir süre sonra yapıldığından, değerlendirme gününden önce vuku bulmuş hasar talepleri hesaplamanın tamamlandığı tarihe kadar ve hatta ondan sonra da devam eder.

¹⁶¹ Benjamin, s. 236.

¹⁶² **Auditing and Reporting**, England 1993, s. 367.

¹⁶³ Oktay , Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 12.

IBNR’ın çoğunluğu sadece kısa bir süre sonra raporlanacağından, ihtiyat hesaplamasından önce veri yıl için IBNR tutarının önemli bir bölümü zaten biliniyordur. Daha sonra ihbar edilecek hasarlarla ilgili de bir oran belirlenir¹⁶⁴.

“IBNR ihtiyatı şöyle hesaplanır

Geç İhbar Edilmesi Beklenen Hasar Sayısı x Hasar başına düşen ortalama maliyet

Gerçekleşmiş Ancak Ödenmemiş Hasarlar, önceki yılların tecrübelerinden yararlanılarak, çeşitli istatistiki yöntemlerle belirlenir. Tahmin edildiği gibi, bu hasar bildirimleri, branşlara ve işlerin çeşitlerine göre farklılık gösterebilir. Örneğin; yangın hasar bildirimi, otomobil hasar bildiriminden daha önce yapılır¹⁶⁵.

5.3.3. Katastrof Karşılığı:

Bazen, bir teknik olay ya da olayların birleşimi (örneğin deprem, salgın bir hastalık felaketi), normal deneyimler çerçevesinde beklediğimiz hasarlar için ayrılmış ve doğru olarak değerlendirilen bir karşılığın çok ötesindeki boyutlarda gerçekleşen çok büyük hasara neden olur.

Aynı şekilde bir katastrof sonucu şirket çok güç durumda kalabilir, hatta bu durum şirketin aktifini tüketebilir. Özellikle şirket dünya ölçeğinde çalışıyorsa, o zaman bu hesapta aktifin önceden güçlendirilmesi tedbirli bir tutumdur¹⁶⁶.

Özellikle yangın sigortaları dalında görülen bu karşılık türü, sigorta şirketinin, ileride meydana gelebilecek olağandışı afetler için her yıl bilançosundan belirli bir tutarı ayırmasını öngörür. Sigorta şirketi yeteri kadar deneyime sahip bulunmadığı gibi, zaman zaman meydana gelen deprem, su baskını, tayfun gibi büyük afetlerin sigorta primini teknik esaslarda belirlemek her zaman mümkün olmaz. “Bu nedenle böyle bir

¹⁶⁴ Benjamin, s.237, “IBNR’ın hesaplanmasında istatistiksel yaklaşımlar zorunludur. Zira İngiltere’de Gelirler Genel Müdürlüğü sadece istatistiksel data olması halinde vergi öncesi kârdan IBNR’ın indirilmesine izin vermektedir. Bir İngiliz şirketi IBNR da dahil tüm yurt içi ve yurtdışı hasarları içerecek şekilde bir genel “muallâk hasarlar karşılığı” ayırır.”

¹⁶⁵ Sağlam S, s.139.

¹⁶⁶ Benjamin., S.237.

afetin meydana geldiği yılda sigorta şirketinin mali bünyesindeki sarsıntıyı asgaride tutmak için diğer yıllar hesaplarından bu amaç için karşılık ayrılması yerinde bir tutumdur”¹⁶⁷.

Katastrof ihtiyatının hesaplanması için spesifik bir prensip yoktur ,eğer olsaydı, bu katastrofların alışılmadık olmalarının sona erdiği anlamına gelebilirdi. “Ancak vergilendirilmiş gelirden tesis edildiklerinden, bir şirketin işletme pozisyonu ve mali sonuçlarının sunumu içerisinde ihtiyatların etkisi nedeniyle dikkate alınması gerekir. Teorik olarak, ihtiyatın uzun vadede, primdeki birikmiş katastrof yüklemesinden herhangi bir hasar ve giderin düşülmesi suretiyle bulunacak tutara eşit olması beklenir”¹⁶⁸.

5.3.4. Hasar Tasfiye Giderleri Karşılığı

Sigorta şirketlerince hasar ihbarları üzerine bir dosya açılmakta, hasar miktarının belirlenmesi için eksper seçilmekte, ilgili vergiler ödenmekte, çeşitli yazışma ve haberleşme yapılmaktadır. Tüm bu işlemler oldukça fazla masraf gerektiren işlemler olduğundan bunlar için de bir karşılık ayrılması gerekmektedir¹⁶⁹.

Muallak hasarlar ve IBNR ihtiyatları içinde hasar ekspertizi, gözetim ve hukuki masrafları gibi doğrudan hasar tasfiye giderleri için ayrılan bir karşılığın olması da şarttır. Bu masraflar normalde ilgili birel hasar içinde mütalaa edilir ve ödenen hasarların içinde ve IBNR istatistiklerinin içinde de dikkate alınır. Bunun dışında bir dosyaya yüklenemeyen dolaylı tasfiye giderleri –hasar departmanı maliyetleri gibi de dikkate alınmak durumundadır¹⁷⁰.

Hasar giderleri karşılığı, genellikle hasarlara bağlı olarak ortaya çıkan işlemlerin rahat bir şekilde yapılabilmesi amacıyla sigorta şirketinin yükümlülüklerini karşılamak amacıyla ayrılır. Önceki dönemlerde meydana gelmiş, hasar değerlendirme

¹⁶⁷ Nomer-Yunak, S.154.

¹⁶⁸ Benjamin S.259.

¹⁶⁹ Sağlam s.138.

¹⁷⁰ Auditing and Reporting, s. 370.

işlemlerinden faydalanılarak ödenen hasarlara ilişkin yapılan giderlere göre, ödenecek ve ihbar edilmemiş hasarlara ilişkin hasar giderleri belirlenir ve buna göre bir karşılık ayrılır.

Sigortacılık direktifine göre, bu karşılıkların dönem başı tutarı ile dönem sonunda gerekli karşılık tutarı karşılaştırılarak eksiklik varsa ilave karşılık ayrılması, fazlalık varsa bu karşılıktan düşülmesi gerekmektedir¹⁷¹.

5.3.5. Hasar Dengeleme Karşılığı ve Gizli Karşılıklar :Claims Equalisation Reserve

Hasar dengeleme karşılığı, yıldan yıla büyük hasarların oluşmasında ortaya çıkan dalgalanmaların etkilerini hafifletmeye yönelik olarak tesis edilir. İngiltere’de hasar dengeleme ihtiyatının hesaplanması için özel bir prensip yoktur¹⁷². Eğer bu gerekli olsa idi, ilgili riskin muhtemel yoğunluğundan kaynaklanan ve bu dalgalanmaları değerlendirmek için hasar miktarının ortalama büyüklüğü ile birlikte kullanılan, belirlenmiş bir hasar tutarının üzerindeki hasar sıklığının geçmiş deneyimleri üzerine kurulu bir teorik ihtiyat oluşturulurdu¹⁷³.

Bu karşılık, daha önce açıklanan diğer karşılıklara bir ilave niteliğinde olup, amacı, gerçek hasar deneyimlerinde oluşan ve yıldan yıla değişen geçmiş dalgalanmaların yumuşatılmasıdır. Bu tür karşılıkları şirketler açıkça belirtmezler, ancak pratikte şirket yedek akçelerinde veya mütüel şirket halinde ise, aktif fazlalığı olarak göstermektedirler¹⁷⁴.

Gizli karşılıklar da, benzer bir şekilde, sigorta şirketinin yayınladığı bilanço ve kâr zarar hesaplarında yer almayan bir karşılık türüdür. Gizli karşılık kavramı, şirket

¹⁷¹ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 15.

¹⁷² Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 14.

¹⁷³ Benjamin., s.260, “Bu tür bir sorgulama bir rehber olarak faydalı olsa da, aklımızda tutmamız gereken bizim bir kaçınılmaz sorumluluğu karşılamaya yönelik bir rezerv tesis etmediğimiz, buna karşın yıllar itibariyle şirketi dalgalanmalardan korumaya yönelik bir yastık oluşturmaya çalıştığımızdır”

¹⁷⁴ Benjamin, s.237. Ayrıca adı geçen eserde yazar, şu görüşe de yer vermiştir: “Tanım olarak büyük hasarlar sıklık dağılımının sonunda yer alan ender olaylardır, ancak bir gün vuku bulacaktır. Bir yıl

malvarlığının gerçek değerinin altında gösterilmesi ya da sorumluluklarının gerçek tutarının üzerinde ifade edilmesi sonucu ortaya çıkar”¹⁷⁵.

5.3.6. Ertelenmiş İstihsal Masrafları Karşılığı: Deferred Acquisition Reserve

Bu karşılığı, üretilen gelir ile uyumlu olması açısından bir sonraki yıla bırakılan istihsal gideri olarak tanımlamak mümkündür¹⁷⁶.

Ertelenmiş istihsal masrafları, öncelikle sigorta işinin alınmasına yönelik giderlerdir ve bunlar doğrudan (komisyonlar gibi) veya dolaylı (örneğin işin kabulü ve poliçe tanzimi için ödenen ücretler) olarak bu işle ilişkilidir. Bir sigortacının yıl bazlı bir muhasebe sistemi uygulaması halinde, prim geliri nasıl kayıtlanıyorsa, aynı prensip doğrultusunda bu masrafların da kayıtlanması normaldir¹⁷⁷.

Yapılan istihsal giderlerinin poliçenin süresine göre mi, yoksa poliçenin alındığı yılda mı dönem giderine aktarıldığına ilişkin çeşitli metodlar vardır. İstihsal giderleri oluştuğu dönemde dönem kâr zararına aktarılabileceği gibi bu giderler önce peşin ödenmiş istihsal giderleri hesabına kaydedilir ve dönem sonunda ilgili kısım dönem kâr zararına aktarılır¹⁷⁸.

diğerinden pekala daha fazla hasar getirilebilir ve bir yastık olmaksızın şirketin mali durumu düzensizlik gösterebilir”.

¹⁷⁵ Nomer- Yunak, s.154. “Örneğin bir sigorta şirketi, bilanço hesaplamada, sahibi olduğu binaları defter kayıtları ile değerleyebilir, (...) hayat sigorta şirketlerinde (...) daha ağır bir ölüm tablolarının esas alınması ya da düşük bir faiz oranı uygulanması da gizli karşılık yaratıcı bir yoldur”.

¹⁷⁶ Bennett C., **Dictionary of Insurance**, London 1992, s.262.

¹⁷⁷ Oktay , Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 16 . Ayrıca, Auditing and Reporting, s.368. “Yıllık temelli muhasebe sisteminin uygulanması halinde, ortaya çıkan fakat gelecek döneme ilişkin olan istihsal masraflarının ileriye matuf kılınması gerekir”.

¹⁷⁸ Oktay, s.17.

1.Metod:

İstihsal giderleri, oluştukları yılda dönem kâr zararına aktarılırken, kazanılmamış primler karşılığı brüt primden istihsal giderleri indirilmeksizin hesaplanır¹⁷⁹.

2.Metod:

İstihsal giderleri oluştukları yılda, dönem kâr zararına aktarılır ve gelecek dönemlere devredilmez.

Kazanılmamış prim karşılıkları brüt primle ilgili olan istihsal giderleri indirildikten sonra, net primler üzerinden hesaplanır¹⁸⁰.

3.Metod:

Bu metotta, istihsal giderleri gelecek dönemlere devredilerek bilançoda kazanılmamış prim karşılığı ve peşin ödenen (gelecek dönemlere devredilen) istihsal giderleri ayrı ayrı gösterilir. Bilançoda peşin ödenmiş istihsal giderleri, aktif kalemler arasında yer alacaktır. Kazanılmamış prim karşılıkları, brüt primler üzerinden hesaplanır¹⁸¹.

4.Metod:

İstihsal giderleri, peşin ödenmiş istihsal giderleri şeklinde kayda alır ve ilişkin olduğu dönemlere aktarılır. Kazanılmamış primler karşılığı, brüt prim üzerinden hesaplanır. Peşin ödenen istihsal masrafları, kazanılmamış prim karşılıklarından indirilerek net kazanılmamış prim karşılıkları hesaplanır. Öncekiler sonrakilerden indirilirler ve kazanılmamış primler karşılığı bilançoda gösterilir¹⁸².

¹⁷⁹ Sağlam S., s. 145.

¹⁸⁰ Sağlam S., s.146.

¹⁸¹ Sağlam S. s.147

¹⁸² Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 17.

5.3.7. Uzun Süreli İşler Karşılığı : Polianüel Karşılıklar

Uzun süreli İşler Karşılığı, sigorta şirketlerinin, primin alınmayacağı sigorta süresini hesaplayarak, o süre içerisinde meydana gelebilecek olan hasarları karşılayabilmek üzere ayırdıkları bir rezervdir¹⁸³.

1990 yılında yangın sigortalarında serbest tarife sistemine geçilmeden önce, 5-7 ve 10 yıllık uzun süreli sivil rizikolarda, sigortalıları özendirmek ve Pazar payını arttırabilmek gayesi ile daha önce ödenmiş olan primler toplamı üzerinden %5-10 ve 20 oranlarında indirimler yapılırdı. Örneğin tahakkuk eden yıllık primlerin peşin ödenmesi kaydı ile 5 yıl süreli sigortalarda son 6 ay ücret alınmamakta idi.

İşte bu, ücretsiz dönemlere ilişkin olarak sigorta şirketlerinin ayırdığı karşılıklara, uzun süreli işler karşılığı adı verilmektedir¹⁸⁴.

Sigortacı, primini almayacağı sigorta devresini düşünüp, o devrelerde meydana gelecek hasarları karşılamak üzere bir rezerv ayırmakta ve ayrılan bu rezerve de polianüel işler (uzun süreli işler) rezervi denilmektedir¹⁸⁵.

¹⁸³ Koçak ,s.244.

¹⁸⁴ Kahya, s.127.

¹⁸⁵ Atmaca , s:155.

6. VERGİ HUKUKUNDA SİGORTA TEKNİK KARŞILIKLARI

6.1 Kurumlar Vergisi Kanunu

6.1.1. Özel Sigorta Şirketlerinin Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Nitelendirilmesi

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1.maddesinde, vergiye tabi olacak mükellefler beş grup halinde belirtilmiştir. Bunlar, sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıklarıdır.

Kanun'un 2.maddesinde, sermaye şirketlerinin tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, eshamlı komandit ve limited şirketler ile aynı mahiyetteki yabancı kurumlar sermaye şirketleridir”.

Türk Ticaret Kanunu'nun 269.maddesi hükmü şöyledir: “Anonim şirket, bir ünvana sahip, esas sermayesi muayyen paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mameleki ile mesul bulunan şirkettir. Ortaklarının mesuliyeti, taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur”.

Sigorta Murakabe Kanunu'nun 2/2 maddesinin “a” bendinde, sigorta şirketlerinin “ münhasıran sigortacılık veya reasürans işleri yapmak üzere anonim ortaklık şeklinde kurulmaları” şartı belirtilmiştir. Sigorta Murakabe Kanunu'na göre, sigortacılık alanında faaliyet göstermek üzere kurulan sigorta şirketleri, yalnızca anonim şirket şeklinde kurulabilecektir ve Sigorta Murakabe Kanunu'nda özel bir düzenleme bulunmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyetlerini devam ettireceklerdir.

Sigorta şirketlerinin, bir sermaye şirketi türü olan anonim şirket şeklinde kurulup, faaliyet göstermeleri nedeni ile elde ettikleri kurum kazancından Kurumlar

Vergisi ödemekle mükelleftirler ve bu anlamda Kurumlar Vergisi Kanunu hükümlerine tabidirler.

6.1.2. Sigorta Teknik Karşılıkları ve Kurum Kazancı

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1.maddesine göre, kurum kazancı, gelir vergisi konusuna giren kazanç ve iratlardan oluşur. Gelir vergisi konusuna giren kazanç ve iratlar ise 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun¹⁸⁶ 2.maddesinde¹⁸⁷ aşağıdaki yedi grupta toplanmıştır:

- “1. Ticari kazançlar
2. Zirai kazançlar
3. Ücretler
4. Serbest meslek kazançları
5. Gayrimenkul sermaye iratları
6. Menkul sermaye iratları
7. Diğer kazanç ve iratlar”¹⁸⁸.

KVK'nun İkinci Kısmı'nın “Matrahın Tayini” başlıklı birinci bölümüne baktığımızda, kurum kazancının tespiti ile bu tespit sırasında uygulanacak indirimler ve indirimlerin ne şekilde uygulanacağına ilişkin hükümlerin yer aldığı görülmektedir.

KVK'nun 13.maddesinde : “Kurumlar Vergisinin, birinci maddede yazılı mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden

¹⁸⁶ 6.1.1961 Tarih ve 107100 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁸⁷ Söz konusu madde 7.1.2003 tarihli 4783 Sayılı Kanun ile değiştirilmiştir.

¹⁸⁸ Yılmaz Özbacı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Ankara: Oluş Yayıncılık, Ocak 2003, s. 94. Ayrıca eserde; “Kurumlar tarafından elde edilen kazançlar, yapısı bakımından, gelir vergisindeki yedi gelir grubundan birine dahil olabilir. Ancak, elde eden kurum yönünden, kurum kazancı şeklinde tek bir kazanç unsuru vardır. Yani, kurumlar tarafından elde edilen kazancın yapısal olarak gelir vergisinde belirtilen kazanç ve iratlardan herhangi birisine girmesi, kurum yönünden de, kazancın yapısı itibarıyla dahil olduğu gelir grubuna göre değerlendirilmesini gerektirmez.” Ayr. bilgi için bkz. Özbacı, s. 281 vd.

hesaplanacağı” belirtildikten sonra, safi kurum kazancının tespitinde Gelir Vergisi Kanunu’nun ticari kazanç hakkındaki hükümlerini uygulanacağı belirtilmiştir.

Gelir Vergisi uygulamasında, ticari kazanç bilanço ve işletme hesabı esasında tespit edilir. Bilanço esasında, kurum kazancı, dönem sonu ve dönem başı öz sermayelerinin kıyaslanması ve kıyaslama sonucu, öz sermayeler arasındaki farka dönem içinde işletmeden çekilen kıymetlerin eklenmesi suretiyle tespit edilir. GVK’nun 38.maddesindeki düzenleme şöyledir: “ Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce:

1. İşletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir.
2. İşletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur”.

İşletme hesabı esasında da kazanç, GVK’na göre yapılır¹⁸⁹.GVK’nun 39.maddesinde işletme hesabı esnasında ticari kazancın tespiti ile ilgili şu düzenlemeye yer verilmiştir: “ İşletme hesabı esasına göre ticari kazanç, bir hesap dönemi içinde elde edilen hasılat ile giderler arasındaki müspet farktır.

(Elde edilen hasılat, tahsil olunan paralarla tahakkuk eden alacakları; giderler ise, tediye olunan ve borçlanılan meblağları ifade eder).

Emtia alım ve satımı ile uğraşanlarda ticari kazancın bulunması için hesap dönemi sonundaki emtia mevcudunun değeri ise giderlere ilave olunur”.

Kurum kazancının tespitinde, belli bir hesap döneminin safi kazancı, o dönemde kurum faaliyetleri sonucunda elde edilen gayri safi hasılat, o kazancın elde edilmesi ve idamesi için yapılan tüm giderlerin indirilmesi sonucu bulunacak olmasına karşın, kanun koyucu çeşitli nedenlerle tıpkı gelir vergisinde olduğu gibi, hangi

¹⁸⁹ Özbalcı, Kurumlar Vergisi Kanunu, s. 277. “Kazancın tespitinde, özsermayelerin hesaplanacağı bilançolar, mali bilançolardır. Mali bilançonun düzenlenmesinde işletmeye dahil mevcut alacak ve borçlar Vergi Usul Kanunu’nun ilgili hükümlerine göre değerlendirilir”.

giderlerin masraf yazılabileceğini tek tek belirtmek suretiyle bu konuda bir sınırlama getirmiştir¹⁹⁰.

Vergi mevzuatının getirdiği hükümler vergi matrahının belirlenmesine yönelik olduğundan vergi yükümlüsünün daima karını minimize etmeye çalışacağı varsayılır. “Bu açıdan vergi yasaları, indirilecek giderleri sınırlayarak beyan edilecek karı maximize edecek şekilde düzenlenmektedir”¹⁹¹. Karşılıklar da, matrahtan düşülmek suretiyle oluşturulduğundan karı azaltıcı nitelik taşırlar¹⁹².

6.1.3. Sigorta Teknik Karşılıkları ve İndirilecek Giderler

Sigorta teknik karşılıkları yönünden önemli olan husus KVK’nun 14.maddesinin 4.bendidir. KVK 14.maddesinde, “Ticari kazanç gibi hesaplanan kurum kazancının tespitinde, mükellefler aşağıdaki giderleri de ayrıca hasılatı indirebilirler” denildikten sonra 4.bentte, sigorta teknik ihtiyatları ile ilgili şöyle düzenleme yapılmıştır: “Sigorta şirketlerinde bilanço gününde hükmü devam eden sigorta mukavelelerinin (poliçe veya geçici ilmühaber) istilzam ettiği teknik ihtiyatlar (Hayat sigorta şirketlerinde riyazi ihtiyatlardan temettü ve faizleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısma ait faizler, giderler meyanında gösterilmez).

Sigorta teknik ihtiyatları:

1- Muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları

2- Cari muhataralara mahsus ihtiyatlar

3- Hayat sigortaları riyazi ihtiyatlarından ibarettir.

¹⁹⁰ Kızılot, Kurumlar Vergisi Kanunu, s.1153.

¹⁹¹ Özgür Günel, “**Kurumlar Vergisinin Muhasebeleştirilmesi ve Bu Standardın Uygulanabilirliğinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**”, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul: 1994, s.7.

¹⁹² Görgülü, s. 569.

Teknik ihtiyatlar bilanço gününde geçici pasif hesaplara geçirilmek suretiyle aşağıdaki esaslara göre hasılatı indirilir:

Muallak hasarlara mahsus tazminat karşılığı, tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş fiili tazminat bedellerinden veya bu hesap yapılmamışsa, muhammen değerlerinden müteşekkildir.

Cari muhataralar için ayrılan ihtiyatlar, ulaştırma sigortalarında beyannamenin taalluk ettiği yıl içinde prim hasılatının %25'inden, diğer sigortalarda %33.5'undan fazla olamaz.

Hayat sigortalarında riya zi ihtiyatlar her mukavele üzerinden ayrı ayrı hesaplanır.

Bir yıl ayrılan sigorta teknik ihtiyatlarının ertesi yıl başında kara nakledilmesi şarttır.”

Sigorta şirketlerinin Kurumlar Vergisi ile ilgili olarak diğer şirketlerden en önemli asıl farkı, bunların faaliyetleri sonucu kar ya da zararın tespitine yönelik indirilecek giderlerden kaynaklanmaktadır¹⁹³. Bu nedenle de sigorta teknik ihtiyatları, sigorta şirketlerinin vergilendirilmesinde KVK yönünden belirli bir önem arz eden teknik bir konudur¹⁹⁴.

Sigorta şirketlerinin ayırmış oldukları teknik ihtiyatların da kurum kazancının belirlenmesi sırasında indirilmesi kabul edilmiştir. Sigorta teknik ihtiyatları, yalnızca sigorta şirketlerince ayrılabilen bir karşılıktır. Birer aracı olan sigorta acente ve prodüktörleri, sigorta teknik ihtiyatları ayıramazlar.

Yukarıda açıklanan şekilde gider olarak yazılan meblağlar, ertesi yıl başında ters kayıtla gelir kaydına konu edilir ve karşılık kadar Kurumlar Vergisi matrahı bir sonraki yıla kaydırılmış olur. Bu hesaplama sadece sigorta şirketinin kendi riskine

¹⁹³ Atilla Uyanık, **Denetim, Muhasebe ve Vergilendirme (Sigorta Sektörü Uygulamalı)**, Kasım 2001, s.728.

¹⁹⁴ Kızılot, Kurumlar Vergisi Kanunu, s.1343.

yönelik olup, reasürörlere terk edilen primlere tekabül eden riskler hesap dışı tutulmalı veya hesaptan düşülmelidir¹⁹⁵.

Burada dikkati çeken ilk nokta, sigorta mevzuatında dünya sigortacılığında uygulanan karşılıklardan dördü uygulama alanı bulurken, KVK'nun 14.maddesinde bu sayı üçe inmiştir.

İkincisi, carî rizikolar ihtiyatı, sigorta mevzuatında nakliyat branşında %25, diğer branşlarda %33.5'tan az olamazken, Kurumlar Vergisi Kanununda bu oranlar azami olarak kabul edilmiştir.

Üçüncüsü, bir yıl ayrılan sigorta teknik ihtiyatlarının ertesi yıl başında aynen kâra nakledilmesi şarttır.

Dördüncüsü, cari rizikolar ihtiyatında götürü bir oran belirleyen kanun, matematik karşılıkların her bir poliçe için ayrı ayrı hesaplanacağı belirtilmiştir.

Beşincisi, riyaî ihtiyat teminat karşılıklarının yatırıma sevk edilmesi sonucu elde edilen gelir sigortalılara kâr payı olarak yansıtıldığından teknik gider olarak kayıtlanmaktadır. Ancak temettü ve faizleri vergiden istisna edilmiş bir menkul kıymete yatırım yapılmışsa, bunların geliri bir yandan giderleştirildiğinden, ayrıca giderler meydana gösterilerek hasılatan mükerrer indirim konusu yapılmayacaklardır.

6.1.3.1. Muallak Hasarlara Mahsus Tazminat Karşılıkları

Muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıklarına, sigortacılık dilinde, askıdaki hasarlar karşılığı ya da askıda kalmış hasarlar karşılığı¹⁹⁶ da denilmektedir. KVK'nun 14/4-a maddesi uyarınca, muallak hasarlara mahsus tazminat karşılığı, tahakkuk etmiş ve hesaben tespit edilmiş, fiili tazminat bedellerinden veya bu hesap yapılmamışsa tahmin edilen değerlerinden oluşur.

¹⁹⁵ Mehmet Maç., **Kurumlar Vergisi**, Geliştirilmiş 3.Baskı, İstanbul: Denet Yayınları, s.571.

¹⁹⁶ Kızılot, Kurumlar Vergisi Kanunu, s.1344.

Muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları, teorik olarak şirketin ruhsat alarak poliçe düzenlediği her branş için ihbarı yapıp (ödenmeyen hasar varsa) ayrılabilir. Bilanço gününde geçici pasif hesaplara geçirilmek suretiyle hasılatından indirilecek olan muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları, şirketin saklama payı oranında ihbar yapılmış her hasar için ayrı ayrı hesaplanmaktadır¹⁹⁷.

Sigorta şirketleri tarafından ödenmemiş olan bu nevi tazminat bedellerinin vukua geldikleri dönemin sonuçlarına intikal ettirmeleri gerekir. Bunların tahakkuk etmiş ve hesaben saptanmış fiili tazminat bedelleri veya bir hesaplama yapılmışsa tahmini değerleri, karşılık ayrılmak suretiyle devre giderleri arasında gösterilir. Bu suretle zarar yazılmış olan karşılıklar ertesi yıla kar yazılır¹⁹⁸.

6.1.3.2. Cari Muhataralara Mahsus İhtiyatlar

KVK 14/4. Bendinde, “Cari muhataralar için ayrılan ihtiyatlar ulaştırma sigortalarında beyannamenin taalluk ettiği yıl içinde prim hasılatının %25’inden, diğer sigortalarda %33.5’inden fazla olamaz” denilmektedir.

Madde hükmüne göre cari muhataralara mahsus ihtiyatlar, ulaştırma sigortalarında beyannamenin taalluk ettiği yıl içinde elde edilen prim hasılatının %25’inden, diğer sigortalarda ise beyannamenin taalluk ettiği yıl içinde elde edilen prim hasılatının %33.5’inden fazla olamaz. Bu orandan fazla ayrılan ihtiyatlar, kurum kazancının tespitinde gider olarak hasılatından indirilemez.

Yine KVK’nun 14/4. bendine göre: “Cari muhataralara mahsus ihtiyatlar bilanço gününde geçici pasif hesaplara geçirilmek suretiyle hasılatından indirilir ve bu yıl ayrılan ihtiyatlar ertesi yıl başında aynen kara nakledilir.”

¹⁹⁷ İbrahim Yelmenoğlu, Sigorta Murakabe Kanunu ve kurumlar Vergisi Kanunu Açısından sigorta Teknik İhtiyatları, **Vergi Dünyası**, Sayı:190, Haziran 1997, s.108.

¹⁹⁸ Hesap Uzmanları Derneği, **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, 2003, s.592.

Cari rizikolar karşılığı ayrılması bakımından Sigorta Murakabe Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanunu farklı hesaplama sistemlerini benimsemiştir¹⁹⁹.

Sigorta Murakabe Kanunu gün esasına dayalı bir sistemi benimsemiştir. Buna göre yürürlükte kalan poliçeler için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra gün esasına göre ertesi yıla sarkan kısmı cari rizikolar karşılığını oluşturur. Ancak Kurumlar Vergisi Kanunu gün esasından ayrı hareket ederek nakliyat branşında %25, diğer branşlarda %33.5 oranında cari rizikolar karşılığı ayrılabilceği hükmü yer almaktadır.

Böylece sigorta şirketlerinin bu yolla fazla karşılık ayırmak suretiyle vergi ziyanına sebebiyet vermeleri önlenmek istenmiştir²⁰⁰.

SMK'nun teknik ihtiyatları düzenleyen 25.maddesinde, cari rizikolar karşılığının asıl olarak poliçe bazında hesaplanması gerektiği, ancak poliçe bazında hesaplanmasının mümkün olmadığı durumlarda götürü oranlar uygulanması esası getirilmiştir. Çünkü günümüz bilgisayar teknolojisinin göstermiş olduğu gelişmeye paralel olarak sigorta şirketleri her türlü kayıtlarını bilgisayar ortamında tutmakta olup, poliçe bazında takip yapmaktadırlar.

Sigorta şirketlerinin işlemlerini poliçe bazında takip etmeleri yasal bir zorunluluk olduğundan, ayrılacak cari muhataralar ihtiyatı tutarlarını poliçeler üzerinden ayrı ayrı hesaplayıp, kurum kazancının tespitinde bu tutarların teknik ihtiyat olarak indirilmesi vergilendirmenin ana ilkelerinden olan gelirin gerçek tutarları ile dikkate alınması ilkesine de uygun düşecektir²⁰¹.

Ayrıca cari rizikolar ihtiyatının götürü hesaplamaaya tâbi tutulması üçer aylık dönemler halinde bilanço tanzimi söz konusu olduğunda, matrahın çok farklı oluşmasına da neden olabilmektedir.

¹⁹⁹ Metin Duran, “**Türkiye’de Sigorta İşlemleri ve Vergilendirilmesi**”, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul: 1966, s.64.

²⁰⁰ Duran, s.70.

²⁰¹ Yelmenoğlu, s.109.

Kurumlar Vergisi Kanunu 14. maddesi çerçevesinde devam eden Sağlık Sigorta sözleşmelerinde ise, bilanço gün itibariyle %33.5 cari riziko ihtiyatı ayrılacak, buna karşılık, hükmü sona eren poliçelerin teknik ihtiyatı da yine kanun hükmü gereği gelir kaydedilecektir.

Ancak Kurumlar Vergisi Kanununun 14. maddesi, bir yıl sonu itibariyle ayrılan ihtiyatların, ertesi yıl başında kâra nakledilmelerini emretmektedir. Bu durumda, kanunun lafzı ile uygulamayı birleştirecek, önce tüm ihtiyat tutarı ertesi yıl başında gelir olarak kayıtlayarak, ve buna karşın bilanço günü itibariyle devam eden tüm sözleşmelerin ihtiyatlarını gider olarak yazmak suretiyle gelir-gider tablosu tanzim edilecektir²⁰².

SMK'nun 25.maddesinde benimsenen gün esasına göre cari riziko ihtiyatı (kazanılmamış prim karşılığı) ayrılması daha doğru yoldur. Ancak bu durumda, üretimin özellikle yıl sonunda yoğunlaştığı ülkemizde bazen primin yarısını aşan bir kısmının cari riziko ihtiyatı olarak ayrılacağı da tabiidir. %25 ve %33,5 oranlarını aşan karşılık ayırma halinde, aşan kısmın matrahtan indirilemeyeceği gözönüne alınarak, şirketler toplam prim üretimlerinin ulaştırma dallarında %25'ini, diğer dallarda %33,5'ünü ayırarak aslında şirketlerin olduğundan daha kârlı gösterildiği bir yöntemi benimsemek durumunda da kalmaktadırlar.

Şirketin bilançosunun gerçek durumu yansıtması açısından, bir önceki yıl herhangi bir üç aylık dönemde ayrılan carî riziko ihtiyatının aynı dönemde gelir olarak yazılması ve buna karşın yeni döneme ilişkin carî riziko ihtiyatının ulaştırma dışı dallarda %33,5 olarak hesaplanıp ayrılması gerekmektedir.

Bir önceki yıl üretimlerinden cari yılda hükmü devam eden sözleşmelere ilişkin carî riziko karşılığı ile, 3'er aylık hesap dönemi itibariyle yeni üretilen primin %33,5 tutarındaki miktarının hesaplanarak gider yazılması Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14. maddesi lafzına daha uygun olur.

²⁰² Oktay , Sigorta Teknik Karşılıkları, s. 72.

“Ancak bir önceki yılın toplam cari riziko ihtiyatının 12'ye bölünüp, ilgili dönem içindeki ay sayısı ile çarpılması suretiyle yapılan bir hesaplama, yıl içinde üretimin aylara göre farklılık gösterdiği ülkemizde bir yandan ihtiyatların cari yılda hakedilen kısmından daha fazlasının gelir yazılması ve dolayısıyla eksik ihtiyat ayrılmasına, hem de şirketin gerçek mali durumunu yansıtmaktan uzak bir mali tablo düzenlenmesine neden olmaktadır”²⁰³.

Cari rizikolar karşılıklarının gün esasına dikkate alınarak hesaplanmasında izlenecek yöntem ile ilgili T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından sigorta şirketlerine gönderilen, B.02.1.HM.0.SGM.0.3.1.1 ve 2003/26 Sayı ve 6.2.2003 Tarihli yazıda aşağıdaki hususlara yer verilmiştir:

“Müsteşarlığımıza göndermiş olduğunuz yazınızda, cari rizikolar karşılıklarının (kazanılmamış primler karşılığı) gün esasının dikkate alınarak ayrılması suretiyle, yetersiz fiyatlama ile doğabilecek durumun kar/ zarar hesaplarına yansıtılmasının sağlanacağı ve teknik zararların yeni yazılan ve yetersiz fiyatlama ile oluşturulan primlerle kapatılma olasılığını ortadan kaldıracak belirtilerek, bu uygulamaya yeni bir mevzuat düzenlemesine gerek olmaksızın istisnasız olarak geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu çerçevede, 26.11.2002 tarihli yazımız ile, sigorta ve reasürans şirketlerince ayrılan cari rizikolar karşılığının, 01.01.2003 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere gelecek yıla sarkan riske isabet eden primin hesaplanması sırasında, gün esasının dikkate alınarak poliçe bazında ayrılması ve 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'na yer aldığı halde poliçe bazında karşılık ayırmayacak şirketlerin, Müsteşarlığımızca

²⁰³ Ahmet Naim Oktay, “Sigortacılıkta Kazanılmamış Primler Karşılığı” **Mükellefin Dergisi**, Lebib Yalkın Yayınları, Sayı 88, Nisan 2000, s:93. Aynı konudaki görüş, Karaman Fazlı, “**Cari Rizikolar Karşılığının Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi**”, Sigortacı Gazetesi, Sayı:283, 1-15 kim 2002, s.23: “.....Görüldüğü gibi bu karşılığın hesaplanması öncelikle poliçe bazında gün esasına göre yapılacaktır. Esasen günümüzdeki teknoloji düşünülürse bu doğrudur. Ancak bu hesaplama yapılamazsa götürü bir karşılık ayrılacaktır ki bunun için de asgari yüzdeler vergi uygulamasında azami yüzdeler olarak uygulanabilecektir. Bu farklılık sonucunda, sigorta şirketlerinin vergi matrahları gerçek durumu yansıtmaktan uzaklaşmaktadır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun sözkonusu maddesinin günümüz gereklerine ve Sigorta Murakabe Kanunu'na paralel olarak değiştirilmesi bu problemi çözecektir.”

kabul edilecek geçerli bir neden göstermeleri hususu tüm sigorta şirketlerine duyurulmuş idi...”

Sigorta Şirketleri’ne gönderilen bu yazı ile cari rizikolar karşılığının, “gelecek yıla sarkan riske isabet eden primin hesaplanması sırasında, gün esasının dikkate alınarak poliçe bazında ayrılması” gerektiği bildirilmiş olup, sigorta şirketlerinin cari rizikolar karşılığı hesaplamalarında daha tutarlı bir yol izlemeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Sigorta teknik karşılıkları ile ilgili Danıştay Kararlarına baktığımızda, konu ile ilgili çok fazla karar görememekteyiz. Uzun süreli yangın sigortaları için sigorta şirketinin, prim tahsil edemediği dönemlere ilişkin ayırmış oldukları karşılığın nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda, Danıştay 4.Dairesi’nin 16.02.1977 tarih ve E. 1976/511, K. 1977/446 kararı aşağıdaki gibidir:

“ İhtilafa konu olan uzun süreli yangın sigortalarının prim tahsil edilmeyen yıl ve ayları için ayrılan karşılıkla, cari muhataralar ihtiyatı gibi gider olarak şirket hesaplarında yer aldığına ve kurum kazancından indirildiğine göre, bu karşılıkla, ek bir cari muhataralar ihtiyatı niteliği kazandığından şüphe edilemez. Yangın sigortaları için ayrılan cari muhataralar ihtiyatının %33.5 nispetini aştığı ara kararımıza cevaben mükellef şirketçe verilen cevaptan anlaşıldığından, ek bir cari muhataralar karşılığı ihtiyatı niteliğindeki ihtilaf konusu karşılıkların hasılatından indirilmesine Kurumlar Vergisi Kanunu bakımından olanak bulunmamaktadır. Kaldı ki; bu şekilde ayrılacak karşılıkların, Kurumlar Vergisi matrahından indirilmesine cevaz veren bir kanun hükmü bulunmamaktadır.

Ancak bu karşılıkların ertesi yıl başında aynen kara aktarıldığı dosyadan saptandığından, vergi aslı bakımından ortada bir neden kalmamış bulunmaktadır. Bu nedenle davanın reddine..... ” şeklinde oybirliği ile karar verilmiştir²⁰⁴.

Aynı konuda Danıştay 4.Dairesi’nin 16.02.1977 tarih, 1976/509 E. ve 1977/447 K. sayılı kararı da şöyledir: “Uyuşmazlığın çözümü, davalı kurumun cari muhataralar ihtiyatı yanında, uzun süreli yangın sigortalarının prim alınmayan yıl veya

aylarında meydana gelecek rizikoyu karşılamak için ayrılan karşılıkların vergilendirilip vergilendirilemeyeceğine veya gerektiğinden fazla ayrılmış olup olmadığına ve bu karşılıkların ertesi yılda kara intikal ettirilip ettirilmediğine ilişkin bulunmaktadır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14.maddesinin hasılatattan indirilecek sigorta teknik ihtiyatlarına ilişkin hükmü, "cari muhataralar için ayrılan ihtiyatlarda, beyannamenin taalluk ettiği yıl içinde prim hasılatının %33.5'inden fazla olamaz" şeklindedir.

İhtilafa konu olan uzun süreli yangın sigortalarının prim tahsil edilmeyen yıl ve ayları için ayrılan karşılıklar, cari muhataralar gibi gider olarak şirket hesaplarında yer aldığına ve kurum kazancından indirildiğine göre, bu karşılıkların ek bir cari muhataralar niteliği kazandığından şüphe edilemez. Yangın sigortaları için ayrılan cari muhataralar ihtiyatının %33.5 nispetini aştığı ara kararımıza cevaben mükellef şirketçe verilen cevaptan anlaşıldığından, ek bir cari muhataralar niteliğindeki ihtilaf konusu karşılıkların hasılatattan indirilmesinde KVK bakımından olanak bulunmamaktadır. Kaldı ki bu şekilde ayrılacak karşılıkların, Kurumlar Vergisi matrahından indirilmesine cevaz veren bir kanun hükmü de bulunmamaktadır.

Ancak bu karşılıkların ertesi yıl başında aynen kara aktarıldığı dosyada mevcut bilirkişi raporu ve bu raporu açıklığa kavuşturan bilirkişinin cevabi yazısından anlaşıldığından vergi aslı bakımından ortada bir tarh nedeni kalmamış bulunmaktadır.

Bu nedenlerle, sonucu itibariyle yerinde olan Temyiz Komsiyonu kararına karşı Vergi Dairesince açılan davanın reddine oybirliği ile karar verildi"²⁰⁵.

Yukarıdaki kararları incelediğimizde, Danıştay'ın, uzun süreli yangın sigortaları için prim tahsilatı yapamamış sigorta şirketlerinin ayırmış oldukları karşılıkların, cari rizikolar karşılığı olarak kabul edilmesi gerektiği; ancak söz konusu karşılığın KVK'nda belirtilen kazancın tespitinde gider olarak indirilebilmesi için

²⁰⁴ Kızılot, Kurumlar Vergisi Kanunu, s.1349.

²⁰⁵ Şükrü Kızılot, **Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar)**, C.1, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1993, s. 1434.

yasada belirlenmiş prim hasılatının %33.5'undan fazla olmaması gerektiği yolunda ve yerinde kararlar olduğunu söyleyebiliriz.

6.1.3.3. Riyazi İhtiyatlar

Hazine Müsteşarlığı'nın tespit ettiği genel kabul görmüş aktüerya hesaplarına göre yürürlükte olan poliçeler üzerinden sigorta aktüerleri tarafından riyazi ihtiyatlar ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bu tutar üzerinden, genel aktüerya hesaplarına göre, sigorta aktüerleri tarafından, poliçe bazında tek tek hesaplanan riyazi ihtiyatların tamamı, ticari bilanço karının tespitinde gider olarak kaydedilecektir²⁰⁶.

KVK'na göre bir yıl ayrılan riyazi ihtiyatların ertesi yıl başında aynen kara nakledilmesi şarttır. Riyazi ihtiyatların kara nakledildiği yıl içerisinde tazminat ödemesi söz konusu olduğunda ise normal gider kaydı yapılacak, riyazi ihtiyatlardan temettü ve faizleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısma ait faizler ise giderler arasında gösterilemeyecektir²⁰⁷.

Riyazi ihtiyatlar ile ilgili olarak 47 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nin²⁰⁸ IV. bölümünde şu açıklamalar yer almıştır:

“KVK'nun 14.maddesinin 4 numaralı bendine göre, sigorta şirketlerinin bilanço gününde hükmü devam eden sigorta mukavelelerinin istilzam ettiği teknik ihtiyatlar indirilecek gider niteliğindedir. Bununla birlikte, aynı bendin parantez içi hükmünde, hayat sigorta şirketlerinde riyazi ihtiyatlardan temettü ve faizleri vergiden

²⁰⁶ Alptekin, s.66.

²⁰⁷ Alptekin, s.67. Ayrıca makalede ayrıca şu görüşe de yer verilmiştir: “Sigorta Murakabe Kanunu'nda ve Sigorta Ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemeler, sigorta teknik ihtiyatlarının belirli yatırım alanlarına aktarılmasını zorunlu kılmamıştır. Hayat sigorta sözleşmelerinde sigortalılara belirli bir süre sonunda ve periyodik olarak kar payı dağıtımının esas olması Hazine Bonosu, Devlet Tahvili gibi yatırım alanlarına bu ihtiyatların aktarılmasını gerekli kılmaktadır. Riyazi ihtiyatların muhtelif yatırım alanlarına yönlendirilmesinden elde edilen gelirler “riyazi ihtiyat kar payı” olarak riyazi ihtiyatlara eklenmekte, bu tip bir ihtiyat gibi değerlendirilerek gider olarak kaydı mümkün bulunmaktadır.”

²⁰⁸ Maliye Bakanlığı tarafından 27.03.1994 Tarih ve 21887 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

istisna edilmiş olan menkul kıymetler yatırılan kısma ait faizlerin giderler meyanında gösterilemeyeceği belirtilmiştir.

Bu hükme göre, GVK'nun (3946 Sayılı Kanun ile kaldırılmadan önceki) mükerrer 39. maddesi gereğince ticari kazançtan indirilen Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden elde edilen gelirler üzerinden hesaplanan riya zi ihtiyatların tekrar gider yazılması mümkün değildir. Bunun yanı sıra hayat sigorta şirketlerinde, riya zi ihtiyatların yatırımlara sevk edilmesi sonucu elde edilen gelirlerin büyük bir kısmı (%95) kar payı adı altında yeniden riya zi ihtiyatlara eklenerek biriktirilmektedir. Biriktirilen bu tutarlar, sigorta sözleşmesi sona erdiğinde sigortalının tazminatına eklenerek sigortalıya veya varislerine geri verileceğinden bu meblağlar, sigorta şirketinin kazancı olmayıp, sigortalının parasıdır”.

Ayrılan riya zi ihtiyatın bir anlamda, cari yıla ait ana faaliyet gideri olmasından dolayı, ertesi yıl başında kâra eklenmesi doğru değildir²⁰⁹. Riya zi ihtiyatlar aslında sigortalının alacağı olup, SMK'nun 24.maddesinde belirtildiği gibi menkul ve gayri menkullere yatırılmak zorundadırlar. Menkul kıymetler hazine lehine bloke, gayrimenkuller ise birinci dereceden ipotek edilmek zorundadır. Müsteşarlığın onayı olmadıkça bu kıymetler vadelerinde yenilenmenin dışında sigorta şirketleri tarafından kullanılamazlar²¹⁰.

Bir hayat sigorta şirketi tarafından dava konusu yapılan vergi dairesi uygulamasına istinaden ; Danıştay Dördüncü Dairesi'nin 09.06.1997 gün ve 1997/1845 E. sayılı kararı aşağıdadır²¹¹

“7397 sayılı Murakebe Kanunu'nun 12. Maddesi uyarınca hayat sigortacılığı alanında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinde sigortalılardan tahsil edilen sigorta primlerinden ölüm primi, idari ve tahsil giderlerinin indirilmesi sonucu kalan miktarlar bankalarda bloke edilerek yatırıma yönlendirilmekte ve bu amaçla da daha çok Devlet

²⁰⁹ Osman Bıyıkoglu, “Hayat Sigortalarında Riya zi ihtiyatların Yatırımından Elde Edilen Gelirler (D.T ve H.B. Faizleri) ve Bir Danıştay Kararı”, **Vergi Dünyası**, Sayı 197, Ocak 1998, s.12.

²¹⁰ Bülent Kayacan, “Hayat Sigortalarında Riya zi İhtiyat ve Kar Payı Dağıtımı Nedir?”, **Vergi Dünyası**, Sayı 198, Şubat 1998, s.115.

²¹¹ Bıyıkoglu, s. 13.

Tahvili ve Hazine Bonosuna yatırım yapılmaktadır. Bu şekilde elde edilen gelirler de ertesi yıl tekrar yatırım amacıyla kullanılmaktadır. Olayda hayat sigortasıyla uğraşan davacı şirket sigortalılardan tahsil ettiği primleri Devlet Tahvili ve Hazine Bonosuna yatırmış, elde edilen faiz gelirlerinin şirketin kazancı olmadığı, tevkifatın yanlışlıkla yapıldığı ileri sürülerek, fazladan ödenen vergilerin iadesi istenilmiştir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 3824 sayılı kanunla değişik mükerrer 39. Maddesinde, ticari faaliyete bağlı olarak elde edilen bir kısım gelirlerin ve bu kapsamda devlet tahvili, hazine bonusu faizlerinin ticari kazançtan indirilmesi olanağı getirilmiş, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8. Maddesinin yine 3824 sayılı Kanunla değişik 17. bendinde de anılan menkul kıymetlerin alım satım kazançlarının kurumlar vergisinden müstesna olduğu belirtilmiştir. Ticari kazançtan indirilen Devlet Tahvili, Hazine Bonusu faiz gelirleri üzerinden Gelir Vergisi Kanunu'nun 3239 sayılı Kanun'la değişik 94'üncü Maddesine 3505 sayılı Kanun'la eklenen 15'inci bendi, Kurumlar vergisinden müstesna tutulan kazançlar üzerinden ise sekizinci bendi gereğince tevkifat yapılacaktır. Bakanlar Kurulu 94 üncü madde de yer alan tevkifat oranlarını, her bir bentte yer alan ödemeler için ayrı ayrı sifra kadar indirmeye veya bir katına kadar arttırmak suretiyle yeniden tespit etmeye yetkili kılınmıştır. Bu yetki doğrultusunda 31.12.1992 günlü ve 21452 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan kararnameyle Hazine bonusu ve Devlet tahvili faiz gelirleri üzerinden tevkifa oranı % 15 olarak belirlenmiştir. Alım satım kazançları ile ilgili olarak uygulanacak olan oran konusunda yargıya intikal eden uyuşmazlıklar neticesinde 1992 yılı için tevkifat oranının % 10 olduğu kabul edilmiştir.

Bu yasal düzenlemelerin sonucu olarak hazine bonusu ve devlet tahvili faiz geliri elde edenlerin tevkifat yapması zorunludur. Her ne kadar dava konusu olayda davacı şirket, riyaı ihtiyatların yatırıma yönlendirilmesiyle elde edilen kazançların şirkete ait olmadığını ileri sürmekte ise de, sigortalılardan tahsil edilen primler ile buna yürütölen faizlerden oluşın fonun menkul ve gayrimenkullere yatırılması suretiyle elde edilen faizler kurum kazancına dahil olup, muhasebe sistemi ve beyannameler buna göre düzenlenmektedir. Bu itibarla, davacı şirketin riyaı ihtiyatları devlet tahvili ve

hazine bonosuna yatırması sonucu elde ettiği faiz gelirleri üzerinden tevkifat yapması yasal zorunluluk olduğundan aksi yöndeki mahkeme kararında isabet görülmemiştir.”

Karar sonucuna göre, sigortalılardan tahsil edilen primler ile buna yürütülen faizlerden oluşan fonun menkul ve gayrimenkullere yatırılması halinde elde edilen faizlerin kurum kazancına dahil olduğu, muhasebe sisteminin ve beyannamelerin de buna göre düzenlendiği gerekçesiyle, riya zi ihtiyatların üzerinden de tevkifat yapılması zorunludur²¹².

Gelir Vergisi Kanunu'nun 3824 Sayılı Kanun'la değişik mükerrer 35.maddesi, "ticari faaliyete bağlı olarak elde edilen hazine bonusu ve devlet tahvili faizlerinin kazançtan indirilmesi" şeklindedir. Şirketin kendi adına ve hesabına satın aldığı hazine bonusu ve devlet tahvillerinden elde ettiği kazançlar açısından tartışmalı bir durum yoktur.

“Tartışmalı konu, Sigorta Murakebe Kanunu uyarınca sigortalılar nam hesabına satın alınan hazine bonusu ve devlet tahvili faizinin % 95’lik kısmıdır. Bu faizler hayat sigorta şirketinin ticari faaliyeti sonucu yasa uyarınca sigortalılar adına sağladığı kazançtır ve GVK'nun 37.maddesinde tanımlanmıştır. Yani 37.maddeye göre kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet alım-satımı ile devamlı uğraşanların bu faaliyetlerinden elde edilen kazançlar ticari kazançtır. Bundan dolayı, hayat sigorta şirketlerinin kazancına girmeyen bu faizlerin % 95’lik kısmı SMK'na göre riya zi ihtiyatlara diğ er bir deyiş le sigortalıların hesaplarına alacak yazılmakta ve karşılıklar da kâr ve zarar hesabının borcuna yazılmak suretiyle hası lattan düşü lmektedir”²¹³.

Hazine bonusu ve devlet tahvili faizlerinin %95’lik kısmını şirket kazancına dahil olmadığı KVK'nun 14.maddesinden de anlaşılmaktadır. Bu madde de " hayat sigorta şirketlerinde riya zi ihtiyatlardan temettü ve faizleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısma ait faizler, giderler meyanında gösterilemez” denilmektedir. Böylece sigortalılara ait kazancın ayrıca şirketin vergi matrahından indirilmesi önlenmiştir.

²¹² Bıykoğ lu, s.13.

²¹³ Kenan Tunçomağ, “Matematik Karş ılık Getirilerinin Yanlı ş Vergilendirilmesi ve Danış tay Kararları”, **Yaklaş ım** ,Sayı 73, Ocak 1999, s.117.

6.1.3.4. Deprem Hasar Karşılıkları: Bir Öneri

Karşılık ayrılabilmesi için Vergi Kanunlarında özel bir hüküm bulunması gerektiği, Maliye Bakanlığı yazıları ve yargının pek çok kararında benimsenmiştir.

Vergi kanunlarında şüpheli alacak karşılığı gibi özel düzenlemeler yapılmış ise ayrılan karşılık kabul edilecek, aksi takdirde , kıdem tazminatı karşılığı gibi, vergisel açıdan gider olarak kabul edilmeyecektir²¹⁴.

Deprem hasar karşılıklarının Kurumlar Vergisi Kanununda sözünün dahi geçmemesi ise tam bir eksikliktir. “Ülkemizde deprem felaketinin yol açtığı facia ortadayken, şirketin deprem hasar karşılıklarının vergi kanunları çerçevesinde hasılatтан indirilmemesinin izahı güçtür”²¹⁵.

SMK’nun 25.maddesinde : “Sigorta ve reasürans şirketleri yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı karşılığında aldıkları ve kendi saklama paylarında kalan primlerle bu primlerin net gelirlerini on beş yıl süre ile deprem hasar karşılığı olarak ayırmak zorundadırlar. Deprem hasar karşılıkları ayrılmasına esas primler ve prim gelirlerinin hesaplanma usulleri ile karşılık oranı Müsteşarlıkça belirenir” hükmü yer almıştır. Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği’nin deprem hasar karşılığı ile ilgili 26.maddesi ise şöyledir: “ Sigorta ve reasürans şirketleri, yıl sonu itibari ile yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verdikleri deprem teminatı karşılığında yazdıkları ve kendi saklama paylarında kalan primlerin üçte birini ödenen komisyon ve diğer masraf payı olarak düşttükten sonra kalan tutarı 15 yıl süre ile deprem hasar karşılığı olarak ayırırlar. Bu karşılığın oluşturduğu fonların net gelirleri de bu hesapta gösterilir.

Bu hesapta toplanan fonlar, gayrimenkuller hariç olmak üzere 19. maddede belirtilen kıymetlere yatırılır.

²¹⁴ Fazıl Karaman, “Deprem Hasar Karşılıklarının Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi”, **Sigortacı Gazetesi**, 1-15 Eylül 2002, sayı:281, s.23.

²¹⁵ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s.45.

Verilen deprem teminatı nedeniyle ödenen hasar ve tazminatlar, deprem hasar karşılıklarından düşülmür.”

Yukarıdaki hükümlerin incelenmesinden deprem hasar karşılığını oluşturan fonda tutulan kıymetlerin net gelirlerinin de deprem hasar karşılığı hesabına kaydedildiği görülmektedir. Bu durumda, sigorta şirketinin defter kayıtlarında gelir hesaplarına intikal etmeyen dolayısıyla da dönem ticari karı içinde yer almayan bu gelirlerin vergisel durumu önem arz etmektedir²¹⁶.

Kanaatimizce bu gelirler de vergiye tabi kurum kazancının saptanmasında, gelir olarak dikkate alınmalı ve ticari kara ilave edilmelidir²¹⁷.

Deprem hasar ve tazminat ödemeleri, vergi kanunları yönünden gider niteliinde olmasına karşılık, sigorta şirketleri tarafından hesaplarında deprem hasar karşılığından düşülmektedir. Bu durumda sigorta şirketinin vergiye tabi kazancını hesaplarırken, ilgili hesap döneminde yapılmış olan hasar ve tazminat ödemelerini şirketin kazancından indirmesi doğru olacaktır²¹⁸.

Keza uzun süreli işler karşılığı olarak, prim tahsilatı yapılmayan süre için ayrılan karşılıklar da, gider yazılamamaktadır.

Devam eden riskler karşılığı, gerçekleşmiş ancak ihbar edilmemiş Hasar Karşılığı (IBNR), Hasar Dengeleme Karşılığı gibi diğer karşılıklar ise, Vergi yasalarımızda hiç yoktur²¹⁹.

Bu eksiklik, sigortacılık mevzuatında, Sigorta Denetleme Kanunu Taslağı ile giderilmeye çalışılmaktadır. Tasarı'nın yasalaşması halinde, Vergi Mevzuatı'nda da

²¹⁶ Karaman , s.23.

²¹⁷ Karaman , s.24. “.....vergi matrahları vergi kanunları hükümlerine göre tespit edilir. Bu nedenle de ticari kar ile mali kar ayırımı yapılmıştır. Kurumun ticari karına vergi kanunları açısından kabul edilmeyen giderlerin ve vergiye tabi gelir niteliğinde olup ticari kar içinde yer almayan gelirlerin ilavesi, istisna ve vergisel açıdan kabul edilen indirimlerin dikkate alınması ile mali kara ulaşılır.” Aynı konuda Karaman, makalesinde şu görüşe de yer vermiştir: “Kurumun deprem hasar karşılığı olarak tuttuğu kıymetlerden elde ettiği gelirlerin vergiye tabi gelir olup olmadığı bu çerçevede değerlendirilirse, bunların da ticari kara ilavesi gerektiği görülecektir. Şöyle ki, bu gelirlerin vergiden istisna edildiğine dair vergi kanunlarında bir hüküm bulunmamaktadır. Bunların Sigorta Murakabe Kanunu'na göre deprem hasar karşılığı hesabına kaydedilmesi vergiye tabi kar hesabında dikkate alınmayacağı anlamına gelmez.”

²¹⁸ Karaman, s.24.

²¹⁹ Kızılot, Kurumlar Vergisi Kanunu, s:1349.

gerekli değişikliklerin yapılarak, sigortacılık alanında uyumlu bir yasal çerçevede hareket edilmesi sağlanmalıdır.

6.1.4. Değerlendirme

Vergi hukukunda ihtiyat ve karşılık terimlerinin ayrımı yapılmamıştır. Ancak teoride ihtiyatların doğrudan kardan, karşılıkların ise bir hesaptan ayrıldığı bilinmektedir.

Sigorta teknik ihtiyatları, karşılık tanımına daha uygun düşmektedir. Çünkü sigorta teknik ihtiyatları da karşılıklar gibi hesap dönemi sonunda prim hasılatı üzerinden ayrılarak geçici pasif hesaplara alınmak suretiyle gider yazılır. Ancak karşılıklar genel anlamı ile asıl yeri olan Vergi Usul Kanunu'nda yer alırken, sigorta teknik ihtiyatlarına KVK'nda yer verilmiştir²²⁰.

Kanaatimizce sigorta teknik karşılıkları asıl yeri olan VUK'nun değerleme bölümüne alınmalı ve sigorta mevzuatına (deprem, hasar karşılıkları, prim alacakları karşılıkları, dolu olağanüstü ihtiyatı gibi karşılıklar da dikkate alınarak) uygun hale getirildikten sonra karşılıklar gibi belirli şartları taşıdıkları takdirde gider olarak kabul edilmelidir²²¹.

Nitekim, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği tarafından Maliye Bakanlığı'na gönderilen yazı ile²²², “sigorta mevzuatına göre ayrılması zorunlu olmayan deprem teminatları üzerinden Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14/4.maddesine göre cari risk karşılığı ayrılması ve vergi matrahının hesabında ayrılan karşılıkların gider olarak dikkate alınmasının mümkün olup olmayacağı ve yürürlükte olan poliçeler için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın poliçe bazında gün esasına göre ertesi yıla sarkan kısımları için cari rizikolar karşılığı ayıran

²²⁰ Refik Yaşar Durusoy, “Sigortacılık Sektöründe Ortaya Çıkan Vergisel Sorunlar”, **Vergi Dünyası**, Sayı: 165, Mayıs 1995, s.59.Aynı makalede: “vergi hukukunda karşılıklar 1- gider olma özelliği taşıyan karşılıklar,2- gider olma özelliği taşımayan karşılıklar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Gider olma özelliği taşıyan karşılıklara,şüpheli alacaklar karşılığı, değersiz alacaklar karşılığı ve amortisman; gider olma özelliği taşımayan karşılıklara ise kıdem tazminatı karşılıkları örnek gösterilebilir”.

²²¹ Durusoy , s.60.

²²² 04.02.2003 Tarih ve 2003/319 Sayılı yazı.

şirketlerin, bu karşılıkları indirim konusu yapıp yapamayacaklarına” ilişkin görüş istenmiştir.

Maliye Bakanlığı tarafından cevaben gönderilen yazıda²²³ ise şu görüşlere yer verilmiştir: “Kurumlar Vergisi Kanunu’nda sigorta teknik ihtiyatlarının, muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları, cari muhataralara ait ihtiyatlar ile hayat sigortaları riyazi ihtiyatlarından ibaret olduğu, teknik ihtiyatların bilanço gününde geçici pasif hesaplara geçirilmek suretiyle bu maddede belirtilen esaslar çerçevesinde hasılatın indirileceği; cari muhataralar için ayrılan ihtiyatların, ulaştırma sigortalarında beyannamenin taalluk ettiği yıl içinde prim hasılatının %25’inden, diğer sigortalarda %33.5’undan fazla olamayacağı belirtilmiştir.

Vergi Usul Kanunu’nun 287.maddesine göre, gelecek hesap dönemlerine ait olarak peşin tahsil olunan hasılat ile cari hesap dönemine ait olup henüz ödenmemiş olan giderler mukayyet değerleri üzerinden pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilir.

Kurumlar Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanunu’nun yukarıda belirtilen hükümlerine göre her döneme ait gelirin o döneme mal edilmesini öngören dönemsellik kuralının gereği, tüm sigorta branşlarında poliçe bazında hesaplanacak cari muhataralara mahsus ihtiyatlar karşılığının Vergi Usul Kanunu’nun 287.maddesi gereği pasif bir geçici hesaba alınarak ilgili bulunduğu hesap dönemlerinde dikkate alınması zorunludur. Ayrılan karşılıkların poliçe bazında hesaplanması mümkün olduğu takdirde, tespit edilen gerçek tutarları üzerinden, bunun mümkün olmaması halinde nakliyat branşında %25, diğer branşlarda ise %33.5 oranını geçmemek şartıyla götürü olarak hesaplanan karşılıklar, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 14/4.maddesine göre safi kurum kazancının tespitinde gider olarak indirilebilecektir.

Öte yandan, 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu’nun 25.maddesi ile sigorta ve reasürans şirketlerinin bir yıldan uzun süreli hayat sigortaları ve deprem sigorta teminatları yükümlülükleri için cari rizikolar karşılığı ayrıma zorunluluğu dışında bırakılmış olması, sigorta şirketlerinin bu kanun gereğince düzenlemek zorunda oldukları mali tabloların düzenlenmesi sırasında dikkate alınması gerekli olup, bu

²²³ 10.03.2003 Tarih, 009640 Ref. ve B.07.0GEL.049/4914/52 Sayılı yazı.

hüküm ayrılan söz konusu karşılıkların safi kurum kazancının tespitinde gider olarak indirilmesine engel değildir”.

Maliye Bakanlığı’ndan gönderilen söz konusu yazıda özetle, sigorta şirketlerinin ayırmış oldukları teknik karşılıkları, bilanço hesaplamalarında VUK’nun değerlendirme hükümleri çerçevesinde dikkate almaları gerektiği; ama aynı zamanda ayrılan bu karşılıkları KVK çerçevesinde kurum kazancının tespitinde gider olarak da indirebileceği belirtilmiştir.

6.2. Tek Düzen Hesap Planı

Tek Düzen Hesap Planı, bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmalarının sağlanması ve işletmelerde denetiminin kolaylaştırılması amacıyla yapılmıştır²²⁴.

Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta ve reasürans şirketleri; Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği’nin temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan “Tek Düzen Hesap Planı Komitesi” tarafından hazırlanan ve 01.01.1994 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanan hesap planına göre iş ve işlemlerini muhasebeleştirmek zorundadırlar²²⁵.

İşletmenin yöneticilerinin aldıkları kararlar ve bu kararları uygulamaları ile ulaşılan finansal duruma, sonuca ve bu sonucu oluşturan olaylara ait bilgiler muhasebe tarafından üretilir ve ilgili tarafların kararlarında kullanacakları bilgilerin temelini de yine muhasebe kayıtları oluşturur²²⁶. Buradan, muhasebenin temel ve nihai amacının, ilgili taraflara kararlarında kullanabilecekleri bilgilerin sunulması olduğunu söyleyebiliriz.

²²⁴ Koçak, s. 24.

²²⁵ Kahya, s.98.

²²⁶ Özgül Cemalcılar ve Nurtan Erdoğan, **Genel Muhasebe**, İstanbul 1997, s.429.

Bir sigorta şirketi bilançosu sonuç hesabından ayrı olarak, bir tarafta mevcut ve alacaklar, diğer tarafta da sermayeyi, ihtiyatları, teknik ihtiyatları ve borçları gösterir. Sigorta şirketinin bu teknik ihtiyatları TTK hükümlerince ayrılacak kanuni ve fevkalade ihtiyat akçeleri ile karıştırılmamalıdır.

Teknik karşılıklar gerçekten de ihtiyat akçesi özelliği taşımaz. Yani, safi kardan ayrılmayıp, sigorta şirketinin cari rizikolarından dolayı, sigortalılara olan borcunu ifade eder; diğer taraftan yedek akçeler her sene mevcut ihtiyatlara eklenirken, mevcut teknik ihtiyatlar her sene iptal edilerek yeniden hesaplanır²²⁷.

6.2.1. Bilançonun Pasif Kalemler Hesabında İncelenmesi

TTK 74. maddesine göre: “Bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibari ile tertiplenmiş hülasasıdır. Bilançonun aktif tablosunda mevcutlarla alacaklar ve varsa zarar, pasif tablosunda borçlar gösterilir. Aktif yekünü ile borçlar arasındaki fark, tacirin işletmeye tahsis ettiği ana sermayeyi teşkil eder. Ana sermaye de pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tablosu yekünleri denkleşir.

Yedek akçeler ve kar ayrı gösterilseler dahi ana sermayenin cüzileri sayılır.”

TTK 75.maddesinde ise: “İlgililerin, işletmenin iktisadi ve mali durumu hakkında mümkün olduğu kadar doğru bir fikir edinebilmeleri için envanter ve bilançolarını ticari esaslar gereğince eksiksiz ve kolay anlaşılır bir şekilde memleket parasına göre tanzimi lazımdır. Bütün aktifler en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değer üzerinden kaydolunur. Borsada kote edilen emtia ve kıymetler o günün borsa rayicine göre ve tahsil edilemeyen veya ihtilaflı bulunanlar müstesna olmak üzere bütün alacaklar da itibari miktarlarına göre hesap edilir. Pasifler hususiyle bütün borçlar şarta bağlı veya vadeli olsa bile itibari değer üzerinden hesaba geçirilir”.

²²⁷ Mehmet Özkan, **Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi**, Bilim Teknik Yayınevi, Ocak 1998, s.508.

Bilanço ile ilgili TTK’da genel bir tanım çerçevesinde düzenleme yapıldığını görmekteyiz. Ticaret şirketleri, hesap planlarını oluşturlarken, VUK hükümlerine göre işlem yapmak zorunda olduklarından, bilanço hesapları ile ilgili temel düzenlemelerin yer aldığı VUK ‘daki düzenlemeler, özel bir düzenleme niteliğinde olup, emredici özelliğe sahiptirler.

Bilançonun, VUK’daki tanımlarına baktığımızda, 92. maddesinde aşağıdaki düzenlemenin yer aldığını görmekteyiz:

“Bilanço envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle tertiplenmiş hılasasıdır. Bilanço aktif ve pasif olmak üzere iki tabloyu ihtiva eder. Aktif tablosunda Mevcutlar ile Alacaklar (ve varsa zarar) pasif tablosunda borçlar gösterilir. Aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (öz sermayeyi) teşkil eder. Özsermaye, pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tablolarının toplamı denkleşir. İhtiyatlar ve kar ayrı gösterilseler dahi öz sermayenin cüzileri sayılırlar.”

Yukarıda anılan mevzuat hükümlerini birlikte değerlendirdiğimizde, bilançonun, bir işletmenin belirli bir dönem sonu itibariyle varlıklarını, borçlarını ve özkaynaklarını gösteren bir cetvel olduğunu söyleyebiliriz.

“Bilanço, iki tablodan oluşur:

1- Pasif Tablosu

2- Aktif Tablosu

Bilançonun pasif tablosu, işletmenin sahip olduğu kaynakların tedarik edilme yerlerini gösterir. Kaynaklar işletme sahip ve ortaklarından işletmenin kullanımına sunulan özkaynakları ve yabancı kaynakları ifade eder.

Bilançonun aktif tablosu ise işletmenin sahip olduğu varlıkları (mevcutlarını ve alacaklarını) gösterir. “Yani kaynakların kullanım yerlerini ifade etmektedir”²²⁸.

²²⁸ Özkan, s.499.

Bilanço çıkarmaktan gaye, işletmenin gerçek durumunu meydana koymaktır. Bir bilançonun işletmenin gerçek durumunu gösterebilmesi, onun doğruluk, samimiyet, açıklık, süreklilik ve ayniyet niteliklerine sahip olmasıyla mümkündür²²⁹.

Karşılıkların muhasebeleştirilmesi işlemi, bilanço gününde yapılmaktadır. Bilanço gününün ise genellikle hesap döneminin son günü olduğunu söyleyebiliriz. Ancak birçok işletmede hesap döneminin son gününden önce de ara mali tablo (aylık, üç aylık ve altı aylık) düzenlenmektedir. Dolayısıyla ara mali tabloyu düzenleyen işletmelerde karşılıkların muhasebeleştirilmesi ay sonlarında, üç aylık sürenin sonunda veya altı aylık sürenin sonunda da yapılabilmektedir. Böyle bir durumda her dönem sonunda karşılıklar için yapılan muhasebe kaydı bir sonraki dönem başında tam tersi bir kayıtlarla iptal edilmektedir²³⁰.

Avrupa Birliği'nde ise 78/660/AET sayılı direktifle, sigorta şirketlerinde kullanılan bilançolar için hesap tip ve rapor tipi olmak üzere iki şekil benimsenmiş ; ancak 91/674/AET sayılı direktifte sadece hesap tipi bilanço benimsenmiş ve direktifte yer alan detay hükümlerle bu bilanço yapısı şekillenmiştir²³¹.

Teknik karşılıklar, yönergenin 24.ve 30. Maddelerine tabi olmak üzere 78/660/AET sayılı direktifin 20.maddesi uygulanır. 20.maddeye göre; “oluşum zamanı ve miktarı kesin olarak belli olmayan; fakat bilanço tarihinde ortaya çıkması olası veya kesin olan borç ve zararları karşılamak için ayrılan karşılıklar “borç ve gider karşılıkları” içerisinde yer almaktadır”. “Bu karşılıklar, oluşum zamanı ve tutarı kesin olarak belirlenmeyen, bilanço tarihinde ortaya çıkması olası ya da kesin olan, içinde bulunulan mali yıla veya önceki dönemlere ait ve nitelikleri bilinen borç ve zararları karşılamak için ayrılan karşılıkları kapsamaktadır”²³².

²²⁹ Sabri Bektöre, **Ticaret İşletmelerinde Vergi Bilançosu**, Eskişehir İktisadi ve İdari İlimler Akademisi Yayınları, N:63, Ankara: Başnur Matbaası, 1969, s.7. Ayr. bilgi için bkz. Bektöre, s. 7 vd.

²³⁰ Hüseyin Akay, **Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001,s.361.

²³¹ Kahya ,s.116.

²³² Kahya, s.120.

6.2.2.Teknik Karşılıkların Tek Düzen Hesap Planı Uygulamasında Değerlendirilmesi

6.2.2.1. Cari Rizikolar Karşılığı

Cari Rizikolar Karşılığı, sigorta işlemlerinin yapısından kaynaklanan zorunluluğun bir sonucudur. Bu karşılıklar, bilanço tarihinde sona ermeyip, bir sonraki yıla sarkan teminatlar ile ilgili gelecek yıl gelirlerine isabet eden prim tutarlarının, dönem gelirlerinden düşülmesi ve gelecek yıl gelirlerine aktarılması için ayrılan karşılıklardır. Başka bir ifadeyle, düzenlenen sigorta poliçelerinin süreleri itibariyle yıl sonunda sona ermemeleri ve büyük bir çoğunluğunun gelecek yıla sarkması nedeniyle, sarkan bölüm için ayrılan karşılıklardır. Böylece dönem geliri netleştirilmeye çalışılmaktadır ²³³. Sigorta şirketleri, primlere ilişkin kayıtlarını ve dolayısıyla cari rizikolar kaydını poliçe bazında takip etmek zorundadırlar.

Ancak uygulamada bazı sigorta şirketleri, cari rizikolar karşılıklarını poliçe bazında ayırmamakta, yıl içinde alınan direkt primler, dahili ve harici sedan* şirketlerden alınan zorunlu ve ihtiyari primler toplamından reasürörlere devredilen her türlü primler düşüldükten sonra, kalan net konservasyon primine Kanunda belirlenmiş oranları uygulayarak saptanan tutarları “Cari Rizikolar Karşılığı” olarak dönem giderleri arasında göstermektedir.

91/674/AET sayılı Avrupa Birliği Konsey Yönergesi’nin 7.Bölümü’nde “Değerleme Kuralları” başlığı altında yer alan 57.maddesinde, kazanılmamış prim karşılığının her bir poliçe için ayrı hesaplanması, diğer bir ifade ile hesaplamanın poliçe bazında ve gün esasına göre yapılması gerektiğine işaret edilmiştir²³⁴.

Sigorta sözleşmesi ile teminat verilen olası riskler yıl sonunda sona ermeyip ertesi yıla da uzandığından risk ile birlikte priminin de izleyen yıla aktarılması için hem

²³³ Kahya, s.125.

* Sedan, reasürans işlemlerinde işi devreden sigorta şirketi, anlamına gelmektedir. (Algüney, s. 33)

²³⁴ Kahya, s.126. “Dönem içerisinde yazılmış olan prim gelirlerinin bir sonraki dönemine ait olan ve kazanılmayan kısmını oluşturan Cari Rizikolar Karşılığı’na “kazanılmamış prim karşılığı” adı da verilmektedir”.

mahiyetine hem de muhasebenin dönemsellik ilkesine uygun düşmektedir. Ertesi yıla ilişkin kısım ise karşılık ayırmak yoluyla ileriye doğru aktarılır²³⁵.

Bir nevi prim reeskontu niteliğinde olan bu işlemin, cari yılda düzenlenip gelecek yıla sarkan bütün sigorta poliçeleri için ayrı ayrı yapılmasının büyük güçlük doğuracağı dikkate alınarak, global bir esas kabul edilmiş ve bu husus Vergi Kanunlarında da yer almıştır²³⁶.

Tahakkuk ilkesine göre bu poliçeye ilişkin gelirlerin ve yapılan giderlerin tahakkuk ettirilmesi ve dönemsellik kavramına göre de döneme ilişkin gelir ve giderlerin dönem kar veya zararlarıyla ilişkilendirilmesi gerekir. Buradan da anlaşılacağı gibi, prim gelirleri cari yılla ilgili olabileceği gibi, bir kısmı da gelecek dönemlerle ilgili olabilir²³⁷.

Gelirlerdeki dönemsellik ayırımının yapılabilmesi için 1/8, 1/24 ve ½ gibi metotlar vardır. KVK'nun 14/4 maddesinin b bendi ile SMK'nun 25/3. maddesi bu karşılıkların hangi oranda ve nasıl ayrılacağını belirlenmiştir. Söz konusu metodlar, temelde, sigorta mevzuatının değerlendirilerek, yasada belirtilen hesap yöntemlerinin kullanılması ile ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, sigorta şirketleri de her ticari kuruluş gibi, muhasebe kayıtlarını oluştururken, bu alandaki özel düzenlemelere uymak zorundadır. Sigorta şirketlerinin muhasebe kayıtlarını oluştururken esas almaları gereken Tek Düzen Hesap Planı uygulamasında da, sigorta mevzuatı ile aynı paralelde yer alan cari rizikolar karşılığı ayrılmasında uygulanacak metodlar, aşağıda açıklanmıştır.

6.2.2.1.1. 1/8 Metodu

1/8 metodu, üçer aylık (trimestr) ortalamalara dayanmaktadır. Bu metotta primlerin üçer aylık devrelere normal dağıldığı ve üçer aylık devreler itibariyle

²³⁵ Koçak, s.222.

²³⁶ Sağlam S., s.119.

²³⁷ Sağlam S., s.123.

düzenlenen poliçelerin başlangıç tarihi her bir dönemin ortası olarak kabul edilmektedir²³⁸. Örnek:

1.Trimestr (Ocak- Mart) dönemi için 15 Şubat'ta

2.Trimestr (Nisan- Haziran) dönemi için 15 Mayıs'ta

3.Trimestr (Temmuz- Eylül) dönemi için 15 Ağustos'ta

4.Trimestr (Ekim- Aralık) dönemi için 15 Kasım'da poliçelere ait rizikoların dönem ortasında başladığı varsayılarak, komisyonlar düşüldükten sonra ,

1.Trimestr Prim İstihsalinin 1/8'inin

2. Trimestr Prim İstihsalinin 3/8'inin

3. Trimestr Prim İstihsalinin 5/8'inin

Trimestr Prim İstihsalinin 7/8'inin gelecek yıla sarkan rizikoları karşılamak üzere ayrılması öngörülmektedir²³⁹.

6.2.2.1.2. 1/24 Metodu

Bu metoda göre; bir ay süresince kesilen poliçelerin ortalama 15 günlük bir süresinin o aya isabet ettiği varsayılmaktadır. Bir yıl içinde 24 defa 15 gün olduğundan bu metod, “1/24 Metodu” olarak bilinir. Ocak 2000’de elde edilen primlerin 23/24’ü, Aralık 2000’de elde edilen primlerin 1/24’ü kazanılmış sayılır. Bu metod, iki varsayıma dayanır:

Poliçe başlangıç tarihlerinin ay ve yıl içinde normal bir dağılım gösterdiği kabul edilmektedir. Tüm poliçelerin bir senelik olduğu varsayılmaktadır²⁴⁰.

²³⁸ Kahya, s.176.

²³⁹ Sağlam S., s.120.

²⁴⁰ Kahya, s.177.

Gerçeğe yakın olan bu sistem de aynı esasa dayanmakla beraber, gelecek yıla sarkan priminin hesaplanmasında üçer aylık dönemler yerine aylık istihalleri her ayın 15'inde dikkate alınmakta ve

Ocak ayı prim gelirlerinin 1/24'ü gelecek yıla, 23/24'ü cari yıla,

Şubat ayı prim gelirlerinin 3/24'ü gelecek yıla, 21/24'ü cari yıla,

Aralık ayı prim gelirlerinin 23/24'ü gelecek yıla, 1/24'ü cari yıla ait riskleri karşılayacağı varsayılmaktadır. Her iki sistem de portföyün oluşumuna (uzun veya kısa vadeli poliçelerin çoğunlukta olması) göre yanıltıcı sonuçlar verebilir²⁴¹.

Yurdumuzda cari rizikolar rezervi genellikle global şekilde kanuni oranlar üzerinden ayrılmaktadır. KVK.'nın 14.maddesine göre, cari rizikolar karşılığı, yıllık safi primler (iptal ve iade primler düşüldükten sonra) üzerinden yangın ve kaza sigortalarında %33.5 ve daha kısa süreli olan nakliyat sigortalarında %25 oranında ayrılır. Bu oranların üstünde ayrılacak cari rizikolar rezervi, kurumlar vergisine tabi tutulur. (Kanuni orana kadar, vergiden indirilecek giderlerdendir). Bu oran, 7397 Sayılı Kanunu tadil eden 3379 Sayılı Kanun'un 4/a maddesinde nakliyat branşında %25, hayat hariç diğer branşlarda %33, 1/3 olarak saptanmıştır²⁴².

6.2.2.1.3. 1/2 Metodu

Bir diğer metot ise, bir yıl içinde elde edilen primlerin ortalama %50'sinin o yıl içinde kazanıldığı, %50'sinin ise ertesi yıla sarktığı varsayımına dayanan 1/2 Metodu'dur.

Örneğin, 2000 yılında 50 Trilyonluk prim elde edilmişse, 1/2 Metoduna göre; 2000 yılında 25 Trilyonluk (%50) prim kazanılmış demektir²⁴³.

²⁴¹ Özkan, s.541.

²⁴² Sağlam S., s.120.

²⁴³ Kahya, s.177.

“Dönemsellik kavramı gereği, sigorta işletmesinin sorumluluğu sona ermeyen poliçelere isabet eden prim tutarının, cari yıl gelirlerinden çıkartılarak, gelecek yıla devredilmesi gerekir. Bu devredilme işlemi karşılık adını verdiğimiz bir indirim hesabı aracılığı ile yapılmaktadır. Bu işlem aslında bir çeşit reeskont işlemidir. Kazanılmamış prim karşılığı adı verilen bu karşılık hesabına, gider yazılarak karşılık ayrılır”²⁴⁴.

Kazanılmamış Primler karşılığının ayrılması, sigorta işletmelerinde işletmelerin hasar ödeme gücünü yani likiditeyi arttırarak, sigortalılar için de alacaklarını tahsil açısından emniyet oluşturur²⁴⁵.

6.2.2.2. Muallak Hasar Karşılığı

Sigorta şirketleri, yıl içinde meydana geldiği halde bilanço gününe kadar çeşitli nedenlerle (belgelerde eksiklik, hakeme müracaat etme..vs) ödenmeyen hasarlar için bilanço düzenlenirken muallak hasar karşılığı tahsis etmek zorundadırlar.

İhtiyatlılık kavramı gereği, dönem sonuna kadar gerçekleşen hasarlara ilişkin giderlerin, ödeme yapılmamış olsa bile, dönem hasarları ile ilişkilendirilmesi gerekir. Bu işlem, Dönem Teknik Kar veya Zararı Hesabına gider kaydedilerek gerçekleşir. Bu çeşit hasar giderlerine ilişkin gecikmiş ödemeleri karşılamak üzere ayrılan tutarlar

²⁴⁴ Sağlam S., s.11

²⁴⁵ Pekiner, s.132. Ayrıca, Klaus Gerathewohl, “Reinsurance Principles and Practice,” (Karlsruhe 1980, s.626) isimli eserinde cari rizikolar rezervi ile ilgili Almanya ve diğer ülkelerin uygulamasını karşılaştırarak şu görüşe yer vermiştir: “Geleceğe matuf kazanılmamış primler meblağını belirlerken, maliyetler için bir indirimin yapıp yapılmadığı ile ilgilidir. Bu soruya verilen cevap bir ülkeden bir diğerine değişmektedir. ABD ve İtalya’da örneğin şirketler, indirilecek maliyetler için bir tutar ayrılmaksızın rezerv hesaplamak zorundadırlar. Almanya’da denetim ve vergi otoriteleri daima bu tür bir indirimi talep etmişlerdir ve tek tartışma bu indirilmiş dışsal maliyetler yanında içsel maliyetlerin de içerilip içerilmeyeceği noktasındadır. Almanya’da halen yürürlükte olan ticarî ve malî mevzuat bu tür bir indirimi gerekli kılarken, gerekçe yıllar itibarıyla değişmiştir: İlk gerekçe, eğer primler bir indirim olmaksızın ileri matuf kabul edilebilirse, böylece ileriye taşınan miktarın şirketin kullanımında olan prim içindeki payının azalacağı idi. Daha sonra böyle bir indirimin sonraki yıllarda meydana gelen hasarları ödemek ve idari giderleri karşılamak için prim gelirinin sonraki yıl gelirleri hesabından ayrılması gereken karşılık olarak dikkate alınması idi. Mevcut yasal karşılıklar, her ne kadar sigorta kuvertürü sağlamak genel görevine ek olarak sigorta şirketinin borçlandığı ilave görevler olarak değerlendirilse de, vergi otoriteleri, Sigorta Sektörünün Denetim Bürosu ve Sigorta Endüstrisi tarafından aynı şekilde değerlendirilmemektedir. İddia edildiği üzere, madem ki, bu görevlerden bazıları mali yıl bitmeden önce yerine getirilmektedir, kazanılmamış primler karşılığı içinde yer alan maliyetler ertelenmiş kalemler içinde hesaba katılmalıdır. İşte bu nedenledir ki, Almanya’da komisyonların ve acentelere diğer ödemelerin %85’i kazanılmamış primler karşılığı ayrılmadan evvel bu tutardan indirilmektedir.”

ödenecek hasar karşılıkları hesabında gösterilir. Bu hesap sigortalılara ödenecek tahmini borçları ifade etmektedir²⁴⁶.

Henüz tam olarak tazminat tutarı belirlenmemekle birlikte gerçekleşmiş hasarların kayıt edildiği bir hesaptır. Muallak hasar karşılıkları bu hesapta brüt olarak yer alır. Ayrıca hayat muallak tazminat karşılıkları ise yine hesap dönemi içinde gerçekleşmiş ancak çeşitli nedenlerle işlemleri tamamlanmamış veya sigortalı ile tazminat miktarı konularında anlaşmazlığa düşmüş ve dönem sonu itibarıyla ödenmemiş hayat tazminatları için ayrılacak karşılıkların izlendiği pasif nitelikli bir hesaptır²⁴⁷.

Sigorta işletmesi için borç niteliğinde olan muallak hasar karşılıkları, V.U.K.'nın "Karşılıklar" hükmü ile paralellik göstermekte olup, cari rizikolar karşılığında olduğu gibi konservasyona isabet eden tutarlar kadar giderleştirilecektir²⁴⁸.

Muallak hasarlar karşılıklarının hesaplanmasında tek tek tahmin yöntemi ve hasar başına ortalama kıymet yöntemi kullanılmaktadır.

Tek tek tahmin metodunda, muallak hasarların bir listesi hazırlanarak hasarlar tek tek, tahmin yapıldığı zamandaki değerine göre belirlenmelidir. Bu şekilde belirlenen sorumluluğa şirketlerin finansal yeterliliklerine göre bilinmeyen, öngörülmeyen ve beklenmeyen olaylar için ek karşılıklar katılır. Böylece hasar karşılığı olağanüstü hasar karşılıkları ile birleştirilmiş olur. Bu metot, bazı ciddi noksanlıklarına rağmen uygulamada en fazla kullanılan metottur²⁴⁹.

Hasar başına ortalama maliyet yönteminde ise, muallak hasarlar şirketlerin geçmiş hasar deneyimlerine göre hesaplanan ortalama bir hasar kıymetiyle çarpılmak suretiyle karşılıklar hesaplanmaktadır. Bu nedenle şirketlerin, farklı teminatlara göre değişen hasar faktörlerini tanımlayan gerekli bilgileri sağlamak için bir kayıt sistemini oluşturmuş olmaları gereklidir. Bu sistemin en büyük avantajı basitliğidir. Zorluğu ise

²⁴⁶ Sağlam S., s.137.

²⁴⁷ Nevzat Tarkan Arar, "Sigorta Şirketlerinde Mali Bünye Analizi", M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1994, s. 48

²⁴⁸ Kahya, s.177. Yazar ayrıca, "Burada amaçlanan ise gerçekleşmiş ve ödenmesi muhtemel bir hasarın ilgili yıl içinde muhasebe kaydının yapılarak, dönem bilançosunun gerçekçi olmasını sağlamaktır" görüşüne de yer vermiştir.

²⁴⁹ Kahya, s.178.

ortalama hasar kıymetinin hesaplanmasında bir hata muallak hasar karşılıklarının yanlış hesaplanmasına neden olacaktır²⁵⁰.

Sigorta şirketlerince ödenecek tazminatlar, bilanço gününden önce kesin miktarları ile tespit edildiği takdirde ödenen tazminatlar doğrudan gider kaydedilerek devre harcamaları arasına dahil edilir²⁵¹. Bilanço tarihinde ayrılan muallak hasar karşılıkları, cari rizikolar karşılıklarında olduğu gibi ertesi yıl ters bir kayıt ile kar-zarara nakledilir ve bunlara ait tazminat ve masraflar yine normal şekilde ve doğrudan teknik kar-zarar hesabına borç kaydedilerek veya tasfiye olunacak hasarlar geçici hesabından geçirilerek ödenir²⁵².

6.2.2.3. Hayat Matematik Karşılıkları

Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin 20. maddesine göre: “Matematik karşılıklar, yürürlükte bulunan her bir sözleşme için tarifedeki teknik esaslara göre ayrı ayrı hesaplanan aktüeryal matematik karşılıklar ve kar payı karşılıkları toplamından oluşur.”

“Şirketin direkt işlerine ait hayat matematik karşılıkları da aktüerler tarafından hesaplanır. Gerekli cetveller hazırlanarak reasürörlere devredilen kısımlara ait matematik karşılıkları ayırdıktan sonra, kalan matematik karşılık tutarı, Hayat Teknik Kar Zarar Hesabına borç, karşılığında ise şirket konservasyon payı teknik karşılıklar reasürör payları Hayat Teknik Kar Zarar hesabına alacak kaydedilir. Bu suretle matematik karşılıklardan şirket konservasyonuna düşen kısım Teknik Karşılıklar hesabına alınmış ve cari yıl konservasyonuna düşen kısmı ile bir yıl evvelki arasındaki fark, cari yıl gelirlerinden indirilmiş olur”²⁵³.

²⁵⁰ Kahya, s.178

²⁵¹ Kızılot, Kurumlar Vergisi Kanunu, s.1345.

²⁵² Kahya, s.177.

²⁵³ Özkan, s.545.

6.2.2.3.1. Aktüeryal Matematik Karşılıklar

Sigorta priminin hesaplanması, başlangıç anında sigortacı ve sigortalının yükümlülüklerinin eşitliği prensibine dayanır²⁵⁴. Oysa herhangi bir anda sigortacı ve sigortalının yükümlülükleri arasında bir eşitlik yoktur. Sigortanın başlangıcından sonraki herhangi bir anda, yükümlülüklerini yerine getirmek zorunda olan sigortacı, sigortalının ödeyeceği primlere güvenerek hareket edemez. Çünkü o ana kadar ödenen primler, sigortacının yükümlülüklerinin toplamından küçüktür. Bu nedenle de ek bir tutara gereksinme duyulur. İşte bu ek tutar, sigorta poliçesinin başlangıcından fiilen bulunulan ana kadar, sigortalının karşılaşma ihtimali olan riziko tutarını aşan ödemelerin toplamıdır. Bu toplama “aktüeryal matematik karşılık” adı verilir²⁵⁵.

HSY’nin 20.maddesinin a bendindeki düzenleme şöyledir: “Aktüeryal matematik karşılıklar, sigortacının ileride yerine getireceği yükümlülüklerinin peşin değeri ile sigorta ettiren tarafından ileride ödenecek primlerin bugünkü değeri arasındaki farkın bulunması şeklinde (prospektif yöntem) hesaplanır. Ancak, aktüeryal matematik karşılıkların sigorta ettirenin ödediği primlerin sonuç değeri ile sigortacının üstlendiği rizikonun sonuç değeri arasındaki farkın hesaplanması şeklinde (retrospektif yöntem) veya Müsteşarlıkça kabul edilen genel kabul görmüş aktüeryal yöntemlere göre hesaplanması halinde bulunan aktüeryal matematik karşılıklar toplamı, bu toplamdan az olamaz.

Aktüeryal matematik karşılığın negatif olarak hesaplandığı durumlarda bu değer sıfır olarak kabul edilir.

Birikim priminin de alındığı hayat sigortalarında aktüeryal matematik karşılık, primlerin birikime kalan kısmı ile birikmiş aktüeryal matematik karşılıklar toplamıdır. Aktüeryal matematik karşılıklar, tarifenin teknik özelliklerine göre tahakkuk veya tahsil esasına göre hesaplanabilir.”

²⁵⁴ Koçak, s. 247.

²⁵⁵ Koçak, s. 248.

6.2.2.3.2. Kar Payı Karşılıkları

Hayat sigortalarında sigorta süresi diğer sigorta branşlarından farklı olarak uzun süreli yapılmaktadır. Dolayısıyla sigorta sözleşmelerinin yapıldığı tarihlerdeki ekonomik şartlarda zamanla büyük değişiklikler yaşanmaktadır. Bu değişim, enflasyon oranlarının yüksek olduğu dönemlerde, sigorta ve vefat kapitalinin ve yatırılan priminin fonksiyonlarının yitirilmesine sebep olmaktadır. Çünkü paranın değeri sürekli düşmektedir. Bu olumsuz değişim, sigortalıların veya menfaattarlarını mağdur etmesini engelleyen sigortalılar için emniyeti sağlayan önlemler alınamazsa kişilerin sigorta sözleşmesi yapmaları için hiçbir sebep de olmayacaktır. Açıklanan nedenlerden dolayı, sigortalılara süre sonunda yüksek oranda kar payı verilmesi gerekmektedir²⁵⁶.

Hayat sigorta şirketleri tarafından ilgili hesap döneminde riya zi ihtiyatların yatırıma yönlendirilmeleri sonucu sigortalılar adına elde edilen mevduat, hazine bonusu ve devlet tahvili faiz gelirlerinin vergi sonrası net tutarlarına aktüeryal hesaplama ile bulunan oran uygulanmak suretiyle bu gelirler üzerinden o yıla ilişkin “hayat kar payı” karşılıkları hesaplanmaktadır²⁵⁷.

Sözkonusu karşılıkların nasıl hesaplanacağına ilişkin düzenlemeler, yukarıdaki bölümde ayrıntılı olarak incelendiğinden, bu kısımda tekrar değinilmeyecektir.

6.2.2.4. Deprem Hasar Karşılıkları

Sigorta ve Reasürans Şirketleri’nin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği’nin “Deprem Hasar Karşılığı” başlıklı 26.maddesinde sözkonusu karşılıkların hesaplanma yöntemi belirtilmiştir. 26.maddede yer alan düzenleme şöyledir: “Sigorta ve Reasürans Şirketleri, yıl sonu itibari ile yangın ve mühendislik

²⁵⁶ Oktay , Sigorta Teknik Karşılıkları, s.18.

²⁵⁷ Salih Tanrikulu, Riyazi İhtiyatların Sigortacılık ve Vergi Mevzuatındaki Niteliğinin Tespiti İle Bunların Yatırım Gelirleri Üzerinden Kesilen Vergilerin Mahsubu veya İadesi Konusunun Değerlendirilmesi-I” **Vergi Dünyası**, Sayı: 174, Mart 2003, s.9. Aynı makalede şu açıklamaya da yer verilmiştir: “...aktüerya hesaplaması sonucunda bulunan ve sigortalı hesaplarına dağıtılan kar payı tutarlarının kaynağı sigortalı primleri üzerinden ilgili yılda ve daha önceki yıllarda ayrılan riya zi ihtiyatların (hayat matematik karşılıkları) cari yıldaki yatırım gelirleridir. Buradaki uygulamada, aktüeryal hesaplama ile bulunan bir oranın belirtilen gelirlerin net tutarlarına uygulanması sonrasında bulunan tutarlardan, riya zi ihtiyatlar üzerinden hesaplanan teknik faiz ile o yıl içinde ödenen kar payları düşülmekte ve milli reasürans kar payı ile teknik faizin ilavesi sonucunda dağıtılacak kar paylarına ulaşılmaktadır”.

sigorta branşlarında verdikleri deprem teminatı karşılığında yazdıkları ve kendi saklama paylarında kalan primlerin üçte birini ödenen komisyon ve diğer masraf payı olarak düştüktan sonra kalan tutarı 15 yıl süre ile deprem hasar karşılığı olarak ayırırlar. Bu karşılığın oluşturduğu fonların net gelirleri de bu hesapta gösterilir.

Bu hesapta gösterilen fonlar, gayrimenkuller hariç olmak üzere 19. maddede belirtilen kıymetlere yatırılır. Verilen deprem teminatı nedeniyle ödenen hasar ve tazminatlar deprem hasar karşılıklarından düşülür.”

Tek Düzen Hesap Planı uygulamasında, sigorta şirketinin dikkate alacağı husus, deprem hasar karşılığı oluşturulan fonların Yönetmelik’te gösterilen varlıklara yatırılmalarıdır.

Deprem hasar karşılıkları hesabında toplanan fonların sağlıklı bir şekilde takip edilmesi, fon gelirlerinin eksik hesaplanıp hesaplanmadığı ve fonda biriken gelirler üzerinden gelir tahakkuku yapıp yapılmadığının incelenmesi gerekmektedir²⁵⁸.

6.3. Vergi Usul Kanunu

6.3.1. Değerleme

Vergi Usul Kanunu’nun Değerleme ile ilgili hükümleri sigorta teknik ihtiyatlarından kazanılmamış primler karşılığı ile yakından ilgilidir. Kazanılmamış primler karşılığının incelendiği ilgili bölümde, literatürde, cari rizikolar ihtiyatı ayırmanın prim gelirlerinin iskontoğa tâbi tutulması olarak değerlendirildiğine yönelik bir alıntı yapıldığı görölmektedir²⁵⁹.

Vergi Usul Kanunu’nun 258. maddesinde değerlemenin tanımı: “vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespittir” şeklinde

²⁵⁸ Kahya, s.179.

²⁵⁹ Oktay, Sigorta Teknik Karşılıkları, s.36.

yapılmıştır. Vergiye tabi kazancın saptanmasında bilançoya dahil miktarlarla, gösterilen iktisadi kıymetlerin para ile ifade edilmesi gerekir²⁶⁰.

Madde hükmünde geçen “iktisadi kıymet” kavramı, bir işletmeye dahil olsun veya olmasın her türlü menkul ve gayrimenkul mallar ile alacak, borç ve hakları yani para ile temin edilebilen ve fiyatı olan herşeyi ifade eder²⁶¹.

“Vergi Hukuku açısından ise değerlendirme, ekonomik varlıklara vergi matrahının belirlenmesi için parasal bir değer biçme işlemidir”²⁶². Değerleme, bilanço anlamında çok önemlidir. Çünkü bilanço, değerlemeler üzerine inşa edilmiş bir yapıdır ve bir kıymetler ve kıymetlendirme birleşimidir²⁶³. Matrahın belirlenmesi, geniş ölçüde yapılacak olan değerlemenin sonuçlarından kaynaklanmaktadır ve bu nedenle VUK’da değerlendirme ile ilgili ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir²⁶⁴

İktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti olan değerlendirme, sözkonusu kıymetlerin nevi ve mahiyetine göre ; maliyet bedeli, borsa rayici, tasarruf değeri, mukayyet değer, itibari değer, vergi değeri, emsal bedeli ve ücreti ölçülerinden biri ile yapılmaktadır. (VUK m.261). Bu ölçülerin tanımları ise, VUK 262-268. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Sigorta teknik karşılıklarının değerlendirme kavramı çerçevesinde incelenebilmesi için öncelikle VUK’daki alacaklar ve borçların değerlemesiyle ilgili temel düzenlemeleri verelim:

6.3.1.1. Alacaklar

Vergi Usul Kanunu’nun 281.maddesine göre: “Alacaklar mukayyet değeriyle değerlendirilir.

²⁶⁰ Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, 9.Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2001, s.270.

²⁶¹ Eroğlu, s.151.

²⁶² Ömer Faruk Batırel, **Teoride ve Türk Vergi Sisteminde Değerleme**, Doktora Tezi, İstanbul: 1974, s. 13.Ayrıntılı bilgi için bkz. Batırel s. 5-14.

²⁶³ Bektöre , s.41.

²⁶⁴ Selim Kaneti, **Vergi Hukuku**, İstanbul: Özdem Kardeşler Matbaası, İ.Ü. Yayın No: 3484, Hukuk Fakültesi Yayın No: 698, 1986, s.171.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerleme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde, sennette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet, açıklanmamışsa T.C. Merkez Bankasının resmi iskonto haddi uygulanır.

Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ya T.C.Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile, değerleme günü kıymetine irca ederler”

“Malların veya diğer aktiflerin alacak haline dönüşmesi demek, aktiflerin fiyatlanarak,–bir başka deyimle değerlendirilerek- başkalarına devredilmesi ve bedelinin nakden tahsil edilmemesini anlatır. Bu sebeple, alacağın değerlemesi işlemi, doğru anlamda bir değerleme değildir. Önceden yapılmış olan değerlemenin düzeltilmesi işlemdir”²⁶⁵.

İşletmeler, değerleme gününde; mevcut alacak senetleri için Vergi Usul Kanunu'nun 281.maddesine uyarak genellikle mukayyet değer ölçüsünü uygularlar.

6.3.1.2. Borçlar

Vergi Usul Kanunu'nun 285.maddesine²⁶⁶ göre: “Borçlar mukayyet değeriyle değerlendirilir.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerleme günü kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde senette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet, açıklanmamışsa T.C. Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddinde bir faiz uygulanır.

Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri, borçlarını T.C. Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddiyle, değerleme günü kıymetine irca ederler.

²⁶⁵ Batirel,s.28. “ Dönem sonunda alacakların değersiz ve şüpheli olanlarının ayıklanması da, alacaklara bir değer biçme şeklinde düşünülemez. Böyle bir uygulama, para ile ifadelennmiş bir miktarın, tekrar para ile ifade edilmesidir ki mümkün değildir. Bu sebeple senetsiz alacaklar için değerleme sözkonusu olmamalıdır”.

²⁶⁶ 4.12.1985 Tarih ve 3239 Sayılı Kanunla değiştirilmiştir.

Alacak senetlerini değerleme gününün kıymetine irca eden mükellefler, borç senetlerini de aynı şekilde işleme tabi tutmak zorundadırlar”

Vadesi gelmemiş senede bağlı alacağın reeskont suretiyle değerleme gününün kıymetine irca edilmesi, mukayyet değer ile değerleme günündeki değer arasındaki farkın dönem matrahından düşülmesi anlamını taşır. Böylece alacak, tasarruf değeriyle değerlenmiş olur. Borçlarda da durum aynıdır. Vadesi gelmemiş senede bağlı borçlar da reeskonta tabi tutulabilir. Ancak alacak senetlerini reeskonta tabi tutanlar borç senetlerini de aynı şekilde işleme tabi tutmak zorundadırlar²⁶⁷.

Vergi Usul Kanunu ilke olarak alacak ve borçların mukayyet değerleri ile değerlendirilmesini öngörmüştür. Mukayyet değer ise aynı kanunun 265.maddesinde “bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeridir” şeklinde tanımlanmıştır.

Bununla birlikte, işletmeler VUK’nun 281 ve 285.maddelerine göre senede bağlı alacak ve borçlarını tasarruf değeri ile değerleyebilir, yani reeskonta tâbi tutabilirler. Ancak bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri senetli veya senetsiz bütün alacak ve borçlarını tasarruf değeri ile değerlemek zorundadırlar, yani bu şirketler için bir seçim hakkı bulunmamaktadır²⁶⁸.

6.3.2 Sigorta Teknik Karşılıklarının Değerlemesi

Sigorta şirketleri, sigorta sözleşmeleri ile belirli bir süre için can veya mallara gelebilecek rizikolara karşı bir bedel (prim) karşılığında teminat veren ticari işletmelerdir. Bu itibarla, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan alacak ve borçlar VUK’nun uygulamalarına göre senetsiz alacak ve borçlar durumundadırlar. Ancak, yine

²⁶⁷ Beyanname Düzenleme Kılavuzu, s.929.

²⁶⁸ Oktay , Sigorta Teknik Karşılıkları, s.37. Ayrıca Yılmaz zbalcı, Vergi Usul Kanunu, s.641, “Reeskont, senede bağlı alacak ve borç tutarı içinde yer alan veya aldığı varsayılan vade farkının ayıklanıp ilgili döneme aktarılmasını sağlayan bir değerleme hükmünü ifade eder. İekli bir işleve sahiptir. Bir yönü dönemsellik ilkesini ilgilendirir. Alacak ve borç tutarı içindeki vade farkına tekabül eden kısmın sonuç hesaplarına, ait olduğu döneminde intikalini sağlar. Senede bağlı alacaklar bakımından alındığında, doğmamış gelirin vergilendirilmesini önler. İkinci yönü ise, bilançonun sağlıklı düzenlenmesi ile ilgilidir.

aynı Kanuna göre sigorta şirketleri senetli veya senetsiz bütün alacak ve borçlarını tasarruf değeri ile değerlemek zorundadırlar, yani senetsiz alacak ve borçlarını da reeskonta tabi tutmaya hakları vardır²⁶⁹.

Prim alacaklarının reeskontunun ise poliçe bazında yapılması gerekmektedir. Sigorta Murakabe Kanunu'nun 39.maddesine göre sigorta şirketleri, prime ilişkin hesaplarını poliçe bazında takip etmek zorunda olduklarından, reeskont işlemlerinin de poliçe bazında yapılması gerekmektedir²⁷⁰.

Cari rizikolar karşılığı hesaplarına baktığımızda, bu karşılıkların sigorta sözleşmelerinden doğan alacağın reeskontu olarak düşünülmesi zordur. Çünkü, bu faizin olmaması ve prim alacağı olmasa dahi yazılan prim üzerinden cari rizikolar karşılığı ayrılması, yapılan işlemi VUK 281.madde kapsamında görmeyi zorlaştırmaktadır²⁷¹. Bu açıdan baktığımızda, cari rizikolar karşılığını dönemsellik ilkesi ile ilişkilendirerek Vergi Usul Kanunu'nun 287.maddesinde yer alan : “Gelecek hesap dönemlerine ait olarak peşin tahsil edilen hasılat ile cari hesap dönemine ait olup henüz ödenmemiş olan giderler mukayyet değerleri üzerinden pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilir” şeklindeki “pasif geçici hesap kıymetleri” çerçevesinde değerlendirebiliriz.

Buna göre bilanço gününde sona ermeyen izleyen yılda da hükmü devam eden sigorta sözleşmelerinin belirli kriterlere göre bir ayırımı tabi tutularak sigorta şirketi bakımından sorumluluğu devam edenlere isabet eden prim tutarlarının, cari yıl gelirleri arasından çıkartılıp, bir karşılık şeklinde izleyen döneme devredilmesi gerekmektedir²⁷².

VUK'nun yukarıda açıklanan 281 ve 287.maddelerini incelediğimizde, sigorta şirketlerinin almış oldukları primlerden gelecek döneme isabet eden kısmının hesaplanarak cari yıl gelirlerinden, bu tutarları düşebileceği görülmektedir. “Ancak bu

Bu kapsamda, sonuç hesapları ile ilgili olmayan alacak ve borçların da reeskonta tabi tutulabileceğinin kabulü gerekir.”

²⁶⁹ Oktay , s. 38.

²⁷⁰ Metin Sarıaslan, “Muhasebe Hukukunda ve Sigorta Şirketlerinde Reeskont İşlemleri”, **Vergi Dünyası**, Sayı 228, Ağustos 2000, s:121.

²⁷¹ Oktay , Sigorta Teknik Karşılıkları, s.38.

²⁷² Alptekin, s.64.

durumda hesaplanan meblağı cari rizikolar adı altında değil, gelecek döneme ait gelirler altında ticari kardan indirim konusu yapmak daha doğru olacaktır”²⁷³.

Muallak hasar ve deprem hasar karşılıklarına baktığımızda ise, bunların Vergi Usul Kanunu’nun 288.maddesi çerçevesinde değerlendirilebileceğini söyleyebiliriz. Nitekim kanunun “karşılıklar” başlıklı 288.maddesinde yer alan düzenleme şu şekildedir: “Hasıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı katıyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağlara karşılık denir.

Karşılıklar mukayyet değerleriyle pasifleştirilmek suretiyle değerlenir. Amortisman kayıtları hakkındaki özel hükümler mahfuzdur”.

Madde metnini incelediğimizde, karşılıkların genel bir tarifi yapıldığını görmekteyiz. Kanunda geçen “hasıl olan veya husulü beklenen zarar” ifadesi, yakın bir tahmin²⁷⁴ yapılmasını ifade eder.

Karşılıklar, mahiyet itibarıyla amortismanlardan ve ihtiyatlardan ayrılırlar. Zira karşılıklar olası zarar ve giderler için ayrılırken, amortismanlar dönem içinde meydana gelen istikrarlı değer azalışını ifade ederler. Ayrıca karşılıklar, belirli zararlar için ayrılan ihtiyatlardan farklı olarak genel niteliklidirler²⁷⁵.

VUK 288.maddesinde değerleme ile ilgili hükümlerden farklı olarak öncelikle karşılık kavramı tanımlanmış, daha sonra ise değerlemeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Buradan hareketle karşılığın; meydana gelmiş veya meydana gelmesi beklenen ancak tutarı tam olarak bilinemeyen, teşebbüs için bir borç mahiyetinde olan ve belirli bir zarar niteliği gösteren bir hesap²⁷⁶ olduğunu söyleyebiliriz.

²⁷³ Fazıl Karaman, “Cari Rizikolar Karşılığının Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”, Sigortacı Gazetesi, 1-15 Ekim 2002,Sayı:283, s.23. “Eğer bu şekilde bir hesaplama yapılıyorsa ilgili yıl kurum kazancından indirilen tutarın ertesi yılki beyannamede ticari kara ilavesi unutulmamalıdır.”

²⁷⁴ Eroğlu, s.460.

²⁷⁵ Erkan Aydın, **Türk Vergi Sisteminde İktisadi İşletmelere Dahil Kıymetleri Değerleme**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2002,s.174.

²⁷⁶ Aydın, s. 175. Aynı eserde “diğer taraftan yasal düzenlemede karşılığın ne zaman ayrılacağı ve tutarının ne olacağı konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Bu belirsizlik nedeniyle vergi idaresinin işletmelerin karşılık ayırması konusunda olumsuz bir tavır sergilediği görülmektedir” şeklinde görüş belirtilmiştir.

Sigorta şirketlerinin Vergi Usul Kanunu'nun 288.maddesinde belirtilen tarif çerçevesinde karşılık ayırarak, bu karşılık miktarlarını, vergi matrahının tespitinde ticari kardan indirmeleri mümkündür. “Ancak sadece bu tarife göre ayrılan karşılıkların mali kardan yani vergi matrahından düşülmesi mümkün değildir. Karşılık ayrılarak kar/zarardan tenzil edilebilmesi için bu hükmün yanında VUK’nda veya diğer vergi kanunlarında karşılık ayrılmasına ilişkin özel bir hükmün bulunması gereklidir”²⁷⁷.

Değerleme hükümlerini genel anlamda incelediğimizde, karşılıklar ile ilgili çok net bir içerik yer almadığını görmekteyiz. “1950 yılında bu yana yapılmış olan yorum ve uygulamada, Vergi Usul Kanunu’nun 288.madde hükmü, karşılığın genel tanımı ile ilgili sayılmış, sadece bu hükme dayanarak ayrılacak karşılıkların, vergi matrahından düşülmesi kabul edilmemiştir”²⁷⁸.

Bu anlamda, sigorta teknik karşılıklarının Kurumlar Vergisi Kanunu çerçevesinde değil, Vergi Usul Kanunu çerçevesinde düzenlenmesinin daha doğru olduğu yolunda görüşler sektörde tartışılmıştır. “Kazanılmamış primlerin “indirilecek giderler” başlığı altında KVK’nun 14.maddesinde götürü usulde değil, VUK’nun alacaklar ve borçlar başlıklı 281 ve 285.maddelerinde safi kurum kazancının gerçek usulde saptanmasına imkan verecek şekilde yani, Sigorta Murakabe Kanunu’nda olduğu gibi sözleşme bazında yapılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi sigorta şirketlerinin gerçek kazançları üzerinden vergi ödemelerini sağlayacaktır”²⁷⁹.

²⁷⁷ Eroğlu, s.461. “Örnek: Sigorta şirketlerinin yapmış oldukları sigorta poliçeleri için muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları, riyazi ihtiyatlar ve cari muhataralara mahsus karşılıkları ayırıp, mali kar/zarardan tenzil etmeleri ise mümkündür.” Konu ile ilgili Danıştay 4.Daresi 12.01.1978 tarih, 1977/1834 E., 1978/40 K. No’lu kararında: “.....VUK’nun 288.maddesinde hasıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağ olduğu, bu hükme dayanarak karşılık ayırmaya, bu meblağın matrahtan indirilmesine imkan bulunmadığı, maddede sadece karşılığın genel bir tanımının verildiği, mali karın tespitinde nazara alınacak karşılığın ayrılabilceği haller hakkında VUK’da **sigorta şirketleri için özel hükümlerin getirildiği**, bu bakımdan özel bir hükme dayanmadan sırf 288.maddeye dayanarak karşılık ayrılması ve bunun matrahtan tenzile olanak bulunmadığı gerekçesiyle onayan Temyiz Komisyonu kararının yerinde olduğuna oybirliği ile karar verildi”. (Şükrü Kızılot., **Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar)**, C.2, Yaklaşım Yayınları, s.2566)

²⁷⁸ Yılmaz Özbacı, **Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Ankara: Ekim 1998, s.660.

²⁷⁹ Akay, s.160.

7. SONUÇ

Sigorta teknik karşılıkları ile ilgili düzenlemelerin temel amacı, bir yandan, sigortalıların haklarının korunması ve alacaklarına hiçbir maddi problem çıkarılmadan kavuşabilmeleri, diğer yandan ise sigorta şirketlerinin sözleşmeden kaynaklanan tazminat ödeme yükümlülüklerini yerine getirebilecek maddi güce sahip olmalarının sağlanmasıdır. Bu da sigorta şirketinin hesap planları içinde, karşılık ayırması suretiyle mümkün olabilecektir.

Sigorta şirketleri ve sigortalılar için bir garanti fonu niteliği taşıyan karşılıkların, tahsil edilen veya dönem içerisinde tahsil edilemeyen primlerden ne şekilde ayrılacağı ve bunların hesaplara ne şekilde yansıtılacağı ile ilgili Sigorta Murakabe Kanunu başta olmak üzere, Sigorta ve Reasürans Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği ve Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nde düzenlemelere ayrıntılı olarak yer verildiğini görmekteyiz.

Sigorta şirketlerinin kuruluşu, ruhsatın verilmesi ve ruhsatın iptali ile şirketin tüm faaliyetleri, sigortalıları korumak amacıyla alınacak önlemler, sigorta teminatları konularında düzenlemelerin bulunduğu Sigorta Murakabe Kanunu, zaman içinde değişen ihtiyaçlarla çeşitli değişikliklere tâbi tutulmuştur.

Bu değişiklikler genellikle olumlu yönde olmakla birlikte, bazen aslında sigorta sözleşmesi hukuku kapsamında düzenlenmesi gereken hükümlerin de denetim hukukuna ilişkin bir metinde yer alması gibi yanlış uygulamalar görülmüştür²⁸⁰.

Sigorta teknik karşılıkları açısından mevzuatı incelediğimizde, temel amacı şirketin mali yükümlülüklerini karşılayabilmesinin bir garantisi olabilmek amacına ulaşamamakta, yetersiz ve ihtiyaca cevap vermekten uzak kalmaktadır.

Teknik karşılık çeşitlerini incelediğimizde, bunların Türk Sigortacılık ve Vergi Mevzuatı'nda sadece bir kısmının düzenlendiğini görmekteyiz. Sigorta Denetleme

²⁸⁰ Ahmet Naim Oktay, "Sanayinin Finansmanı Açısından Sigortacılığımız" **Asomedyay**, Şubat 1998, s:36

Kanunu Taslağı'ndaki düzenlemeye baktığımızda, teknik karşılıkların sayı itibariyle arttırıldığını; fakat sigorta şirketinin mali gücü açısından çok da önemli değişiklikler yapılmadığını görmekteyiz.

Sigortacılık, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de çok hızlı bir gelişme süreci yaşamaktadır. Buna karşılık, ortaya çıkan uyuşmazlıklarda halen önce, Türk Ticaret Kanunu'nun 5.Kitabındaki düzenlemelere, daha sonra Hazine Müsteşarlığı tarafından Sigorta Şirketleri'ne bildirilen Genel Şartlar hükümlerine göre çözüm aranmaktadır.

Oysa Türk Ticaret Kanunu, artık yeni sigorta branşlarındaki uyuşmazlıkları çözümlenmekten uzaktır. Genel hükümler, mal ve can sigortaları ile, denizcilik rizikolarına karşı sigortalara ilişkin hükümlerden oluşan kanun, çok hızlı bir gelişme içindeki sağlık sigortalarına, hukuki korunma sigortalarına ve hatta sorumluluk sigortalarına ilişkin özel hükümler içermemektedir. Günümüzde önemi hızla artan ve hızla gelişen sigortacılık alanı, gelecekte de en önemli finans sektörü olmaya devam edecektir.

Sigorta hukukunun özel hukuku ilgilendiren sigorta şirketi- sigortalı arasındaki ihtilafların çözümünde uygulanan Türk Ticaret Kanunu hükümleri ihtiyaca cevap vermekten bir hayli uzakta kalmaktadır. Bu durum, sigortacılık sektörü ile ilgili özel düzenlemelerin yer aldığı ayrı bir Sigortacılık Yasası'nın oluşturulması gerektiğinin hatta sözkonusu düzenlemelerin ivedilikle yapılması zorunluluğunun en önemli göstergesidir.

Sigorta teknik karşılıkları açısından Türk Vergi Mevzuatı'nı incelediğimizde ise temel düzenlemenin yer aldığı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14.maddesinde, indirilecek giderlerin arasında deprem hasar karşılıklarının sayılmamış olması büyük bir eksikliktir. Sigorta Murakabe Kanunu'nda düzenlenen ve sigorta şirketi tarafından ayrılan deprem hasar karşılıklarının da Kurumlar Vergisi Kanunu'nda kurum kazancının tespitinde gider olarak indirilecek karşılıklar kısmında gösterilmesi gerekmektedir. Zira, sigorta şirketleri, ayırmış oldukları teknik karşılıklar ile ilgili yapacakları her türlü hesaplamalarda , öncelikle kendi özel mevzuatı çerçevesinde işlemler yapacak, sonra

vergi yükümlülüğü ile ilgili hesaplamalarında bu işlemleri esas alacaklardır. Bu nedenle sigortacılık mevzuatındaki düzenleme ile vergi mevzuatındaki düzenlemenin birbirine paralel olması önem arz etmektedir.

Çalışmamızda ayrıntıları ile açıklamaya çalışılan cari rizikolar karşılığının, bilanço döneminde sona ermemiş ve gelecek yıla sarkan sigorta teminatları için hesaplanan bir karşılık türü olup, Vergi Usul Kanunu'nun "pasif geçici hesap kıymetleri" başlığı altındaki 287. Maddesinde özel olarak düzenlenmesinin daha doğru olacağını düşünmekteyiz. Çünkü, sigorta şirketleri, ayırmış oldukları cari rizikolar karşılıklarını bilanço döneminde pasif geçici hesaba alarak, hesap planlarında daha doğru ve gerçekçi işlem yapmış olacaklardır.

Aynı şekilde muallak hasar karşılıklarının da Vergi Usul Kanunu'nun "karşılıklar" başlıklı 288.maddesinde yer alması, şirketlerin bilanço hesaplarında değerlendirme işlemleri ile daha doğru hesap planı oluşturmalarını sağlayacaktır.

Vergi Usul Kanunu çerçevesinde yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışan sigorta şirketleri, mevzuatta açıkça yazılı olmasa bile ayırdığı bu karşılıkları, VUK'nun değerlendirme ile ilgili hükümleri çerçevesinde dikkate almakta ve ona göre işlem yapmaktadır. Bu nedenle, VUK'da yer alan 287 ve 288.maddelerinde, sigorta teknik karşılıkları ile ilgili özel bir düzenlemeye yer verilmesi, uygulamada karşılaşılan sorunları çözme yolunda atılacak önemli adımlardan birisidir.

Bununla birlikte sigorta hukukunun, sigortalıların çıkarlarının korunması amaçlandığı ve sigorta şirketinin kuruluşundan itibaren tüm faaliyetlerinde uyacakları kuralların düzenlendiği Sigorta Murakabe Kanunu'nda da değişen koşullara göre gerekli değişikliklerin yapılması, sigorta şirketinin mali yükümlülüklerin bir garantisi olan teknik karşılıkların da hesaplanma tarzlarının daha net ve ayrıntılı bir şekilde yasada düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akat, Mehmet, **Teoride ve Uygulamada Sosyal Güvenlik Hakkı**, Hukuk: 112, İstanbul: Kazancı Yayınları, 1992.
- Akay, Hüseyin, **Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001.
- Alabaş, Bülent, **Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Fon Yönetimi, Yatırım Prensiplerinin Analizi ve Türk Sigorta Sektöründe Bir Uygulama Örneği**(Anadolu Anonim Türk A.Ş., (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Algüney, Melih, **Temel Sigortacılık Kavramları Ders Notları**, Ankara: 2001.
- Arar, Nevzat Tarkan, **Sigorta Şirketlerinde Mali Bünye Analizi**, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1994.
- Arıcı, Kadir, **Sosyal Güvenlik**, Tes-İş Sendikası Eğitim Yayınları, Ankara: 1992.
- Atmaca, Emin Işık, **Sigorta Muhasbesi**, İstanbul: Can Matbaası, Ocak 1996.
- Aydın, Erkan, **Türk Vergi Sisteminde İktisadi İşletmelere Dahil Kıymetleri Değerleme**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2002.
- Batirel, Ömer Faruk, **Teoride ve Türk Vergi Sisteminde Değerleme**, Doktora Tezi, İstanbul: 1974.
- Bektöre, Sabri, **Ticaret İşletmelerinde Vergi Bilançosu**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Yayın No: 63, Ankara: Başnur Matbaası, 1969.
- Benjamin, **General Insurance**, Redwood Press Limited, Melkshaom, Wiltshire, İngiltere: 1991.
- Cemalcılar, Özgül ve Erdoğan, Nurten, Genel Muhasebe, İstanbul: 1997.**
- Duran, Metin, **Türkiye’de Sigorta İşlemleri ve Vergilendirilmesi**, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı, İstanbul: 1996.
- Eroğlu, Nurettin, **Açıklamalı ve İçtihatlı Vergi Usul Kanunu**, 2.Baskı, Ankara: 1995.
- Gerathewohl, Klaus, **Reinsurance Principles and Practice**, Karlsruhe: 1980.

Görgülü, M. Refik, **Açıklama ve Uygulamaları İle Anonim, Limited ve Holding Şirketlerin Kuruluşu ve Faaliyet Rehberi**, İstanbul: Kitap Matbaacılık.

Günel, M.Özgür, **Kurumlar Vergisinin Muhasebeleştirilmesi ve Bu Standardın Uygulanabilirliğinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul: 1994.

Güzel, Ali ve Okur, Ali Rıza, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, 4. Baskı, İstanbul: 1994.

Isaac, Alfred, **Sigorta İşletmesi**, Cilt 1, İstanbul: Kenan Matbaası, 1946.

Isaac, Alfred, **Sigorta İşletmesi**, Cilt 3, İstanbul: Kenan Matbaası, 1947.

İzgi, Ömer ve Gönen, Zafer, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Yorumu**, Cilt 1, Ankara: 2002.

Kahya, Mehmet, **Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz**, İstanbul: 2001.

Kaneti, Selim, **Vergi Hukuku**, İstanbul: Özdem Kardeşler Matbaası, İ.Ü. Yayın No: 3484, Hukuk Fakültesi Yayın No: 698, 1986.

Karacan, Ali İhsan, **Mali Aracı Kurum Olarak Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, Ocak 1994.

Karakan, Bülent, **Hayat Sigorta Şirketlerinde Prim Üretimi, Fon Yönetimi, Kar Payı Dağıtımı ve Uygulamadan Bir Örnek (Axa Oyak Grubu)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000).

Karluk, Rıdvan, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 1996.

Kender, Rayegan, **Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku**, Cilt.1, İstanbul: Beta Yayınevi, 6. Baskı, Şubat 1999

Kızılot, Şükrü, **Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması**, Cilt 2, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000.

Kızılot, Şükrü, **Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar)**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1993.

Koçak, Recep, **Sigorta Muhasebesi**, İstanbul: Can Matbaa, 2000.

Maç, Mehmet, **Kurumlar Vergisi**, Geliştirilmiş 3.Baskı, İstanbul: Denet Yayınları.

- Mahir, Hüseyin Ufuk, **Hayat Sigorta Şirketlerinde Fon Yönetimi, Yatırım Araçları, Vergi Uygulamaları ve Türk Sigorta Sektörü Üzerinde Bir Uygulama Örneği**, Bayındır Hayat Sigorta A.Ş., İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı, Y.Lisans Tezi, İstanbul: 2002.
- Nomer, Cahit ve Yunak, Hüseyin, **“Sigortanın Genel Prensipleri”**, Ceyman Matbaacılık, Mart 2000.
- Oktay, Ahmet Naim, **Hayat Sigortaları Yatırım Araçları**, İstanbul: Gökhan Matbaası, Bayındır Hayat Sigorta A.Ş. Yayınları, Şubat 1999.
- Oktay, Ahmet Naim, **Sigortanın Temel Prensipleri Ders Notları**, İstanbul: 1998.
- Oktay, Ahmet Naim, **Sigorta Teknik Karşılıkları ve Türk Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu**, (Yayınlanmamış Eser), İstanbul: Şubat 2001.
- Öncel, Mualla, Kumrulu, Ahmet ve Çağan, Nami, **Vergi Hukuku**, 9.Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2001.
- Örmeci, Musa, **Kurumlar Vergisi Kanunu Uygulama Esasları**, İstanbul: Acar Matbaacılık, 1995.
- Özbalcı, Yılmaz, Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Ankara: Ekim 1998.**
- Özbalcı, Yılmaz, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Ankara: Oluş Yayıncılık, Ocak 2003.
- Özbudun, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, 3. Baskı, Ankara: 1993.
- Özcan, Hakan, **Sigorta Sektöründe Acente- Şirket İlişkileri**, İstanbul: 1996.
- Özkan, Mehmet, **Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi**, Bilim Teknik Yayınevi, Ocak 1998.
- Pekiner, Kamuran, **Sigorta İşletmeciliği, Prensipleri, Hesap Bünyesi**, İ.Ü. Yayın No:1516, İşletme Fakültesi Yayın No: 4, İstanbul: 1970.
- Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal ve Çamoğlu Ersin, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 7. Bası, İstanbul: Beta Yayınevi, 1997.
- Richardson, J. Henry, **İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik**, Çev. Turan Yazgan, İ.Ü. Yayın No: 1524, İktisat Fakültesi Yayın No: 277, İktisat ve İktisaiyat Enstitüsü No: 56.
- Sacan, Ömer, **Sigortacılıkta Aktüeryanın Yeri**, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1994.

Sağlam, Necdet, **Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği'ne Uyum**, Eskişehir: Etam Yayınevi, 1996.

Sağlam, Sedat, **Sigorta Muhasebesi**, 3. Baskı.

Sevilengül, Orhan, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi İle Uyumlu Genel Muhasebe**, 7. Baskı, Gazi Kitabevi, 1998.

Somer, Mehmet, **Sigorta Hukuku Notları**, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayını.

Soydan, Billur Yaltı, **Avrupa Birliği'nde Dolaysız Vergiler**, 1.Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, Kasım 2002.

Süzer, Ali Nazım, **Sosyal Sigortalar İlişkisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayın No:0906, İzmir: 1991.

Şakar, Müjdat, **Sosyal Sigortalar Uygulamaları**, 4.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Şeker, Sakıp, Dönem Sonu İşlemleri, C.4, Ankara: Yaklaşım Yayınları

Şeker, Sakıp, **Dönem Sonu İşlemleri, C.1**, Ankara: Yaklaşım Yayınları.

Taşdelen, Servet, “**Türk Sigorta Sektörünün AB Karşısındaki Durumu**”, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, İstanbul: 1995.

Tekinalp, Gülören ve Tekinalp Ünal, **Avrupa Birliği Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınları, 1997.

Tekinalp, Ünal, **Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2.Bası, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2615, Hukuk Fakültesi Yayın No: 589, Fakülteler Matbaası, İstanbul: 1979.

Tekil, Fahiman, Anonim Şirketler Hukuku, 2.Baskı, İstanbul: 1998.

Tezcanlı, Meral Varış ve Erdoğan, Oral, “**Arupa Birliği Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası**”, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Araştırma Yayınları, N:8.

Tokmak, Muzaffer, **Örnekleriyle Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Vergi Uygulamaları**, Ankara: 1997.

Tuncay, A.Can, **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, 9. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, Ocak 2000.

Tunçomağ, Kenan, **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**, 5. Baskı, İstanbul: 1990.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, **Banka ve Sigorta Sektörleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Temmuz 1996.

Uyanık, Atilla, **Denetim, Muhasebe ve Vergilendirme**, Kasım 2001.

Ünan, Samim, **Hayat Sigortası Sözleşmeleri**, İstanbul: Beta Yayınları, 1998.

Yurt, Muhittin, **TSS’de Hayat Sigortacılığı, Fon Yaratma Kapasitesi ve Hayat Sigortalarında Kar Payı**, M.Ü. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sigortacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1994.

Sürelî Yayınlar

- Alptekin, Ercan, “Sigorta Teknik İhtiyatları ve Vergilendirilmesi,” **Mükellefin Dergisi**, S.109, (Ocak, 2002), s.62-67.
- Ayaz, Garip, “Şüpheli Alacaklar”, **Vergi Dünyası**, S. 244, (Aralık 2001), s.125-127.
- Bıykoğlu, Osman, “Hayat Sigortalarında Riyazi ihtiyatların Yatırımından Elde Edilen Gelirler (D.T ve H.B. Faizleri) ve Bir Danıştay Kararı”, **Vergi Dünyası**, Sayı 197, Ocak 1998, s.12-17.
- Doğan, Zeki, “Mükelleflere Vergi Avantajı Sağlayacak Bir Yöntem: Şüpheli Alacaklar İçin Karşılıklı Ayrılması ve Muhasebeleştirilmesi”, **Vergi Dünyası**, S. 234, (Şubat 2001), s.122-128.
- Duman, Güler Şebnem, “Sigorta Sektörü Sorunları Yoğun Bakım Gerektiriyor”, **Öneri Dergisi**, S.17, (Ocak 2002), s.231-240.
- Durusoy Refik Yaşar, “Sigortacılık Sektöründe Ortaya Çıkan Vergisel Sorunlar”, **Vergi Dünyası**, S. 165, (Mayıs 1995), s.53-62.
- Ergenekon, Çağatay, “AB ile GB’ne Geçişte Sektörün Durumu”, **IMKB Sektör Araştırmaları Serisi**, Sigorta Sektörü, N:5, (Ekim 1995), s.49-61
- Eskil, Hasan, “Türkiye’de Hayat Sigortaları”, **Türkiye’de Hayat Sigortaları Semineri**, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Yayın No: 93, İstanbul, 1993, s.33-51.
- Eyüpoğlu, Eryaşar, “Sigortacılığa Genel Bir Bakış”, **Mükellefin Dergisi**, S.60, (Aralık 1997), s.80-84.
- Karaman, Fazıl, “Cari Rizikolar Karşılığının Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”, **Sigortacı Gazetesi**, S.283, (1-15 Ekim 2002), s.23.
- Karaman, Fazıl, “Deprem Hasar Karşılıklarının Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”, **Sigortacı Gazetesi**, S.281, (1-15 Eylül 2002), s.23.
- Kayacan, Bülent, “Hayat Sigortalarında Riyazi İhtiyat ve Kar Payı Dağıtımı Nedir?”, **Vergi Dünyası**, S. 198, (Şubat 1998), s. 115-120.
- Oktay, Ahmet Naim, “Sigortacılıkta Kazanılmamış Primler Karşılığı”, **Mükellefin Dergisi**, S.88, (Nisan 2000), s.93-99.
- Oktay Ahmet Naim, “ Sanayinin Finansmanı Açısından Sigortacılığımız, **Asomedy**, (Şubat 19989, s.36-40.
- Sarıaslan, Metin, “Muhasebe Hukukunda ve Sigorta Şirketlerinde Reeskont İşlemleri”, **Vergi Dünyası**, S.228, (Ağustos 2000), s.121-125.

- Savaşçı, Sevim, “Dünyada ve Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin Mali Açıdan Değerlendirilmesi ve Öneriler”, **Milli Reasürans Dergisi**, Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması Özel Sayısı ,1998, s. 67-107.
- Tanrıkulu, Salih, “Riyazi İhtiyatların Sigortacılık ve Vergi Mevzuatındaki Niteliğinin Tespiti İle Bunların Yatırım Gelirleri Üzerinden Kesilen Vergilerin Mahsubu veya İadesi Konusunun Değerlendirilmesi-I” , **Vergi Dünyası**, S. 174, (Mart 2003), s.87-94.
- Tunçomağ, Kenan, “Matematik Karşılık Getirilerinin Yanlış Vergilendirilmesi ve Danıştay Kararları”, **Yaklaşım Dergisi**, S. 73, (Ocak 1999), s.117- 122.
- Yelmenoğlu, İbrahim, “Sigorta Murakabe Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Teknik İhtiyatları”, **Vergi Dünyası**, S.190, (Haziran 1997), s. 90-93.

Diğer Yayınlar

Auditing and Reporting, England: 1993.

Bennett, **Dictionary of Insurance**, London: 1992.

Hesap Uzmanları Derneği , **Beyanname Düzenleme Kılavuzu**, 2003.

Introduction to Insurance, London: 1984.

Gökçe, Deniz. **Para ve Finans Ansiklopedisi**, İstanbul: Creative Yayınları, 1998.

Püsküllüoğlu, Ali. **Çağdaş Türkçe Sözlüğü**, 7.Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1999.

Redhouse Sözlüğü, İstanbul: Redhouse Yayınevi, 34.Baskı, Temmuz 2002.